

จนปัจจุบันนี้ก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาจากการขุดลอกคือปัญหาด้านระบบชลประทานแล้ว ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมขังในหลายพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่เหนือฝายขึ้นไปจะมีปัญหาน้ำท่วมขังทุกฝาย ทุกปี และจะมีทรายที่มากับน้ำได้ปิดทับถมกันที่หน้าฝายทุกตัวทำให้ฝายทุกตัวดินเงินขึ้นเรื่อยทุกปี การสันทะลักของน้ำมีปริมาณที่มากต่อปี แต่ก็ยังเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรงมากนัก

ปัญหาที่เข้ามาคุกคามทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่อยู่สองฝั่งลำน้ำเสียว อีกอย่างก็คือ คนที่เห็นแก่ตัวมากอยากได้ที่ดินเป็นของตัวเอง ได้ใช้รถเกรดไถเอาดินไม้ออกไปจากที่มีอยู่ เพื่อที่จะได้เพิ่มพื้นที่ขึ้นดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 4

ทางทีมวิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเวทีที่ให้ชาวบ้านและผู้เฒ่าได้นำเสนอในเวทีหลายครั้งซึ่งสรุปข้อมูลได้ดังตาราง

ตารางที่ 13 สรุปสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

สภาพปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ
ปัญหาด้านระบบชลประทาน		
ฝาย ไม่มีคลองส่งน้ำให้ชาวบ้านได้ทำการเกษตรในช่วงที่ต้องการน้ำทุกตัว	- ฝายบางตัวไม่มีคลองส่งน้ำเลย บางตัวมีคลองส่งน้ำแต่มีระยะที่สั้น คนที่อยู่ไกลออกไปไม่ได้ใช้น้ำ	• เกิดการขัดแย้งขึ้นระหว่างชาวบ้านด้วยกันที่มีนาติดกับลำน้ำเสียวและคนที่ไม่มีคลองส่งน้ำผ่านแล้วไม่ยอมปล่อยน้ำให้กันในช่วงหน้าแล้งและช่วงที่กำลังลงนาใหม่
ฝายทุกฝายจะมีทรายมาทับถมที่หน้าฝายเป็นจำนวนมาก	- ดินที่ถูกน้ำกัดเซาะมาตามลำน้ำ เมื่อถึงที่หน้าฝายก็ไม่สามารถระบายผ่านไปได้ เพราะทำไมใส่ท่อระบายให้กลางลำน้ำ แต่ไปทำที่ข้างๆ ซึ่งไม่ใช่ทางน้ำที่จะระบายทรายได้	• เมื่อทรายทับถมเต็มหน้าฝาย การเก็บกักน้ำก็ได้น้อย และต้องใช้งบมาจ้างขุดลอกทรายตลอดไป
ดินคันคูเสียวพังและเล็กบางช่วง	- เกิดจากการที่ขุดดินขึ้นมาเสริมคันคู แล้วไม่มีการป้องกันการพังทลายของดิน เพราะดินส่วนใหญ่เป็นดินทราย	• การสัญจรตามคูเสียวไปไม่ได้ หรือไปด้วยความลำบาก
การใส่ท่อไม่ถูกจุดที่น้ำไหลผ่านหรือที่เป็นทางน้ำเดิมหรือใส่ในที่สูงเกินที่น้ำจะไหลได้สะดวก	- เกิดจากคนที่เขียนแผนและออกแบบคือกรมชลประทานที่กรุงเทพฯ ไม่ได้เห็นสภาพของความเป็นจริงและขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่	• มีปัญหาตามมาไม่จบไม่สิ้น หรือลดน้อยลงได้ถ้าชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาในพื้นที่นั้นๆ และชาวบ้านจะมีความคิดที่ขัดแย้งรัฐ อยู่เสมอ

สภาพปัญหา (ต่อ)	สาเหตุ	ผลกระทบ
□ เกิดน้ำท่วมขังแปลงเกษตรเป็นเวลานาน	- เกิดจากฝายบ้านแดงไล่ท่อระบายน้ำเล็กไป และมีแค่ 2 แถว น้ำจึงระบายไม่ทัน - เกิดจากถนนนิวซีแลนด์ช่วงระหว่างบ้านจอกขวางถึงบ้านแดง ถนนสูงมากขวางทางน้ำ และมีท่อระบายน้ำน้อย (หลังจากที่ชาวบ้านได้มีการนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาแล้วได้มีการแก้ไขเพิ่มท่อคอนกรีต 2 จุด) - สะพานก็แคบและดำนํ้าจึงผ่านได้ช้า - เกิดจากคูเสียวที่ดำและไม่แน่น เป็นดินทราย พอนํ้าในลำน้ำเสียวมีระดับน้ำที่สูงมากและสูงขึ้นจึงทำให้ล้นออกมานอกลำน้ำและขาดอย่างรวดเร็ว - คูเสียวและลำห้วยสาขาตรงที่มาบรรจบกันคูเสียวและห้วยจะสูงมากน้ำที่อยู่นอกลำน้ำเสียวจะลงในลำน้ำไม่ได้เพราะท่อบีจำนวนน้อยและขนาดท่อเล็กไป - คนที่อยู่ฝายฝ่ายขางทุกฝ่ายไม่เปิด-ปิดประตูตามสถานการณ์ที่เกิดน้ำท่วมในขณะนั้น ต้องรอคำสั่งก่อน และเป็นการประสานงานที่ช้า ไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า - ฝายน้ำล้นบ้านโคกกกลางทำสูงเกินขนาด พื้นที่นาและไล่ท่อระบายน้ำน้อยและเล็ก - ท่อระบายน้ำที่ลงในลำน้ำเสียวที่มีฝายแต่เปิด-ปิด ไม่ได้ - ไล่ท่อระบายน้ำไม่ตรงทางน้ำไหลจึงทำให้น้ำไหลมารวมตัวกันจำนวนมาก	● กระทบต่อพื้นที่ทำการเกษตร เช่น ข้าวคดขย บ่อปลาของเกษตรกรที่ลงทุนเลี้ยง เลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ เสียหายโดยสิ้นเชิง ● ชาวบ้านที่เสียหายลงทุนทำนาซ้ำแล้วซ้ำอีก กระทบต่อคน 1) มีเชื้อโรคมากับน้ำเช่น โรคเลปโตสไปโรซิส ทำให้ชาวบ้านที่ลงค้างหาปลาเมื่อการเป็นไข้สูง เป็นผื่นแดงและคันตามผิวหนัง และเกิดอาการท้องร่วง บางรายถึงกับเสียชีวิต 2) สุขภาพจิตคนแย่มาก เพราะคิดมากกว่าจะหาเงินจากไหนไปใช้หนี้ที่กู้มาจาก ธกส.เพื่อมาลงทุนทำนาในแต่ละปี (การลงทุน/ ค่าไถนา ค่าจ้างแรงงาน ปักดำ+ เก็บเกี่ยว ค่าสีข้าว+ ค่าจ้างเอาข้าวขึ้นเล้า และค่าปุ๋ยเคมี) 3) เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้ดูแลฝ่ายขาง กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมที่นาอย่างหนักจนแทบจะฆ่ากันตาย

สภาพปัญหา (ต่อ)	สาเหตุ	ผลกระทบ
2. ปัญหาด้านสภาพลำน้ำเช่น ขวก วัง เลิง กุด หนอง หล่ง ที่อยู่ในลำน้ำเสียวและอยู่รอบ สองฝั่งลำน้ำก็หมดไป	- เกิดจากการขุดลอกและการทำฝายกั้น ลำน้ำมาแทนที่	- ด้านานที่มีเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับ สิ่งเหล่านี้ถูกลบเลือนและจาก หายไปที่สุดในที่สุด
3. ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม หมดไป เช่น ป่าไม้ธรรมชาติ ที่อยู่บนสองฝั่งลำน้ำเสียว ซึ่ง มีทั้งไม้ทำฟืน แหล่งอาหาร และสมุนไพรป่าตามหายไ สัตว์น้อย ใหญ่และแมลงก็ หายไปด้วย	1) เกิดจากการที่ขุดเอาต้นไม้ที่อยู่ตามฝั่ง ของลำน้ำออกไปหมดเหลือแต่ดิน ตลอดสาย 2) เกิดจากคนที่เห็นแก่ตัวใช้รถไถเกรดที่ นาให้ถึงติดกับลำน้ำเสียวเพื่อที่จะได้ ที่ดินเพิ่มขึ้น 3) เกิดจากนโยบายของรัฐที่ทำตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจจากแผน 1 ถึงแผน 8	1) ป่าบุ่ง ป่าตามหายไและไม้ เหลือเลย 2) ไม่มีที่หาอาหารที่อุดมสมบูรณ์ เหมือนก่อนมาแล้ว หันไปเข้าป่า โคกใหญ่มากขึ้นเพื่อเข้าไปหา อาหารและของป่าแทนและเพื่อ ลดรายจ่ายอีกทาง 3) ทำให้ชาวบ้านพากันถางป่า ระเนระนาดจนหมดไป ไม่มีเหลือ
4. ปัญหาด้านความสัมพันธ์ กับลำน้ำ เช่น เคยหาอาหาร เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ต้มเกลือ แบบโบราณ ภาพเหล่านี้ไม่มี ให้เห็น	- เกิดการเปลี่ยนแปลงลำน้ำเสียว(ขุด) แล้วไม่มีใครให้ความสำคัญที่ตรงนั้นอีก แล้วเป็นของใครของมันไป และการ พัฒนาด้านแหล่งน้ำก็มีมากมาย	- คนรุ่นหลังลืมอดีตที่ดีและไปตาม วัฒนธรรมใหม่ๆ ด้วยความพอใจ
5. ปัญหาด้านพันธุกรรมข้าว ขาวในนาตามได้หายไปหมด	- เกิดจากนโยบายรัฐที่ทำให้พันธุ์ข้าวเดิม หายไเกือบหมด เพราะพันธุ์ข้าวเดิมรัฐ ไม่รับซื้อ	ข้าวพันธุ์ใหม่ปลูกแล้วได้ข้าวมาก ได้ราคาดีแต่ยังเป็นหนี้อยู่ เหมือนเดิม
6. ปัญหาด้านอาชีพเสริม หลังน้ำลด	- ไม่มีการส่งเสริมอาชีพหลังน้ำลด อย่าง ยั่งยืน นอกจากการเอาเมล็ดผักมาให้ปลูก ไม่ยั่งยืน	ทำให้เกษตรกรไม่มีรายได้ หรือมี สิ่งที่มาทดแทนสิ่งที่สูญเสียไ ถ้า ไม่มีการไปรับจ้างในที่ต่างถิ่น แล้วส่งเงินมาจนเจือจรรบครัว
7. ปัญหาความขัดแย้ง	เกิดจากการแย่งชิงน้ำ เกิดจากความไม่เข้าใจกันระหว่าง ชลประทาน และชาวบ้านเรื่องการไใช้ ประโยชน์จากลำน้ำและเขตพื้นที่นา	ความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ดี ปัญหาไม่ถูกแก้ไข

เจาะลึกปัญหาน้ำท่วม

จากการที่ทีมวิจัยได้ลงพบปะและทำงานในพื้นที่ได้ลงสัมภาษณ์สอบถามจากชาวบ้าน จากผู้นำในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับลำน้ำเสียวนั้น ทีมวิจัยได้รับฟังปัญหาจากชุมชน ซึ่งพบว่า ปัญหาที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วม อันเกิดจากระบบชลประทาน ฝาย และปัจจัยอื่น ๆ ทีมวิจัยจึงเพิ่มเติมรายละเอียดในส่วนนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์แนวทางการแก้ไข

ปัญหาน้ำท่วมนั้นเกิดขึ้นตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันก็ยังคงท่วมอยู่ แต่ลักษณะการท่วมจะไม่เหมือนกัน เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของลำน้ำ ที่เห็นชัดเจนคือลักษณะการท่วมก่อนและหลังการขุดลอก/สร้างฝาย รายละเอียดมีดังนี้

1) ลักษณะน้ำท่วมก่อนการสร้างฝาย

ปัญหาน้ำท่วมเมื่อก่อนไม่สร้างผลกระทบหรือสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่ทำการเกษตร และด้านอื่น ๆ มากนัก แต่กลับเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กับชาวบ้านที่มีพื้นที่เกิดน้ำท่วม เพราะ เมื่อก่อนน้ำท่วมจะไม่ท่วมจึงจะเป็นน้ำท่วมแบบน้ำหลาก ปลาซึ่งมีหลายสายพันธุ์ก็จะได้ขยายพันธุ์ไปยังที่อื่นได้มากขึ้น แต่ในเวลาน้ำลด น้ำก็จะลดลงเร็วมาก ต้นข้าวในนาก็ไม่ตาย เพราะน้ำท่วมไม่นาน

ผลที่ได้อาชีพเสริม ประชาชนสองฝั่งลำน้ำเสียว เวลान้ำท่วมหรือน้ำหลากก็จะมีอาชีพเสริมเกิดขึ้น คือ การดักจับปลา การดักจับปลาของชาวบ้าน ก็จะใช้เครื่องมือจับปลาแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับปลาที่ได้มากก็จะนำไปทำปลาร้า หรือปลาร้า ปลาจ่อม ปลาต้ม ฯลฯ

2) ลักษณะน้ำท่วมหลังการขุดลอก

หลังจากได้แก้ไขปัญหาน้ำเต็มของลำน้ำเสียวโดยการพัฒนาลำน้ำเสียวตลอดทั้งลำน้ำ โดยการขุดลอก สร้างฝาย ปัญหาน้ำท่วมก็ยังคงมีเหมือนเดิม แต่กลับสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่นาที่มีพื้นที่ติดลำน้ำเสียว อาชีพในการดักจับปลาในเวลาน้ำหลากก็หายไปด้วย เพราะลักษณะของน้ำท่วมหลังการขุดลอกนั้นจะมีสภาพเป็นน้ำท่วมนาน ถ้าพื้นที่ไหนเกิดน้ำทะลัก ออกจากลำน้ำเสียว เข้าท่วมพื้นที่ทำการเกษตร น้ำที่ทะลักเข้าไปจะระบายออกจากพื้นที่ได้ช้ามาก เพราะมีคันคูของลำน้ำเสียวกั้นน้ำไว้ และที่ระบายน้ำมีน้อยมากระบายน้ำไม่ทัน บางที่ที่ระบายน้ำก็ฝังไม่ถูกจุดอีกด้วย

สำหรับอาชีพเสริมในช่วงน้ำท่วมหลังการขุดลอกนั้นได้ยุติลงโดยสิ้นเชิง เพราะการสร้างฝายทำให้ปลาขึ้นมาวางไข่ไม่ได้ ชาวบ้านจึงไม่มีปลาที่จะจับอีกต่อไป ถึงจะมีก็ไม่มากเหมือนเดิม

ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนั้นได้ช่วยแก้ไขปัญหาน้ำท่วมให้ได้ เพราะเป็นเรื่องที่จำเป็นมากชาวบ้านหรือเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องน้ำท่วมขังในที่นา ซึ่งได้ท่วมมานานหลายปีแล้ว และเป็นความสำคัญในด้านความมั่นคงทางอาหารด้วย

แต่เนื่องจากปัญหาน้ำท่วมนั้นมีสาเหตุมาจากที่หลากหลายสาเหตุด้วยกัน ทีมวิจัยได้วิเคราะห์ดูสภาพความเป็นไปในพื้นที่และมีการเดินสำรวจลำน้ำแล้วพบว่า แท้จริงแล้วปัญหาน้ำท่วมนั้น เกิดจาก

การขุดลอกลำห้วยและระบบชลประทานที่ไม่ได้มาตรฐาน เพราะว่าสิ่งที่สร้างขึ้น เริ่มพังตั้งแต่ปีแรกที่สร้างเสร็จจนถึงปัจจุบัน ก็ยังซ่อมกันไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะคันกั้นสองฝั่งลำน้ำนั้น ขาดทุกปี ถ้าปีไหนฝนตกหนัก มีปริมาณน้ำมากก็จะขาดหลายที่พร้อมกัน เนื่องจากไม่มีสิ่งยึดดินเอาไว้เหมือนในอดีตที่มีกอไผ่และรากไผ่จะยึดดินไว้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนมาก ระหว่างที่ปลูกกอไผ่ กับที่ไม่ปลูกกอไผ่ ตามลำน้ำเสียวในปัจจุบันความเสียหายจากน้ำท่วมที่นาของชาวบ้าน ซึ่งเป็นความเสียหายมาก ข้อมูลที่น่าสนใจใน 5 ตำบล เพียง 1,523 ครัวเรือน จาก 41 หมู่บ้านเท่านั้น แต่ถ้านับพื้นที่ที่ขุดลอกลำน้ำเสียวจะเป็นจำนวนเท่าไร ซึ่งค่าความเสียหายแต่ละปีนั้นหลายร้อยล้านแน่นอน ซึ่งทางทีมวิจัยได้ยกตัวอย่างขึ้นมาเสนอไว้ดังตารางข้างล่างดังนี้

ตาราง 14 แสดงข้อมูลความเสียหายจากน้ำท่วม (พ.ศ. 2543)

หมู่บ้าน	ครัวเรือน	พื้นที่เสียหาย (ไร่)	เงินช่วยเหลือจากรัฐ	ความเสียหายจริง	จำนวนบ่อปลา	ความเสียหาย (บาท)	เงินช่วยเหลือจากรัฐ	มูลค่าเสียหายจริง
9	371	1,653	401,679	3,06,000	187	75,300	476,979	3,306,000
8	172	1526	370,818	3,052,000	103	55,000	425,818	3,052,000
7	162	858	208,494	1,716,000	ยังไม่มีข้อมูล	ยังไม่มีข้อมูล	208,494	1,716,000
6	110	2,100	510,300	420,000	ยังไม่มีข้อมูล	ยังไม่มีข้อมูล	510,300	4,200,000
11	708	6,650	1,615,950	13,300,000	ยังไม่มีข้อมูล	ยังไม่มีข้อมูล	1,615,950	13,300,000
							3,237,541	25,574,000

เรื่องของฝาย

ลักษณะฝายก่อนการขุดลอก เป็นฝายที่ชาวบ้านได้ร่วมกันทำขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำใช้ในฤดูแล้ง

ส่วนมากชาวบ้านมักจะทำตรงบริเวณที่เป็นบวกลงเป็นวังที่ชาวบ้านเลือกแล้ว

ฝายดิน ชาวบ้านก็ร่วมกันนำจอมเสียมช่วยกันขุดดินในลำน้ำเสียวทำเป็นคูกัน สูงประมาณ 1-2 เมตร กว้างประมาณ 2-3 เมตร ขวางระหว่างฝั่งซ้ายและขวา หรือพอที่จะเก็บน้ำได้มากๆ ตรงฝั่งซ้ายหรือขวาชาวบ้านก็จะทำร่องน้ำไว้ให้ต่ำกว่าตัวฝายเพื่อว่าเวลาน้ำมามากๆ น้ำจะได้ไหลออกเพื่อไม่ให้ตัวฝายดิน

นั้นขาดและทำเป็นที่ของปลาได้ขึ้นได้และลงได้สะดวก ฝ่ายคนชาวบ้านจะทำทุกปี บางปีก็ทำที่เก่า บางปีก็ย้ายไปทำที่ใหม่ ขึ้นอยู่กับสภาพของลำน้ำว่าจะเหมาะสมตรงที่ใด

ฝ่ายดินขนาดใหญ่ คือ ฝ่ายดินที่ทำเป็นฝ่ายขนาดใหญ่ คือ ปั้นดินเต็มลำเสียวเลย และหน้าฝายชาวบ้านก็จะปลูกต้นไม้ไว้เพื่อให้รากไม้ยึด ไม่น้ำกัดเซาะดินเพื่อไม่ให้ฝายขาด ฝ่ายดินเป็นใหญ่อีกแบบหนึ่ง คือ สูงเต็มลำน้ำเสียว (เท่าฝั่งเสียว) กว้างประมาณ 10-15 เซนติเมตร เวลานั้นน้ำมากเยอะๆ น้ำจะไหลล้นตัวฝายไปเลย หรือไหลออกไปตามข้างๆ ตัวฝาย สัตว์น้ำก็ขึ้นมาได้สะดวก ในเขตพื้นที่ตำบลแถม มีฝ่ายดินขนาดใหญ่ 2 ฝ่าย ขนาดเล็กก็จะทำกันทุกหมู่บ้านเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้

ลักษณะฝายหลังการขุดลอก

ลักษณะตัวฝาย เป็นฝายคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาดใหญ่กว้างประมาณ 50-60 เมตร จากฝั่งซ้าย-ขวา สูงประมาณเกือบเท่ากับฝั่งลำน้ำเสียว ขึ้นมากเก็บไว้ได้มากเพราะเป็นฝ่ายขนาดใหญ่ ตัวฝายจะทำเป็นฝายน้ำล้นเวลาน้ำมากน้ำก็จะล้นออก และข้างฝายเขาก็จะทำเป็นท่อระบายทรายให้ทรายไหลออกบางที่ทรายไหลก็ออก แต่บางที่ทรายไม่ไหลออก ต้องใช้รถขุดออกหลังน้ำลด ในฤดูแล้ง ท่อระบายน้ำก็มีท่อเดียวหรือ 2 ท่อ กว้างประมาณ 80-100 ซม. ทำให้น้ำไหลไม่สะดวก ทำให้น้ำท่วมข้างถนน เวลานั้นน้ำมาก ๆ ฤดูปลาขึ้นมาวางไข่ก็ขึ้นไม่ได้ เพราะน้ำไหลแรงมากสูงชัน ปลาไม่สามารถกระโดดขึ้นมาตามน้ำ ได้ ทำให้สูญเสียพันธุ์ปลาหลายชนิด บนตัวฝายก็มีสะพานปูน เพื่อให้ชาวบ้านได้ข้ามไปมาข้างสะพานก็มีราวเหล็กกัน ตัวสะพานกว้าง 1 เมตร รถบรรทุกการเกษตรของชาวบ้านไม่สามารถไปมาได้สะดวก เท่าที่ควรข้างตัวฝายก็ทำเป็นถนนลูกรังทั้งสองฝั่ง เพื่อกันไม่ให้ น้ำล้นออกมาข้างนอก

นอกจากปัญหาน้ำท่วมซึ่งมีสาเหตุหลากหลายแล้ว ก็ยังมีปัญหาอื่นอีกซึ่งเป็นปัญหาที่ชาวบ้านให้ความสนใจรองลงมาเป็นอันดับสอง คือ ปัญหาด้านการส่งเสริมอาชีพเสริมให้แก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบ ให้มีรายได้อื่นถ้าหากว่าปีไหนที่เกษตรกรไม่มีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรหรือจากการปลูกข้าวแล้ว น่าจะมีการส่งเสริมอาชีพใหม่ให้เกษตรกรที่ยั่งยืนด้วย ไม่ใช่เพียงให้มีการจ่ายเงินชดเชยค่าเสียหายจากรัฐ หรือความช่วยเหลือแบบหาเสียง เช่นการแจกจ่ายถุงยังชีพ ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกรที่ทำให้มีรายได้อื่น เงินชดเชยนั้นไม่คุ้มค่าอย่างมาก ดึงยังชีพก็ไม่ควรแจกเพราะน้ำไม่ได้ท่วมหลังคาบ้านที่ทำให้ข้าวที่อยู่ในถุงเสียหายอย่างอื่น ส่วนปัญหาด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้นก็จะทำกันต่อไป ซึ่งยังไม่มีแนวทางอย่างชัดเจนในขณะนี้ เพราะจะต้องมีการจัดเวทีพบกับชลประทานอีกครั้ง เพื่อหาแนวทางที่จะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาลำน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป

5.2 แนวทางแก้ไข

5.2.1 ข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาจากชุมชน

ดังกล่าวแล้วว่าปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นตามมาจากการขุดลอกคือ ปัญหาด้านระบบชลประทานเพราะส่งผลให้เกิดน้ำท่วมขังในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่เหนือฝายขึ้นไปจะมีปัญหาน้ำท่วมขังทุกฝาย ทุกปี และจะมีทรายที่มากับน้ำได้ปิดทับถมกันที่หน้าฝายทุกตัวทำให้ฝายทุกตัวคั่งเงินขึ้นเรื่อยทุกปี ซึ่งข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ ทางทีมวิจัยได้รวบรวมจากเวทีที่ให้ชาวบ้านและผู้มาได้นำเสนอในเวทีหลายครั้งซึ่งและได้ทำการรวบรวมไว้โดยมีข้อเสนอแนะต่อแนวทางการแก้ไขไว้ดังนี้

1) อยากให้ทำคูเสียวให้ถาวรตลอดหินให้แน่นตลอดสองฝั่งลำน้ำให้รถวิ่งได้และให้ปลูกต้นไม้ตามสองฝั่งลำน้ำเสียว

2) ให้ใส่ท่อระบายทรายขนาดใหญ่ตรงกลางฝายเลยเพื่อระบายทรายออก

3.) ให้ใส่ท่อไว้ตามจุดที่สำคัญที่น้ำไหลลงลำน้ำเสียวได้สะดวก

4) การใส่ท่อระบายน้ำบนฝั่งลำน้ำเสียวต้องใส่ฝาเปิด-ปิด ด้วยทุกตัวเพื่อที่น้ำในลำน้ำเสียวมากก็ปิดประตูท่อก่อนน้ำในลำน้ำเสียวลดลงก็เปิดประตูท่อน้ำให้ไหลลงในลำน้ำเสียว

5) คูเสียวตรงที่ต่ำมาก น้ำล้นออกมาและทำให้คูเสียวขาดก็ให้ปั้นทำให้สูงขึ้น

6) ให้ซ่อมแซมท่อระบายน้ำที่ชำรุดให้ใช้งานได้ทุกตัว

7) การปิด-เปิดประตูฝายขางทุกตัวต้องเปิดไว้เลย ในช่วงที่มีน้ำหลากไม่ต้องให้น้ำท่วมแล้ว

ค่อยเปิด

8) ให้ขยายฝายขางทุกตัวออกอีกเท่าตัว และต้องใส่ท่อทางกันฝายทุกตัวเพื่อระบายน้ำลงในลำน้ำเสียว

9) การแก้ไขปัญหาใดๆ ถ้าขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน โดยเฉพาะชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆ เพื่อวางแผนและแนวทางที่ยั่งยืนร่วมกัน

10) ส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม

11) องค์การบริหารส่วนตำบลน่าจะเป็นองค์กรหลักที่เข้ามาช่วยซ่อมแซมหรือในด้านงบประมาณ

5.2.2 วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา

เนื่องจากทีมวิจัยเห็นว่าจากการฟื้นฟูโดยรัฐเข้ามาขุดลอกลำน้ำเสียวในขณะนั้น ซึ่งหลายคนคิดว่าเป็นเรื่องที่ดี แต่การฟื้นฟูโดยรัฐนั้นทำให้มีปัญหาและผลกระทบตามมามากมาย เพราะเนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในการวางแผน ฯ ผลที่เกิดขึ้นหลังการขุดลอกนั้นชาวบ้านไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย นอกจากคนที่คิดติดกับลำน้ำบางคนได้เข้ามาเป็นลูกจ้างชั่วคราวในการวางท่อและสร้างฝายบางตัวในขณะนั้น นอกจากนี้ประโยชน์ที่ได้จากลำน้ำเสียวก็มีเพียงการใช้น้ำเพื่อการเกษตร หรือทำนา เมื่อไม่นาน

มานี้เอง ในส่วนของการสูญเสียหลังการขุดลอกนั้นจะมีมากกว่าที่ได้มาหลายพันเท่า และก่อให้เกิดเป็นปัญหามากมายใหญ่และหนัก เพราะเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ก็คือ ปัญหาหาน้ำท่วมเป็นปัญหาหลัก จึงได้วิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไขร่วมกัน ได้ผลดังนี้

วิเคราะห์สาเหตุปัญหาน้ำท่วม พบว่าปัญหาน้ำท่วมเกิดจากระบบชลประทานที่ไม่ได้มาตรฐาน คูฝาย ท่อ และเป็นการซ่อมบำรุงเฉพาะที่ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำท่วมขึ้นได้เกิดขึ้นด้วยกันหลายสาเหตุ โดยทีมวิจัยได้วิเคราะห์แล้วพบว่าเป็นสาเหตุใหญ่ ๆ ดังนี้

ฝาย ฝายทุกตัวที่ก่อสร้างขึ้นแล้วใส่ท่อระบายน้ำ และทราย ไว้ด้านข้างของลำน้ำ และท่อเล็ก มีจำนวนน้อยเพียง 2 แถว / ฝาย น้ำและทรายจึงออกไม่ตรงกลางลำน้ำ ทำให้ระบายน้ำได้ช้าและทรายไม่ออกไปด้วย ทำให้เกิดน้ำท่วมที่เหนือฝายทุกตัว เพราะระบายน้ำได้ช้ามากนั่นเอง

คันคู คันคูของลำน้ำเสียขนาดเล็กและต่ำ ไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีการปลูกไม้ยึดดินไว้ ดินที่เป็นดินทราย เมื่อถูกฝนตกชะบ่อยครั้งเข้าจึงทำให้คูที่เล็กอยู่แล้ว เล็กลงไปอีก ต่ำลงไปอีก ทำให้น้ำที่ไหลมาในลำน้ำเสียล้นออกได้และเซาะดินและขาดออกมาแล้วทำให้เกิดน้ำท่วมข้างข้างนอกลำน้ำ ซึ่งมีน้ำที่ไหลมาตามทุ่งนาอยู่แล้ว และท่อไม่สามารถระบายน้ำได้ เนื่องจากการหนุนของน้ำในลำน้ำเสียอยู่อีก

ถนน ถนนที่ตัดผ่านทางน้ำทุกเส้นใส่ท่อระบายน้อยมากและไม่ตรงกับทางน้ำไหลเลย (ถึงแม้มีการแก้ไขแล้วก็ตาม) ท่อเล็กและมีจำนวนน้อยไม่พอที่จะระบายน้ำให้เร็วขึ้นได้ เช่น ถนนที่ตัดผ่านลำน้ำเสียว สายวาปีปทุม – พัทธังฯ และสายบ้านยาง ไปบ้านบัวมาศ ทำให้ขวางทางน้ำไว้ แล้วทำให้น้ำระบายได้ช้าลง

ผู้ดูแลฝาย ผู้ดูแลฝายทุกตัวไม่มีอำนาจการตัดสินใจในการที่จะเปิดประตูน้ำให้น้ำไหลผ่านไป ได้ในช่วงที่น้ำหลาก ต้องรอคำสั่งจากเจ้านายก่อนจึงทำให้น้ำท่วมมากขึ้น และที่พบส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่ประจำฝายทุกตัวนั้นไม่ได้มาประจำที่ฝายอย่างต่อเนื่อง ต้องจ้างคนเฝ้าแทน จึงเปิดประตูน้ำไม่ได้

แนวทางการแก้ไข

แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ทางทีมวิจัยก็ได้วิเคราะห์จากสาเหตุและได้วิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนได้เสนอมาจากเวทีต่าง ๆ จึงได้รวบรวมและหยิบยกการแก้ไขตามที่ปัญหาที่กล่าวมาแล้ว ได้มีข้อเสนอในการแก้ไขปัญหานี้ไว้ โดยแนวทางนี้ทีมวิจัยเห็นว่าสามารถแก้ไขได้ประมาณ 60 – 70 % ถ้าแก้ตามนี้จริง ๆ ไม่มีฝ่ายเสียหายและน่าจะทำ โดยมีข้อเสนอดังนี้

ฝาย ฝายทุกตัวไม่ว่าจะทำใหม่ หรือที่ทำแล้ว ต้องใส่ท่อคอนกรีตไว้ตรงกลางของตัวฝายที่น้ำไหล และที่กลางลำน้ำนั้น เพื่อที่จะได้เปิดให้ระบายน้ำ และระบายทรายออกทีเดียวพร้อมกันไปเลย ในช่วงที่มีน้ำมากหรือเต็มลำน้ำ และจะต้องเปิดให้สอดคล้องกันทุกตัวฝาย พอถึงหน้าน้ำลดก็ให้ปิดประตูท่อเอาไว้เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง คิดว่าน้ำไม่ท่วม และฝายน้ำล้นทุกตัว ไม่ควรที่จะทำให้สูงกว่าระดับพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้านมาก เพราะจะทำให้ทำให้น้ำท่วมได้

คันคู คันคูของลำน้ำเสียวและถึงลำน้ำสาขาทุกสาย จะต้องทำให้สูงพอที่จะรับน้ำได้แต่ไม่ควรสูงมากเกินไป และจะต้องใส่ท่อระบายน้ำลงให้มากและที่สำคัญต้องตรงกับทางน้ำไหล โดยให้ถามชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ว่าควรจะทำตรงไหน และต้องทำเป็นประตูปิด – เปิดได้ด้วย ไม่ควรทำตามแผนมากนักโดยยึดหยุ่นกันไม่ได้ ซึ่งจะสร้างปัญหาตามมาอีก และให้บดอัดดินให้แน่นด้วย หรือใส่ลูกกรงไปด้วยก็จะดีมาก เพื่อที่ชาวบ้านจะได้สัญจรไปมาตามคูนั้นเพื่อไปนา หรือเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านได้ แล้วให้ปลูกต้นกอไผ่เพื่อยึดดินเอาไว้ไม่ให้พังอีกโดยให้ปลูกตลอดแนวลำน้ำเสียว(ซึ่งมีให้เห็นเป็นตัวอย่างอยู่ในฝั่งลำน้ำเสียวที่ชาวบ้านปลูกกอไผ่ไว้)

ถนน ถนนทุกสายที่ตัดผ่านลำน้ำหรือลำห้วยนั้น ต้องคิดเสมอว่าต้องขวางทางน้ำแน่นอน ดังนั้นต้องใส่ท่อให้ใหญ่และมาก หรือทำเป็นท่อคอนกรีตยิ่งดี แน่นต้องใส่ให้ตรงทางน้ำที่จะไม่ทำให้ผู้ที่อยู่ด้านล่างจะไม่ได้รับผลกระทบจากน้ำไหลด้วย หรือให้ได้รับผลกระทบน้อยมากที่สุด สะพานที่ข้ามลำน้ำก็ควรสร้างให้กว้างขึ้นเพื่อให้ลำน้ำไหลผ่านได้สะดวก

ผู้ดูแลฝาย ผู้ดูแลฝายทุกตัวนั้นจะต้องจัดเวทีให้มีการพบปะ พูดคุยกันให้ได้ข้อสรุปร่วมกันกับชาวบ้านหรือผู้นำหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจ หรือเพื่อลดกระแสที่มีการขัดแย้งกันกับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเหล่านั้น และในเรื่องของการปิด – เปิดประตูระบายน้ำของฝาย ให้ตรงตามช่วงเวลาที่น้ำมีจำนวนมาก และมีแนวโน้มจะทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันขึ้น เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญอยู่ไม่น้อยเช่นกันจะได้ไม่ก่อให้เกิดปัญหาการขัดแย้งกันอีก

วิเคราะห์ปัญหาด้านอาชีพ พบว่า หลังจากน้ำลดไปแล้วไม่ได้มีการส่งเสริมอาชีพใดเลยนอกจากการแจกเมล็ดพันธุ์ผักให้ชาวบ้านนำไปปลูกแล้วนำไปขายเองตามท้องตลาด ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมันไม่มีความหวังว่าจะทำได้ทุกคน หน่วยงานภาครัฐก็รู้แต่ก็ต้องส่งเสริมอาชีพ แต่ไม่รู้ว่าทำอะไรให้เป็นจริงได้ จากการสอบถามผู้นำหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมายหลายหมู่บ้าน ว่า เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแบบนี้แล้วผู้นำได้เคยทำเรื่องเพื่อให้มีการส่งเสริมอาชีพทดแทนหลังน้ำลดหรือไม่ ก็ได้คำตอบว่า ก็ทำโครงการช่วยเหลือด้านอาชีพเสริมทุกปีแต่น้ำท่วมแล้วไม่ได้ทำนา แต่ก็ไม่เห็นหน่วยงานมาช่วยสนับสนุนอย่างเต็มที่ นอกจากการแจกเมล็ดพันธุ์และชดเชยค่าเสียหายเท่านั้น

แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านอาชีพ ในด้านการแก้ไขปัญหานี้ที่มวิจัยเห็นว่าข้อเสนอจากชุมชนนั้นก็ได้อธิบายไว้ได้ดี คือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมอาชีพให้เป็นจริงให้เขาสามารถช่วยเหลือครอบครัวได้จริง ๆ ซึ่งการจะทำให้ได้ก็ต้องขึ้นจากการถามชาวบ้านก่อนว่าเขาต้องการอาชีพเสริมอะไรบ้างซึ่งแต่ละหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบคงจะไม่เลือกทำเหมือนกันทุกหมู่บ้าน และเน้นการส่งเสริมให้ทำกินในแปลงนาของตนเอง จะเป็นอาชีพอะไรก็ได้ที่ชาวบ้านเขาอยากทำ

ปัญหาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม พบว่าจากการขุดลอกผ่านไปแล้วไม่มีการฟื้นฟูให้น้ำอยู่ข้างตลิ่งเดิมตามข้อเสนอของชุมชนที่เรียกร้องไปหรือการฟื้นฟูวิถีชีวิตที่มีการพึ่งพากันเองหรือการพึ่งพาธรรมชาติเลย ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามปลูกต้นไม้ หรือกอไผ่ของชาวบ้านหลายคนก็ตาม แต่กลายเป็นว่าการขุดลอกลำน้ำนั้นเพื่อให้เป็นคลองส่งน้ำที่ต้องใช้ทุนเพิ่มมากขึ้นและแยกส่วนเป็นเรื่อง ๆ ไปมากกว่า เพราะจากข้อมูลของชลประทานเองหรือแม้แต่ข้อเสนอของผู้นำในพื้นที่ก็เห็นว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะชาวบ้านยังอยากได้น้ำอยู่ ลำน้ำเสียวชลประทานก็บอกว่าเป็นของชลประทานในเขตนี้ปลูกต้นไม้ไม่ได้ต้องปลูกนอกเขตออกไปและชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญกับเรื่องนี้มาก จึงเห็นว่าการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้นั้นต้องมีการเจรจากับชลประทานอีกครั้งให้ได้ข้อสรุปต่อไป

แนวทางการแก้ไข การแก้ไขปัญหานี้ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็มีข้อเสนอว่าถ้าในเขตของชลประทานเขาไม่ยอมให้ปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสองฝั่งลำน้ำ เราก็มาช่วยกันปลูกต้นไม้ในพื้นที่ที่มีกุด เลิง หรือพื้นที่สาธารณะที่อยู่ติดกับลำน้ำเสียวหรืออยู่ใกล้กันแทน เมื่อมีการฟื้นฟูให้ดีก็จะมีแหล่งอาหารตามมาอีกครั้ง โดยที่หน่วยงานภาครัฐควรเห็นความสำคัญในการฟื้นฟูทรัพยากรและควรที่จะให้การสนับสนุนมากกว่ากันไม่ให้ทำอะไรในเขตชลประทาน ซึ่งพอปลูกต้นไม้จะได้ผล ก็เอาธูปขุดออก โดยให้เหตุผลว่ากีดขวางทางน้ำ ซึ่งไม่คิดถึงเรื่องอื่นเลย ความรู้สึกของคนที่ปลูกต้นไม้หรือไผ่ว่าจะเป็นอย่างไร

5.2.3 สรุปสภาพปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข โดยรวม

จากการที่ทีมวิจัยได้จัดเวทีประชุม เวทีสัมภาษณ์และได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำและผู้รู้ในหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อเก็บข้อมูลต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ พบว่าได้มีข้อเสนอแนะจากชาวบ้านหรือชุมชนที่เข้าร่วม ได้มีข้อเสนอที่หลากหลายและมีความสำคัญอยู่มาก ทั้งนี้ทีมวิจัย ได้มีการประชุมสรุปหรือร่วมวิเคราะห์แนวทางร่วมกันกับ ทางนักวิชาการ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน และมีการประชุมวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาก็ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งในการแก้ไขปัญหานี้ต้องมีการแก้เป็นจุดๆ ไป หรือให้แก้เป็น ดำบล โดยการเสนอให้มีการแก้ไขปัญหาดำเนินการในตารางดังนี้

ตารางที่ 15 สรุปสภาพปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางการแก้ไข	ผู้รับผิดชอบ
ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาในระบบชลประทานไม่ได้มาตรฐาน ที่ส่งผลให้เกิดน้ำท่วม	1. ฝาย สันฝายสูงกว่าระดับคูเสียว, 2. ใ้ท่อระบายทรายไม่ตรงทางน้ำ หรือท่อใช้การไม่ได้ 3. สันฝายแคบระบายน้ำไม่ทัน, 4. ผู้ดูแลฝายบางทุกตัวไม่ยอมเปิด ประตูระบายน้ำในช่วงที่มีน้ำมาๆ 5. คูเสียวตื้นและขาดง่ายเนื่องจากน้ำ ล้นออกได้ 6. ลำน้ำสาขาที่ยังไม่มีฝาย ตรงที่ ไหลมาบรรจบกับลำน้ำเสียว 7. ใ้ท่อไม่ตรงจุดมีน้ำไหลลงในลำ น้ำ หรือใ้ไว้ในที่สูงเกินไปน้ำไม่ ไหลเข้าชักที่	1. ใ้เอาสันฝายลงใ้ได้ระดับต่ำกว่า คูอีก 20 ซม. 2. ใ้ท่อคอนกรีตเพื่อระบายทราย ตรงกลางลำน้ำเสียวแล้วทำประตู ปิด- เปิด ใ้ได้ 3. ขยายสันฝายออก 1 เท่าตัว 4. จัดเวทีพบกันระหว่างผู้ดูแลฝาย และชาวบ้านโดยมีนักวิชาการเป็น แกนกลาง 5. เสริมคูเสียวใ้ใหญ่และสูงขึ้น แล้วเอาหินลูกรังใ้แล้วบดอัดใ้แน่น แล้วเอาดินกอไผ่มาปลูกเพื่อยึดดินไว้ 6. ใ้สร้างฝายในลำน้ำสาขาทุกตัว เพื่อชลความเร็วของน้ำไม่ใ้ไหลมา สมทบกัน 7. ใ้ใ้ท่อใ้ตรงจุดที่เป็นทางน้ำ ไหล โดยการมีส่วนร่วมจากคนใน พื้นที่นั้นๆ	- ชลประทาน - ชลประทาน และกลุ่มองค์กร ชาวบ้าน - ใ้ชลประทาน ช่อมคูเสียว ส่วน ดันไม้ชาวบ้าน เอามาปลูก - ชลประทาน - ชลประทาน
ปัญหาด้านท่อ สร้าง ที่ใ้เกิดน้ำท่วม	1. ถนนลาดยาง สาขาปีปทุม - พัคฆ์ฯ และสาขบ้านยาง - บ้าน บัวมาศ ที่ทำสูงเกินไปกั้นทางน้ำ และท่อระบายน้ำน้อยท่อระบายน้ำ ไม่ทันเพราะมีขนาดเล็ก 2. สะพานต่ำ เวลาที่น้ำไหลลงมา จากที่ต่างๆพัดเอาเศษสิ่งปฏิกูลมา คัดใ้ใ้สะพานทำใ้น้ำระบายใ้ช้า	1. ใ้ทำสะพานยกระดับสาขาปี ปทุม - พัคฆ์ฯ ความยาว 2กม และ ใ้ท่อ คอนกรีตทุกสายที่ทำขวางทางน้ำ 2. ใ้ยกกระดับสะพานขึ้นอีกใ้สูง พอใ้ท่อระบายน้ำใ้ผล	-หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง -หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางการแก้ไข	ผู้รับผิดชอบ
ปัญหาด้านอาชีพ	เนื่องจากหลังน้ำลดนั้นไม่มีการส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบเลย นอกจากการแจกเมล็ดผัก	- ให้องค์กรต่างๆ ได้เข้ามาส่งเสริมอาชีพเสริมหลังน้ำลด ให้เกษตรกรได้มีอยู่มีกินทดแทนกับสิ่งที่สูญหายไป	- กลุ่มองค์กรภาคประชาชนและหน่วยงานของรัฐ
ปัญหาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	เนื่องจากทรัพยากรที่อยู่บนสองฝั่งลำน้ำเสียวได้ถูกทำลายลงไปแล้ว เช่น ป่าไม้ ธรรมชาติที่เป็นแหล่งหาอาหาร หาสมุนไพร เลี้ยงสัตว์ หาพืชเพื่อหุงต้ม แหล่งอาศัยของสัตว์น้อยใหญ่มากมาย บัดนี้ได้ถูกทำลายไปหมดสิ้นแล้ว	- ต้องช่วยกันฟื้นฟูป่าให้กลับมาโดยการจัดกิจกรรมการปลูกป่าตามฝั่งของลำน้ำเสียวทุกหมู่บ้าน เมื่อมีป่าสัตว์ป่าหรือสิ่งอื่นๆ ก็จะตามมา	- ผู้นำต้องทำความเข้าใจกับชลประทานในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้

5.2.4 ข้อเสนอเรื่องการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหา

ตามที่ได้อ่านและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นมาแล้วนั้นทีมวิจัยได้เห็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งได้คิดว่าเป็นเรื่องที่ใหญ่อยู่มากทีเดียว นั่นก็คือ ทีมมองเห็นว่าการเกิดขึ้นของปัญหาที่ตามมานั้นส่วนหนึ่งได้มีมูลเหตุว่าทางราชการนั้นได้ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างมากในการวางแผนการพัฒนาลำน้ำเสียวหรือแม้แต่ลำห้วยสาขาต่าง ๆ ก็ตาม ซึ่งในการลงสัมภาษณ์ของทีมวิจัยพบว่าผู้นำในพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนหรือนโยบายของการพัฒนาลำน้ำเสียวใหญ่เลย ไม่เหมือนนโยบายของรัฐที่บอกว่าการพัฒนาต้องมาจากฐานราก หรือที่เรียกว่าต้องให้คนระดับรากหญ้าเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้น ๆ แต่ไม่มี จึงจำเป็นมากที่การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ชุมชนควรที่จะมีส่วนร่วมให้มากกว่าที่ผ่านมา ถึงไม่ได้มากก็ให้มีส่วนรับรู้ หรือมีส่วนให้ได้นำข้อเสนอแนวทางต่าง ๆ ได้ด้วยจึงจะสมควร และให้ความสำคัญตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนดั้งเดิม ซึ่งลำน้ำเสียวใหญ่นั้นก็ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนดั้งเดิมด้วยเช่นกัน โดยชุมชนได้มีข้อเสนอในการมีส่วนร่วมตามรายละเอียดในข้อต่อไปนี

ข้อเสนอจากชุมชนในการมีส่วนร่วม

ในการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาจะต้องมีส่วนร่วมจากชุมชนให้มาก ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดแผน หรือการแก้ไขปัญหาต่างๆก็ตาม ดังนั้นชุมชนก็จำเป็นต้องมีส่วนร่วมกับหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อเสนอจากชุมชนดังนี้

- 1) ต้องให้มีคณะกรรมการขึ้นมาหนึ่งชุด ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากชาวบ้านไม่น้อยกว่า 50 % เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานนโยบายของรัฐ
- 2) ให้คณะกรรมการชุดดังกล่าวเป็นคณะกรรมการในการ เปิด - ปิด ประชุมระบายน้ำและให้จัดทำแผนพัฒนาร่วมกับ อบต. ในพื้นที่
- 3) การจัดทำโครงการขนาดใหญ่ในพื้นที่ คณะกรรมการและ อบต. ต้องเปิดให้มีการทำแสดงประชาพิจารณ์ หรือประชาคมในชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือตรวจสอบการทำงานด้วย
- 4) ให้มีหน่วยงานหรือทีมงานชาวบ้าน ทำหน้าที่รวบรวมการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ เพื่อนำมาใช้ประกอบการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาตำบล
- 5) ให้ทุกฝ่ายทุกตัวที่ไม่ได้ประโยชน์ทิ้งแล้วสร้างใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชน และให้เหมาะสมกับการกักเก็บน้ำไว้เพื่อการเกษตรจริง ๆ หรือเพื่อกักเก็บน้ำไว้ในหน้าแล้งเมื่อคราวจำเป็น

จากประสบการณ์การแก้ไขปัญหาโดยชุมชนมีส่วนร่วม หรือการรวมตัวกันเรียกร้องให้รัฐช่วยแก้ไขปัญหาให้ ที่ผ่านมามีในอดีตนั้นเป็นตัวอย่างที่ดีมากกับการแก้ไขปัญหาของชุมชน หากว่าหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญแก่ชาวบ้านบ้างปัญหาก็จะไม่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง เหมือนในอดีตที่ผ่านมา(2514-2533) ปัญหาทุกปัญหาแก้ไขได้หากเราร่วมมือกันไม่อวดเก่งแต่ ฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใด ควรที่จะหันหน้าเข้าหากันช่วยกันแก้ หรือช่วยกันวางแผนให้รัดกุม จะได้ไม่ต้องมาแก้กันให้วุ่นในภายหลัง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้น ได้มีรัฐธรรมนูญหรือข้อบัญญัติไว้หลายข้อหลายมาตรา ตามที่ได้ยกตัวอย่างที่มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ตามรายละเอียดในข้อต่อไป

ในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ว่าประชาชนย่อมมีส่วนร่วมในการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมีรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2540:22) กล่าวถึงสิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ซึ่งมีมาตราต่างๆ ได้แก่

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิด อันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายบัญญัติ การดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำไม่ได้เว้นแต่จะ ได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือ องค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจน ควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย บทเรียนที่ได้จากการวิจัย และแนวทางการทำงานในระยะต่อไป

การศึกษาเรื่อง "สภาพการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศลำนน้ำเสียวใหญ่ตอนบน และผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตชุมชนสองฝั่งลำน้ำ อำเภอบรบือ และอำเภวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ระยะที่ 1 พื้นที่ ทำการศึกษาวิจัยฯ จำนวน 5 ตำบล 44 หมู่บ้าน ที่มีพื้นที่ติดกับลำน้ำเสียวใหญ่ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2546 ถึงเดือนพฤษภาคม 2547 รวมระยะเวลา 6 เดือน โดยมีผลสรุปจากการทำวิจัย บทเรียนที่ได้จากการวิจัย และแนวทางการทำงานในระยะต่อไปดังนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

1) รายละเอียดโครงการ จากความเป็นมาของลำน้ำเสียว นั้น พบว่า ลำน้ำเสียวเกิดจากการกั้น ฝายเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง ซึ่งมีความยาว 225 กิโลเมตร จากหนองบ่อ อำเภอบรบือ จังหวัด มหาสารคาม ถึงน้ำมูลที่ อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งลำน้ำเสียวได้ไหลผ่านจำนวน 8 อำเภอ 3 จังหวัด ชลประทานได้รับหนองบ่อไว้ในการดูแล เพื่อจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรม และต่อมาได้มีการดัดแปลงและทำนาเกลือที่รอบบริเวณอ่างหนองบ่อ ส่งผลกระทบให้มีการตัดไม้เพื่อเอามาต้มเกลือจนป่า เตียนโล่ง น้ำในหนองบ่อ และลำน้ำเสียวเต็ม และเต็มจัดมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ จาก พ.ศ. 2514 – 2534 จนชาวบ้านที่อาศัยลำน้ำเสียวทนความเดือดร้อนไม่ไหวจึงได้มีการชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลช่วย แก้ไขปัญหาให้ ต่อมารัฐได้จัดงบประมาณลงมาให้ทำการฟื้นฟูลำน้ำเสียวโดยการขุดลอก หลังการขุด ลอก ปัญหาน้ำเต็มค่อยเริ่มจางและจัดไปเรื่อย ๆ จากปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมา ถึงปัจจุบัน แต่มีปัญหาอื่น ตามมามากมาย จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าการแก้ไขปัญหานี้ไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นการแก้ไขปีต่อปี จนได้มีอาสาสมัครกลุ่มหนึ่งอาสาที่จะมาแก้ไขปัญหานี้ที่เกิดขึ้นกับลำน้ำเสียว โดย ได้ร่วมกันทำโครงการและแผนงานในการแก้ไขปัญหาลำน้ำเสียวขึ้น โดยขอการสนับสนุนงบประมาณ ในการทำวิจัย จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.ภาค วัตถุประสงค์ในการทำวิจัยในระยะที่ 1 อยู่ 2 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระบบนิเวศ และวิถีชีวิตชุมชนสองฝั่งที่สัมพันธ์กับลำน้ำเสียวใหญ่ ตอนบน ตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน 2) เพื่อวิเคราะห์จัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหาและได้แนวทางที่ ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาลำน้ำเสียวใหญ่ การศึกษาในครั้งนี้เพื่อให้ตอบคำถามการ วิจัยซึ่งมีอยู่ 2 ข้อ ได้แก่ 1) หลังการฟื้นฟูลำน้ำเสียวใหญ่โดยการขุดลอก มีผลกระทบและก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศ และวิถีชีวิตชุมชนสองฝั่งลำน้ำเสียวใหญ่ตอนบน อย่างไร 2) ชุมชน จะมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาลำน้ำเสียวใหญ่ ได้อย่างไร โดยมีพื้นที่ในการดำเนินการวิจัยอยู่ 44 หมู่บ้าน 5 ตำบล ของอำเภอบรบือ และอำเภวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่

ติดกับลำน้ำเสียว ใช้ประโยชน์จากลำน้ำเสียวตลอดทั้งปี และได้รับผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้น การวิจัยมีกิจกรรมหลักอยู่ 9 กิจกรรม มีนักวิจัยทั้งหมด 6 คน มีที่ปรึกษา 3 คน รวมเป็น 9 คน และมีคณะกรรมการโครงการวิจัยร่วมด้วย 15 คน โดยทีมวิจัยประกอบด้วย ตัวแทนชาวบ้านจาก 5 ตำบลในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งทีมวิจัยเป็นชาวบ้านล้วน ๆ ทั้งหมด และได้แบ่งบทบาทหน้าที่กันตามความถนัดและสมัครใจทำงาน

2) สภาพทั่วไปของลำน้ำเสียวและชุมชน พบว่า ลำน้ำเสียนั้นมีองค์ประกอบของลำน้ำเช่นกับลำน้ำอื่น ๆ ทั่วไปกล่าวคือ มีกุด หนอง หาม ฯลฯ มากมายและมีลำห้วยสาขาที่ไหลลงสู่ลำน้ำเสียวรวมทั้ง 5 ตำบลแล้ว ซึ่งมีจำนวนถึง 28 สาขา ซึ่งมีความกว้างประมาณ 25-30 เมตร ลึกประมาณ 2-4 เมตร ซึ่งได้ขุดลอกแล้วและเป็นสาเหตุที่ทำให้น้ำไหลได้โดยเร็วแล้วส่งผลทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างรวดเร็วและท่วมนาน และนอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยชน์จากลำน้ำเพื่อการเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์และหาปลาเกือบทั้งปี

สภาพทั่วไปของชุมชนนั้นมีสภาพที่แตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ 5 ตำบลนั้นมีพื้นที่ติดต่อกันซึ่งมีพื้นที่ ตั้งแต่ 20,000-30,000 ไร่เศษ รวมทั้งหมด 5 ตำบล 141,685 ไร่ สภาพพื้นดินนั้นสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 130 ถึง 200 เมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบในแถบลำน้ำเสียว และลูกคลื่นลอนตื้นเป็นส่วนใหญ่ มีป่าชุมชนโคกใหญ่ที่อยู่ใกล้กับลำน้ำเสียวซึ่งเป็นป่าต้นน้ำที่ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์มาช้านานหลายชั่วคน ส่วนสภาพดินนั้นพบว่า แถบลุ่มน้ำเสียวเป็นดินทามปนทราย ส่วนในพื้นที่สูงขึ้นไปจะเป็นดินหินปนทราย และมีดินเค็มทุกพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลหนองแสงสภาพดินเป็นดินเค็มเกือบทั่วบริเวณ และทุกตำบลก็จะมีทรัพยากรธรรมชาติอยู่มากมาย เช่น ป่าไม้ ลำน้ำ หนองน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบอีกว่าชุมชนมีระบบสาธารณสุขโรคที่ดูแลครบทุกหมู่บ้าน เช่นมีไฟฟ้า ประปา ส้วม เป็นต้น มีประชากรทั้งหมด 5 ตำบลรวม 6,923 ครัวเรือน จำนวน 33,614 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา รองลงมา คือ รับจ้าง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งพบว่ามีวัดทุกหมู่บ้าน การติดต่อสื่อสาร การคมนาคมก็สะดวกทุกหมู่บ้านนอกจากนี้ยังพบว่ามีประเพณีประจำตำบลทุกตำบล

3) วิธีการทำงานวิจัย พบว่า การทำการวิจัยนั้นมีกระบวนการที่แตกต่างกันไปตามกิจกรรมของแต่ละกิจกรรมซึ่งตามที่วางไว้เดิมนั้นมีการปรับกระบวนการตามสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ และพบว่าการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นไม่มีรูปแบบที่ตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ปัจจุบันในขณะนั้น ๆ และการหาข้อมูลนั้นก็เข้ามาเพียงครั้งเดียวไม่ได้ครบ ต้องมีการเก็บเพิ่มเติมไปเรื่อย ๆ จนครบตามต้องการ จากนั้นก็นำมารวบรวม แล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วนำเสนอข้อมูลลงสู่ชุมชนอีกครั้ง ในการทำกิจกรรมพบว่า กิจกรรมที่ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการได้นำเสนอสภาพปัญหาชาวบ้านให้มีความร่วมมือเป็นอย่างดี และการเล่าเรื่องถึงเมื่อครั้งในอดีตนั้น ชาวบ้านที่มาให้ข้อมูลกับทีมวิจัยมีความสุขมาก

เพราะเล่าไปวาดรูปไปคุยกันอย่างสนุกสนานมาก ซึ่งสังเกตได้จากการร่วมกิจกรรมที่ทีมวิจัยได้จัดขึ้น ในส่วนของการทำงานวิจัยนั้นก็มีกระบวนการที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมสำเร็จลุล่วงไปตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งเริ่มตั้งแต่การหาทีมเพื่อร่วมงานกัน การประชุมประจำเดือน เพื่อวางแผนการทำงานและเพื่อติดตามงานในเดือนต่อไปหรือจัดเวทีทำความเข้าใจต่อชุมชนที่ร่วมวิจัย การศึกษาเอกสารเบื้องต้น การสัมภาษณ์ผู้เฒ่า ผู้แก่ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของลำน้ำเสียวและระบบนิเวศน์ในอดีตที่ผ่านมา การนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน การรวบรวม การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เป็นต้น

4) การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของลำน้ำเสียวใหญ่ตอนบน ซึ่งได้แบ่งเป็นยุค 4 ยุค ได้แก่ยุคลำน้ำเสียวในอดีตจากปี พ.ศ. 2513 –ย้อนกลับไปในก่อนนั้น 2) ยุคเกลือมา ปี พ.ศ. 2514-2533 3) ยุคการขุดลอก (ปี พ.ศ.2534-2536) 4) ยุคหลังการขุดลอก ถึงปัจจุบัน(พ.ศ. 2539-2547) ซึ่งทีมวิจัยสรุปได้ดังนี้

(1) สภาพดิน ยุคลำน้ำเสียวในอดีตจากปี พ.ศ. 2513 –ย้อนกลับไปในก่อนนั้น จากการศึกษาพบว่าดินนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก จากการทำนาในอดีตจะได้ข้าวเต็มเม็ดเต็มหน่วยดีมาก ไม่ได้ใส่ปุ๋ยมากเหมือนทุกวันนี้ สิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพของชาวลุ่มน้ำเสียวแห่งนี้เกิดขึ้นในดินซึ่งเป็นดินร่วนปนดินทรายทาม จนมาถึงยุคเกลือมา ปี พ.ศ. 2515-2533 สภาพดินในบริเวณแม่น้ำเสียว ก็เริ่มกลายเป็นดินเค็ม ดินเือดและมีสาเกลือเป็นสีขาวขึ้นเต็มลำน้ำเสียว และพื้นที่ใกล้กับลำน้ำเสียวมากขึ้นไปเรื่อย ๆ ทั่วบริเวณซึ่งจะพบเห็นในช่วงหน้าแล้ง จนถึงยุคการขุดลอก (ปี พ.ศ. 2534-2538) ในช่วงการขุดลอกลำน้ำเสียวนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่มาก ดินในลำน้ำเสียวถูกขุดขึ้นมาทำเป็นคู ลำน้ำ ในลำน้ำก็ถูกเปลี่ยนจากที่มีบวก วัช ฯลฯ ที่เคยมีในลำน้ำเสียว เปลี่ยนเป็น ไม่มีเป็นพื้นเตียนเสมอกัน ยุคหลังการขุดลอก(2539-2547)สภาพดินก็เริ่มปรับตัวกลับมาเป็นดินที่มีคุณภาพดีขึ้นเรื่อยๆ เพราะเนื่องจากไม่มีน้ำเค็มไหลมาตามลำน้ำเสียวอีก

(2) สภาพน้ำ ยุคลำน้ำเสียวในอดีต (พ.ศ. 2513 ย้อนกลับไป) สภาพน้ำ ก็เป็นน้ำจืดที่ใสสะอาดไม่มีสารเคมีตกค้าง และสามารถนำมาบริโภคได้ด้วยจากการสัมภาษณ์พบว่า มีการปักเขตเพื่อแบ่งพื้นที่เอาน้ำไว้ใช้ดื่ม ให้สัตว์เลี้ยงลง และการสงวนพันธุ์สัตว์น้ำด้วย ในน้ำก็มีกุ้ง หอย ปู ปลา นานาชนิดและมีเป็นจำนวนมาก คน สัตว์ พืชมีความสัมพันธ์กันกับลำน้ำ และได้อาศัยน้ำจากลำน้ำแห่งนี้ตลอดมาหลายร้อยปี ลำน้ำเสียวเป็นอิสระในการไหลถึงแม้จะมีน้ำเอ่อท่วมบ้างในบ้างปีแต่ก็ท่วมไม่นาน จนถึงยุคเกลือมา (ปี พ.ศ.2514-2533) ในขณะที่ยุคเกลือที่บริเวณหนองบ่อนั้น ทำให้น้ำในอ่างเก็บน้ำหนองบ่อมีความเค็มมาก นอกจากยังมีผลทำให้น้ำในลำน้ำเสียวเค็มด้วย เนื่องจากพวกนายทุนทำเกลือได้ลองทำตานตากดูแล้วพบว่า ได้เกลือเหมือนกันและได้มากโดยไม่ต้องลงทุนต้มเลย จึงพากันหันมาใช้ตานตากเกลือแบบเปลืองนามากขึ้นและน้ำที่เหลือจากการตกผลึกเกลือแล้วต้องปล่อยออกจากแปลงนา และน้ำก็ไหลลงสู่หนองบ่อ ซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำและน้ำก็มีความเค็มมาก ซึ่งความเค็ม

ในขณะนั้นมีระดับความเค็มมากถึง 4,500 ไมโครโม ซึ่งความเค็มตั้งแต่ 16 มิลลิโม ขึ้นไปจะทำให้สัตว์น้ำและพืชในน้ำตายได้ สภาพน้ำนั้นมึนตึ่มมาก สีใส ได้นำมีตะกอนเป็นสีดำและมีกลิ่นเน่าเหม็นตลอดลำน้ำ ลำน้ำเสียวกำลังจะตาย จนมาถึงยุคการขุดลอก (ปี พ.ศ. 2534-2538) น้ำที่เริ่มกลับมาชัดเจนอีกครั้งใน 3-4 ปี หลังจากนั้นมา จนถึงยุคหลังการขุดลอกถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2539-2547) สภาพน้ำก็เริ่มจาง และจัดมาเรื่อยจนใช้ทำนาได้แล้ว แต่กลับพบว่าลำน้ำเสียวไม่มีอะไรที่น่าทิ้ง หรือน่าคิดถึงอีกแล้ว "ไม่มีความเป็นลำน้ำแห่งชีวิตหลงเหลืออยู่เลย" ตอนนี้เป็นเพียงลำรางที่ให้น้ำไหลผ่านไป น้ำได้ถูกสูบมาใช้ในการทำนาในบางช่วงบ้างเท่านั้น มีหน้าซ้ำยังเกิดปัญหาน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลานานจนทำให้ข้าว/กล้าในนาเน่าตาย และคันคูเสียวขาดทำให้ทรายไหลทะลักเข้านาชาวบ้านรอบลำน้ำเสียวทุกปี บวกวัง ซึ่งเคยเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิดก็ถูกขุด /ถูกถมจากทรายที่มากับน้ำไปหมดสิ้น น้ำที่เคยไหลอย่างอิสระถูกบังคับให้ไหลเฉพาะในลำน้ำเสียวและถูกกั้นด้วยฝายเป็นช่วงๆ

(3) ป่าไม้ ยุคในอดีต (ปี พ.ศ. 2513-ย้อนกลับไป) ป่าที่อยู่บนฝั่งของลำน้ำเสียว หรือ กุด หล่ง ต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่าป่าไม้ที่อยู่ตามสองฝั่งของลำน้ำเสียวนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีต้นไม้หลากหลายชนิดและมีจำนวนมากถึง 117 ชนิด จนเป็นป่าที่มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ได้ ในป่าตามฝั่งลำน้ำเสียวก็จะมีทั้งพืชที่เป็นอาหารของคนและสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านและมีสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคเวลาเจ็บป่วยทั้งที่ป่วยกระทันหันเมื่ออยู่ในลำน้ำเสียวหรือที่ป่วยที่บ้านและที่เป็นสมุนไพรบำรุงกำลังต่างๆ มีจำนวนมากถึง 67 ชนิด เรียกว่ามีครบทุกอย่างในป่าไม้บนฝั่งลำน้ำเสียวเมื่อก่อนนั้น จนมาถึงยุคเกลือมา(ปี พ.ศ. 2514-2533) ผลจากการต้มเกลือทำให้มีผลกระทบไปยังป่าไม้โดยเฉพาะป่าชุมชนโคกใหญ่ และป่าสงวนในแถบทางไปอำเภออุดรฯไปอำเภอบ้านไผ่ ทำให้ป่าเสื่อมหมด เหตุเพราะชาวบ้านได้ตัดไม้ขายให้นายทุนที่ต้มเกลือ ในราคากิโลเมตรละ 60 บาท และในพื้นที่ลำน้ำเสียวที่น้ำเค็มท่วมถึงก็ทำให้ต้นไม้ที่ทนต่อความเค็มไม่ไหวก็ได้ตายไปเรื่อย ๆ แต่ก็ไม่ได้ตายไปหมดซะทีเดียว ถึงน้ำจะเค็มก็ยังมีต้นไม้หลงเหลืออยู่หลายชนิดจนถึงยุคการขุดลอก(ปี พ.ศ.2534-2538) ป่าไม้ธรรมชาติหรือต้นไม้ย่อย ใหญ่บนฝั่งลำน้ำเสียวนั้นก็ได้อุทชาวบ้านตัดและโค่นลงเพื่อเอาไปใช้ประโยชน์ ดินที่ใหญ่ก็เอาไปไว้ซ่อมแซมบ้านหรือทำเถียงนา ไม้เล็กหรือกิ่งไม้ใหญ่ก็เอาไปทำฟืนค่อไป แต่ส่วนใหญ่แล้วที่ชาวบ้านเอาไม้ได้ก็ขายไปกับการขุดลอกอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากกรณีโคกใหญ่ ได้ขุดดินทับถมและเหยียบลงไปในพื้นที่ได้ถูกเสียนั้น จากที่เคยมีป่าไม้และพันธุ์พืชที่เป็นสมุนไพรต่าง ๆ ที่ชาวบ้านได้พึ่งพามาตลอดหลายชั่วอายุคน ก็เปลี่ยนเป็นไม่มีอะไรเลยบนสองฝั่งลำน้ำ มีแต่คันดินล้วน ๆ มาแทนที่ จนถึงยุคหลังการขุดลอกถึงปัจจุบัน(2539-2547) พืชที่มีความหลากหลายตามฝั่งของลำน้ำเสียวหายไปเกือบหมด ยังมีเหลือพันธุ์ไม้เดิมอยู่เช่น ดันสะแกนา ดันจี่เหล็ก กอไผ่เทบไม่มีเลยในลำน้ำเสียว แต่ที่มาแทนที่ใหม่ก็เป็นต้นยูคาลิปตัส

(4) สัตว์ ยุคในอดีต (ปี พ.ศ. 2513-ย้อนกลับไป) มีสัตว์ป่า น้อย ใหญ่ หลายชนิด เช่น กระต่าย กระรอก อีเห็น หรืออื่นๆอีกมากมาย จากการศึกษาพบว่า มีพันธุ์สัตว์บกถึง 17 ชนิด เฉพาะ นกอย่างเดียวนับถึง 37 ชนิด ภูเขาชนิดมีถึง 14 ชนิด แมลงต่างๆ 11 ชนิด และมีจำนวนมาก ได้อาศัยอยู่ตามป่าตามต้นไม้บนฝั่งลำน้ำเสียวตลอดลำน้ำ ส่วนที่อาศัยอยู่ในลำน้ำหรือที่เรียกว่าพันธุ์ สัตว์น้ำนั้นพบว่ามีพันธุ์ปลาจำนวน 44 ชนิด หอยจำนวน 10 ชนิด กบ เขียด จำนวน 12 ชนิด รวม แล้วทั้งที่อยู่บนบกและในน้ำแถบครึ่งบกครึ่งน้ำด้วยมีถึง 145 ชนิด แต่ละชนิดก็มีเป็นจำนวนมาก จน มาถึงยุคเกลือมา(2514-2533) สัตว์ที่เคยอาศัยอยู่ตามป่าริมฝั่งน้ำก็เริ่มย้ายหาแหล่งน้ำใหม่ไปเพราะลำ น้ำเสียวเค็มสัตว์ทุกชนิดพึ่งพาไม่ได้อีกแล้ว สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำและสัตว์ป่านั้นต้องเปลี่ยนแหล่งน้ำไป หรือแม้แต่สัตว์เลื้อยของชาวบ้านด้วย สัตว์ที่อาศัยอยู่ในลำน้ำเสียวก็เริ่มได้รับผลกระทบจากน้ำเค็มไป เรื่อย ๆ เริ่มตายลอยน้ำไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะปลาที่มีเกล็ดอ่อนและปลาไม่มีเกล็ดหรือปลาหนัง ช่วงที่ น้ำเค็มจัด (ปี พ.ศ. 2530-2532) สัตว์น้ำทุกชนิดก็จะตายไปจนหมดสิ้นซึ่งเป็นน้ำที่มีความเค็มมาก จน มาถึงยุคการขุดลอก (ปี พ.ศ. 2534-2538) ในยุคนี้ยังไม่มีปลาได้อาศัยในน้ำเลยเป็นช่วงที่ที่กำลังมีการ เปลี่ยนแปลงลำน้ำและไม่มีข้อมูลเรื่องพันธุ์สัตว์น้ำเลย ส่วนสัตว์ป่าหรือสัตว์อื่นๆยังไม่มีมาจนมีการขุด ลอกเสร็จหรือจนถึงยุคหลังการขุดลอกถึงปัจจุบัน(ปี พ.ศ. 2539-2547) ในด้านสัตว์ที่เคยอยู่ก็กลับมา บ้างเพราะไม่มีที่พึ่งพิง นอกจากนกบางชนิดเท่านั้น สัตว์ใหญ่ เช่น อีเห็น กระต่าย หรือสัตว์อื่นๆ ยังไม่มี ส่วนสัตว์น้ำนั้นก็เริ่มจะมีกุ้ง หอย ปู ปลา หลายชนิดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงปีที่มีน้ำท่วมมากๆ

(5) วิถีชีวิตของคน ยุคในอดีต (ปี พ.ศ. 2513-ย้อนกลับไป) วิถีชีวิตของคนลำน้ำเสียว ได้พึ่งพิงลำน้ำเป็นปัจจัย ทั้ง 4 ในการดำรงชีวิตได้ตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นแหล่งอาหารที่มีทั้งสัตว์น้ำ สัตว์ป่า พืชผักทั้งตามธรรมชาติและเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ในการปลูกพืชผัก ตกกั่ว ต้นไม้เนื้อใหญ่ ที่ใช้ในการสร้างบ้าน มุงหลังคา เป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหาร สมุนไพรในการรักษาโรค และ พื้นที่ในการปลูกฝ้าย ปลูกหม่อน เพื่อนำมาทำเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และยังเป็นที่ปลูกยาสูบ เลี้ยงวัว ควาย ทำให้ลำน้ำเสียวเป็นพื้นที่สาธารณะที่สร้างให้คนมีความสัมพันธ์ รักใคร่กลมเกลียวป้องกันกัน ใน ระหว่าง เป็นที่พำนักกันของคนในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน มีความร่วมมือกันในการใช้น้ำ ร่วมกัน การจัดพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น การปันฝายเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง การ กำหนด ทำน้ำไว้กิน/ไว้ใช้ ทำน้ำที่เอาเขาส่งเพื่อที่จะเอาปลาไว้ทำบุญเดือนสี่ และทำน้ำให้วัว ควาย ลงนอน/กิน นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เหมือนกัน คือ ประเพณีการทำบุญฝายในลำน้ำเสียว นั้นเอง ยุคเกลือมา (ปี พ.ศ. 2514-2533) ในช่วงเวลานี้ วิถีชีวิต ของคนได้เริ่มเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เนื่องจากการหาอยู่หากินก็ฝืดเคือง หากินลำบากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะสิ่งมีชีวิตในลำน้ำเสียวเริ่มตายไปและ ในที่สุดก็หมดไปในช่วงปี 2532 คนเริ่มหันไปซื้อของจากต่างถิ่นเข้ามาในชุมชนมากขึ้นจนกลายเป็น นิสัยที่ต้องเปลี่ยนจาก หาอยู่ หากิน กลายเป็น ต้องซื้ออยู่ ซื้อกินแทนหรือต้องเปลี่ยนที่หาอยู่ หากินใหม่

เช่น หันเข้าป่าข้างเป็นคัน และกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่โดยไม่รู้ตัว ยุคการขุดลอก(ปี พ.ศ.2534-2538) วิถีชีวิตของชุมชนที่เคยมีความสัมพันธ์กับลำน้ำก็ได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงและมากมาย ไม่มี ความสัมพันธ์ กับลำน้ำเสียเหมือนที่ผ่านมาหลายปีอีก เริ่มเปลี่ยนไปเป็นต้องหาซื้ออยู่ ซื้อกินเพิ่มมากขึ้น กระทั่งกับนโยบายรัฐที่มาพัฒนาชุมชนให้มีแหล่งน้ำมากมายในทุกหมู่บ้านและชุมชน ให้มีแหล่ง น้ำใกล้บ้านที่เป็นหนองสาธารณะประจำหมู่บ้านความสัมพันธ์เดิมจึงหาย และถูกกลืนหายไป ยุคหลัง การขุดลอกจนถึงปัจจุบัน(ปี พ.ศ. 2539-2547) วิถีชีวิตของคนได้เปลี่ยนไปแล้ว คนมีจิตใจคับแคบไม่มีความเป็นพี่ เป็นน้อง ไม่พึ่งพากัน หันหลังจากลำน้ำมุ่งสู่ป่าโคกใหญ่เพื่อหาพื้นที่เพื่อการหุงต้มในแต่ละปีต่อไป ส่วนประเพณีการทำบุญผา่ยของชาวบ้านในทุกวันนี้ก็ยังมีการทำบุญกันอยู่อย่างต่อเนื่องมา โดยตลอด ก่อนที่จะลงทำนาในแต่ละปี แต่จะทำเฉพาะที่เป็นผา่ยเก่าที่ชาวบ้านได้ขุดดินปั้นไว้เมื่อในอดีตก่อนที่จะมีการขุดลอก ผา่ยใหม่จะไม่มีการทำบุญผา่ย

5) สภาพปัญหาและผลกระทบหลังการขุดลอก จากการศึกษาพบว่า การขุดลอกลำน้ำเสียวนั้น ได้ใช้ประโยชน์เพียงใช้น้ำอย่างเดียวเท่านั้น คือใช้เพื่อทำนา แต่สิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาก็คือ น้ำท่วมขัง เป็นเวลานานหลายวัน ปัญหาน้ำท่วมขังนานเกิดได้จากหลายสาเหตุเต็รวมแล้ว เกิดจากการขุดลอก ลำน้ำเสียวอย่างแน่นนอน เพราะการขุดลอกแล้วทำให้ขวางทางน้ำและการสร้างถนนลาดยางก็ขวางทาง น้ำ เพราะใส่ท่อระบายน้ำน้อยจุด น้ำจากข้างนอกลำน้ำ ในเวลาที่ฝนตกหนักก็ทำให้น้ำไหลลงลำน้ำไม่ได้ สะดวก และการสร้างฝายนั้นก็เป็สาเหตุทำให้น้ำท่วมขังนานและหลายวันในหลายพื้นที่ เนื่องจากการ ทำสันฝายสูงกว่าระดับที่นาตากไป และใส่ท่อระบายน้ำน้อยไปนอกจากนี้ยังพบอีกว่าการขุดลอกนั้นทำให้ระบบนิเวศน์สูญเสียอย่างมากมายโดยสิ้นเชิง และส่งผลกระทบที่ตามมาทำให้คนที่เคยใช้ประโยชน์ จากลำน้ำเสียวหันเข้าไปบุกรุกป่าโคกใหญ่ ซึ่งเป็นป่าอนุรักษ์มากขึ้นทุกวัน วิถีชีวิตเปลี่ยนจากหาอยู่ หา กินต้องซื้ออยู่ ซื้อกินก็กระทบเรื่องรายได้และหนี้สินอีก สัตว์ไม้มที่อาศัย สภาพลำน้ำที่เคยมีวัง บวก หรืออื่น ๆ ในลำน้ำเสียว ก็ถูกระทบด้วยเนื่องจากการขุดลอกนี้เอง ที่เคยเป็นตำนานเดิมก็ไม่มี หาทำไม่ เจออีก และนอกจากนี้ยังพบอีกว่า พอน้ำในลำน้ำแล้วต่างคนต่างแย่งชิงน้ำกันตัวใคร ตัวมัน ซึ่งเห็นได้ ชัดเจนในช่วงฝนแล้งเนื่องจากคนที่มียืนอยู่ติดกับลำน้ำเสียว หรือคลองซอยไม่ยอมปล่อยน้ำให้ การ ล้อมเอาคันคูเสียไปเลย ไม่มีทางสัญจรผ่านคนอื่น จนมีความขัดแย้งกันมากขึ้น จากสภาพปัญหาที่ เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น ได้มีข้อเสนอจากชุมชนในการแก้ไขปัญหหลายข้อซึ่งทางทีมวิจัยได้รวบรวมไว้ใน เล่ม

สรุปข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาโดยชุมชน คือ ปัญหาน้ำท่วมจากการขุดลอกหรือด้านระบบ ขลประทาน หรือทุกปัญหาที่เกิดขึ้น กับลำน้ำเสียวและชุมชนในขณะนี้ มีข้อเสนอว่าต้องให้มี คณะกรรมการขึ้นมา 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากชาวบ้านไม่น้อยกว่า 50 % เพื่อทำหน้าที่ ตรวจสอบการดำเนินงานนโยบายของรัฐ เป็นคณะกรรมการในการ เปิด - ปิด ประตูระบายน้ำ จัดทำ

แผนพัฒนาร่วมกับ อบค. ในพื้นที่ ให้มีองค์กรท้องถิ่นขึ้นมาจัดการดูแลในชุมชนเอง และเสนอให้มีส่วนร่วมในการวางแผนงานที่จะมาพัฒนาในพื้นที่ และต้องจัดเวทีประชาพิจารณ์ เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ หรือให้ทุกฝ่ายทุกตัวที่ใช้ไม่ได้ทิ้ง แล้วสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการจริงของชุมชนนั้น ๆ และในขณะที่ยังคงมีที่เดิมมีความเข้มแข็งเดิม ก็เสนอให้มีการเกาะเกี่ยว และฟื้นฟูให้เข้มแข็งสามารถต้านอำนาจกับหน่วยงานภาครัฐได้ เพราะการมีส่วนร่วมภาคประชาชนนั้นก็มิใช่ข้อปฏิบัติที่พอจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้อยู่ อย่างเช่นที่มีกฎหมายได้บัญญัติไว้อยู่ หลายมาตรา (ที่นำเสนอไว้ในหน้า 101-102)

ทั้งนี้ ทั้งนั้น ในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้ดีกว่าหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้ความสำคัญกับชาวบ้านบ้างให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมรับรู้ รับทราบถึงชะตากรรมของเขาด้วย ปัญหาจะได้ไม่รุนแรงเหมือนที่ผ่านมา ปัญหาทุกปัญหาแก้ไขได้หากเราร่วมมือกันแก้ไข ไม่อวดเก่งแต่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เราจะแก้ปัญหาลงได้ดีและยั่งยืนตลอดไป

จากข้อมูลที่น่าสนใจในรายงานทั้งที่ในรายละเอียดและบทสรุปนั้น ทีมวิจัยคิดว่าข้อมูลที่ได้นี้ก็ได้ตอบคำถามใจหยาบและวัตถุประสงค์ได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับลำน้ำ ผลกระทบต่อวิถีชีวิตและชุมชนที่น่าสนใจอย่างชัดเจน รวมถึงการนำเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในชุมชนก็ได้นำเสนอชัดเจน และการวางแผนในระยะต่อไปก็มาจากรายงานนี้ด้วย

6.2 บทเรียนที่ได้จากการทำวิจัย

โครงการวิจัย “ศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศลำนน้ำเสียวใหญ่ตอนบน และกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนสองฝั่งลำน้ำ อำเภอบรบือและอำเภอลือปทุม จังหวัดมหาสารคาม ระยะที่ 1” ซึ่งจะใช้ชื่อว่า โครงการวิจัยลำน้ำเสียว เพื่อความกระชับ เข้าใจง่าย จากที่ทีมวิจัยลำน้ำเสียวได้ทำการศึกษามานั้น ใช้เวลาในการทำวิจัย รวม 6 เดือน มีบทเรียนที่ทีมวิจัยได้มาทั้งที่เป็นปัญหาและความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ และรวมถึงกระบวนการและความรู้ต่าง ๆ ที่ทีมวิจัยได้มาทุกคน ซึ่งแต่ละคนนั้นก็มีความรู้และได้เรียนรู้กันอาจไม่เท่าเทียมกันมากนัก ซึ่งทางทีมวิจัยได้รวบรวมแล้วนำเสนอไว้ดังนี้

ด้านกลไกในการทำงาน

1. ปัญหาของคนทำวิจัย มีปัญหาในการทำงานบ้าง เช่น ทีมเป็นชนในพื้นที่ และมีการกิจหลายอย่างบางครั้งก็ทำให้การทำงานวิจัยล่าช้า ก่อให้เกิดการทำงานไม่เสร็จไปตามกำหนด

การแก้ไข พยายามแบ่งเวลาให้ได้มากที่สุด แต่ตนเองจะไม่มีเวลาพักผ่อน หรือไม่มีเวลาให้กับครอบครัว เดี่ยวจะก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมาอีก

2. ปัญหาในการจดบันทึก เพราะเนื่องจากว่าคนทำวิจัยชุดนี้ไม่มีคนที่เก่งเท่าไรนัก ความรู้ก็ไม่สูง ทั้งทีมไม่มีคนที่จบในระดับปริญญาตรี หรือ อนุปริญญา เลข ก็ถือว่ามีปัญหาอยู่

การแก้ไข พยายามจดบันทึกให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และให้มีคนจดบันทึกช่วยกัน บางครั้ง 2-3 คน และใช้เทปบันทึกช่วยอีกด้วย

3. ปัญหาในการจัดเอกสารต่าง ๆ ไม่ค่อยเรียบร้อยแต่ต้องมาทำในตอนหลัง ซึ่งทำให้การสรุปช้าไปด้วย

การแก้ไข ช่วยกันเคลียร์เอกสาร

4. ปัญหาเรื่องการเขียนรายงานก็มีอยู่มากเพราะเนื่องจากไม่มีความรู้เรื่องการเขียนรายงานวิจัย เลข แต่ก็ยังมีพี่เลี้ยงดี ที่ช่วยให้งานผ่านไป

การแก้ไข ต้องพยายามปรึกษางานกับที่ปรึกษาที่มีอยู่ในโครงการ ฯ หรือพี่เลี้ยงโครงการ ฯ หรือที่เจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ วิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งเหลืองานในด้านนี้ได้ดีมาก

ด้านความรู้

ทางทีมวิจัยคิดว่าได้ทั้งบทเรียนและความรู้ที่ไม่เคยได้มาก่อน ทีมวิจัยเองก็มีความรู้บ้าง จึงคิดว่าได้ความรู้มากกว่าเสีย ซึ่งจะได้จัดเรียงไว้ดังนี้

1. ได้เรียนรู้วิธีการทำวิจัย
2. ได้เรียนรู้หลักการวิเคราะห์ในกระบวนการวิจัย
3. ได้รู้จักกับคนในถิ่นอื่นที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเหมือนกัน
4. ได้ความรู้ในเรื่องที่ทำการศึกษายู่ว่าเป็นไปอย่างไร
5. ได้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
6. ได้ช่วยกันแก้ไขปัญหของชุมชนถึงแม้ว่ายังไม่ได้นำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ก็ทำให้หน่วยงานที่ถูกคาดหวังเริ่มให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกิดขึ้น และลงพบปะชาวบ้านอยู่เป็นประจำมากขึ้นตัวอย่างเช่น ปีนี้น้ำไม่ท่วมแต่ได้มีการเริ่มปล่อยน้ำเมื่อมีฝนตกทุกครั้ง ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อเสนอของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ที่เห็นได้ชัดอีกเรื่องคือ ผู้ดูแลฝ่ายยางทุกตัว ได้อยู่เฝ้าประจำแล้ว

ทั้งที่เมื่อก่อนคามด้วยากมาก เป็นผลจากการที่งานวิจัยได้จัดเวทีในระดับตำบลเพื่อให้ชาวบ้านได้นำเสนอปัญหาและผลกระทบจากลำน้ำเสียวนั่นเอง

7. ได้เรียนรู้ในการเขียนรายงานและได้รับรสชาติจากการเขียนรายงานว่าหินขนาดไหน

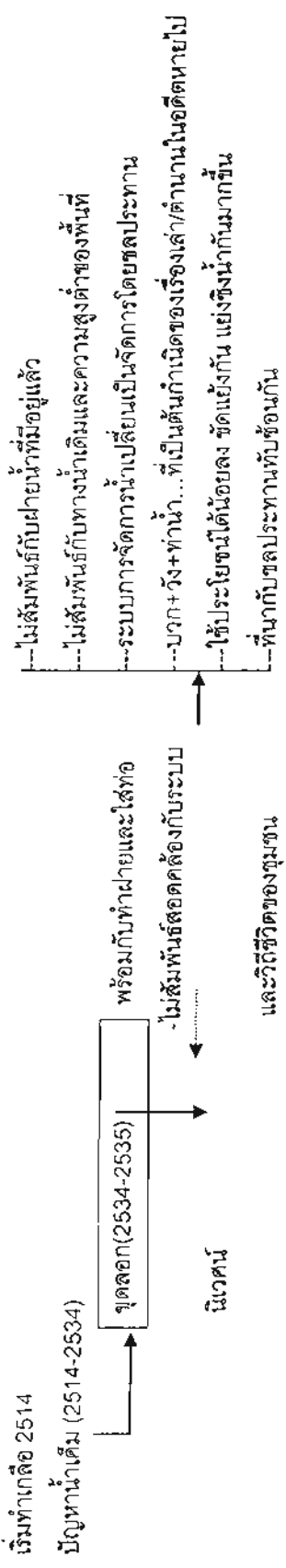
ทั้งนี้ทั้งนั้นทางทีมวิจัยก็ยังฟันฝ่ามาอย่างทุลักทุเลจนเสร็จสิ้นภารกิจแรกไป ว่าด้วยเรื่องการรวบรวมข้อมูล และจะต้องลุยกันต่อไปข้างหน้าเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นยังไม่ได้นักถึงอยากเย็นแต่ก็จะไปจนถึงที่สุด

สรุป ในการทำวิจัยแบบ เพื่อท้องถิ่นนั้น เป็นการทำวิจัยเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาให้กับท้องถิ่น หรือชุมชนที่มีปัญหา ซึ่งถ้าจะว่าไปแล้วบทเรียนที่ได้จากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นถือได้ว่าเป็นบทเรียนที่มีค่ามาก ถ้าเรานำบทเรียนที่ได้ในการทำวิจัยมาแก้ไขปรับใช้ตลอดเวลา เราจะสามารถดำเนินกิจกรรมกระบวนการทำงานได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้นไปตามลำดับเรื่อย ๆ แต่ในครั้งนี้นึกว่าเราได้มากกว่าเสีย แต่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ ถ้าเรากิดแต่เพียงว่า ได้เงินมาแล้วจะทำอย่างไรก็ได้ นั้นท่านกำลังคิดผิด งานแบบนี้ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะเอาเงินหรืองบประมาณเป็นตัวตั้งแล้วแบ่งกันไปทำใครทำมัน เพราะจะทำให้งานของท่านเสียหายเมื่อหมดสิ้นงบประมาณ

6.3 แนวทางการดำเนินงานระยะต่อไป

การดำเนินงานระยะต่อไปทีมวิจัยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอผลการวิจัยและแนวทางแก้ไขที่ได้จากความต้องการของชุมชน มาเป็นฐาน รวมทั้งสร้างกลไกการทำงานขึ้นมาทั้งการพัฒนาผู้นำที่เป็นคนรุ่นใหม่ การสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน เพื่อนำไปสู่การสร้างแผนปฏิบัติการร่วมกัน และเกิดการแก้ไขปัญหาอย่างค่อยเป็นค่อยไป และถูกทิศทาง ลดความเดือดร้อน สร้างความสันติสุขแก่ชุมชน และถ่าน้ำเสียว ผลสรุปดังแผนผัง

แผนผังสรุปผลการวิจัย และแนวทางการดำเนินงานระยะต่อไป “โครงการศึกษาศาสาพหุการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน้ำเสียขนาดใหญ่ตอนบนและผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนสองฝั่งลำน้ำฯ” ผลการศึกษาวิจัยระยะที่ 1

แนวทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

สร้างกลไกการจัดการแก้ไขระบบการจัดการน้ำและฟื้นฟูระบบนิเวศน้ำเสียให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการใช้ประโยชน์ของชุมชน

สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน องค์กรท้องถิ่นในการดูแลจัดการลุ่มน้ำเสีย		สร้างความร่วมมือระหว่าง หน่วยงาน รัฐ และองค์กรท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหา		
กิจกรรม	แผน	กิจกรรม		
		1.จัดเวทีชาวบ้านระหว่างเจ้าหน้าที่ชลประทานผู้ดูแลลำน้ำเสียว (จนท. ผู้ดูแลฯ) และผู้นำท้องถิ่น องค์กรชาวบ้านเดือนละ 1 ครั้ง		
		ปฏิบัติการร่วม	2.เชิญหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเวที	
				3.สรุปข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 16 แผนงานโครงการในระยะต่อไปแผนงานโครงการระยะต่อไป

กิจกรรม / แผนงาน	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน / วิธีการ	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
กิจกรรมที่ 1. การฟื้นฟูองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มน้ำเสียวใหญ่เดือน 1.1 ประชุมประจำเดือน ทีมวิจัย	1. เพื่อประชุมแลกเปลี่ยนการทำงานระหว่างทีม 2. เพื่อวางแผนการทำงานในเดือนต่อไปและเพื่อติดตามงานในพื้นที่	1. ประสานสถานที่จัดประชุม 2. ประสานทีมวิจัย 3. ประสานที่ปรึกษา 4. ประชุมแลกเปลี่ยน	ทุกเดือน	ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงาน และได้ช่วยกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ในระหว่างการทำงาน
1.2. เก็บข้อมูลเชิงลึกเรื่อง การย้ายรอยประวัติศาสตร์จากหมู่บ้าน จำนวน 15 จุดๆ ละ 2 ครั้ง	1.เพื่อเก็บข้อมูลในเรื่องวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อตามหมู่บ้านที่อยู่ติดลำน้ำเสียวและมีความสัมพันธ์กับลำน้ำ 2.เพื่อศึกษาถึงความสำคัญของตำนานและเรื่องเล่าต่างๆ ของชุมชน 3. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนที่อยู่สองฝั่งลำน้ำเสียว	1.ประสานผู้นำหมู่บ้านที่ร่วมกิจกรรม 2.ประสานทีมและผู้เข้าร่วม 3.จัดกิจกรรมเก็บข้อมูล 4.เดินตามลำน้ำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้	3 เดือน	1. ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติ และความเชื่อที่มีอยู่จากพื้นที่ 15 จุด 2. ได้มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและชาวบ้านทุกหมู่บ้านเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน
1.3 จัดเวทีสัมมนาสรุปผลการเก็บข้อมูล เรื่อง การย้ายรอยประวัติศาสตร์ โดยตัวแทนจาก 44 หมู่บ้าน 2 วัน 1 คืน	1.เพื่อให้ตัวแทนแต่ละหมู่บ้านได้นำเสนอข้อมูลจากการจัดเวทีย้อนรอยประวัติศาสตร์ 15 จุด 2.เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนร่วมกันทุกหมู่บ้าน 3.เพื่อร่วมกันวางแผนการพัฒนาและฟื้นฟูลำน้ำเสียวต่อไป	ประสานสถานที่จัดสัมมนา ประสานทีมและผู้เข้าร่วม ดำเนินกิจกรรม สรุปผลการสัมมนา	1 เดือน	ชาวบ้านที่เข้าร่วมสัมมนาได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของแต่ละชุมชนร่วมกัน ได้วางแผนการพัฒนาและฟื้นฟูลำน้ำเสียวในอนาคตร่วมกัน

กิจกรรม / แผนงาน	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน / วิธีการ	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1.4 จัดเวทีสัมมนาแกนนำ ตลอดลำน้ำเสียว 1 ครั้ง	1. เพื่อให้แกนนำที่อยู่ตลอดลำน้ำเสียวได้มีการวางแผนการพัฒนาลำน้ำเสียวร่วมกัน 2. เพื่อร่วมกันนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกัน 3. เพื่อกำหนดและวางแผนในการจัดการน้ำโดยชุมชน	1. ประสานสถานที่จัดสัมมนา 2. ประสานแกนนำทุกหมู่บ้านตลอดลำน้ำเสียว 3. ประสานวิทยากรที่จะมาช่วย 4. ประสานที่ปรึกษาโครงการ 5. ประสานคณะกรรมการ 6. ผู้เข้าร่วมทั่วไป	1 ครั้ง ประมาณ เดือน กุมภาพันธ์	แกนนำได้รู้จักกันดีและพร้อมที่จะวางแผนงานในการจัดการน้ำโดยภาคประชาชนและแผนในการพัฒนาลำน้ำเสียวต่อไป
1.5 ประชุมทีมวิจัยและ คณะกรรมการเครือข่าย	1. เพื่อร่วมกันวางแผนในการที่จะจัดเวทีทำความเข้าใจในระดับตำบล 2. แบ่งบทบาทหน้าที่กันรับผิดชอบแล้วลงมือปฏิบัติ	1. ประสานสถานที่ 2. ประสานทีมวิจัย และคณะกรรมการ เครือข่าย 3. ประสานที่ปรึกษา	2 เดือน / ครั้ง	ได้ร่วมกันวางแผนและกำหนดประเด็นที่จะจัดเวทีและได้แบ่งเขตรับผิดชอบ
กิจกรรมที่ 2 การสร้าง ความร่วมมือกับหน่วยงาน ภาครัฐ 2.1 จัดเวทีในระดับตำบล 5 ตำบล ๆ ละ 1 ครั้งเพื่อทำ ความเข้าใจเรื่องการใช้ ประโยชน์จากลำน้ำเสียว	1. เพื่อให้ทำความเข้าใจกันระหว่างชลประทาน และชาวบ้านในเรื่องแนวเขตที่ดิน 2. เพื่อให้ชาวบ้านที่มาร่วมมาพูดคุยกันน้ำเสียวได้รับรู้เขตของลำน้ำและที่นา 3. เพื่อให้มีความเข้าใจกันทุกฝ่ายในการใช้ประโยชน์จากลำน้ำเสียวและมีข้อตกลงในทุกกรณีร่วมกัน	1. ประสานสถานที่ 2. ประสานผู้เข้าร่วมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กัน ทั้งชาวบ้านด้วยกับเอง และ หน่วยงานภาครัฐ 3. ประสานทีมวิจัย และคณะกรรมการ เครือข่าย	1 เดือน (5 ครั้ง / 5 พื้นที่)	1. ได้มีความเข้าใจกันในเรื่องต่าง ๆ คือ - เรื่องแนวเขตที่ดิน - เรื่องการสัญจรบน - เรื่องการใช้ประโยชน์อื่น ๆ - เรื่องสิทธิชุมชนในการดูแลทรัพยากรลำน้ำเสียว - เรื่องอื่น ๆ ที่ต้อง สะสาง

กิจกรรม / แผนงาน	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน / วิธีการ	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
2.2. ประชุมสรุปวิเคราะห์แนวทางการจัดการทรัพยากร โดยชุมชนมีส่วนร่วม จากเวทีในระดับตำบลและจาก กิจกรรมข้างต้น	- เพื่อนำเอาข้อมูลที่ได้จากเวทีมาสรุปวิเคราะห์และกำหนดแนวทางที่จะทำต่อไปร่วมกัน	1. ประสานสถานที่ 2. ประสานทีมวิจัยเพื่อเข้าร่วมประชุม 3. ประสานผู้เชี่ยวชาญเรื่องการวิเคราะห์แผนงานเข้าร่วม 4. นัดหมาย วันเวลา สถานที่ 5. ประชุมวิเคราะห์ และสรุปแนวทาง	1 ครั้ง	ได้ทำให้ชาวบ้าน ผู้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำ มีความเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน ในทุกเรื่องที่เป็นปัญหาที่ค้างคาใจกันตลอดมา และได้เกิดความร่วมมือกันในการที่จะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาคือต่อไป
กิจกรรมที่ 3 สรุปบทเรียนครั้งที่ 1	1. เพื่อสรุปข้อมูลที่ได้มา 2. เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้มานำเสนอรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย ในรอบ 6 เดือน	1. ประสานสถานที่ นัดหมาย 2. ประสานทีมวิจัย 3. ประสานที่ปรึกษา 4. ประสานคณะกรรมการ 5. ร่วมกันสรุป	1 ครั้ง	ได้ข้อสรุปในการทำงานวิจัยและได้เรียนรู้จากการทำงานวิจัยไปด้วย
กิจกรรมที่ 4 รายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 1	-เพื่อรายงานความคืบหน้าของโครงการวิจัยที่ทำอยู่ต่อชุมชนและกองทุนที่ให้การสนับสนุน (สกว.)	1. ประสานสถานที่ 2. ประสานทีมวิจัย 3. ประสานกรรมการ 4. ประสานที่ปรึกษา 5. นำเสนอผลการวิจัย	1 ครั้ง	ได้รายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัยให้คณะกรรมการกองทุนและกรรมการเครือข่ายได้ทราบถึงการค้าเงินงานว่าทำถึงไหนอย่างไร

กิจกรรมที่ 5. การศึกษาดูงาน	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน	ระยะเวลา	สถานที่
งาน "เรื่องการจัดกรน้ำฉบับ" ของพื้นที่ภาคใต้ อำเภอรันบุรี จังหวัด สุรินทร์ 5.1. ประชุมทีมวิจัย	1. เพื่อวางแผนและกำหนดการเดินทางและกำหนดประเด็นร่วมกัน 2. เพื่อทำความเข้าใจต่อกันในทีม เพื่อที่จะได้คัดเลือกคนที่มีความรู้และประสบการณ์ที่จะมาร่วมศึกษาดูงาน	1. ประสานทีมวิจัย ที่ปรึกษา และคณะกรรมการบางส่วน 2. ประชุมปรึกษาหารือกัน 3. สรุปผลการประชุม	1 ครั้ง	ได้เข้าร่วมกันในการเดินทางศึกษาดูงานและได้แบ่งหน้าที่กันประสานงานเรื่องต่าง ๆ และได้ตั้งคณะทำงาน 1 ชุด เพื่อไปประสานงานกับพื้นที่ที่จะศึกษาดูงาน
5.2 ประสานสถานที่ ที่จะไปดูงาน	1. เพื่อไปประสานสถานที่และดูความเหมาะสมในเนื้อหาของการทำงาน 2. เพื่อไปติดต่อในเรื่องต่าง ๆ ในการศึกษา	1. ออกเดินทางถึงที่เป้าหมาย 2. ติดต่อพูดคุย จัดถามกับคนเจ้าของพื้นที่ 3. เสร็จสิ้นแล้วก็เดินทางกลับบ้าน	1 ครั้ง	ได้ไปสัมผัสกับพื้นที่ที่จะไปศึกษาเกี่ยวกับบริหารจัดการน้ำแบบชาวบ้านและได้รู้จักกับสถานที่ด้วย
5.3. การศึกษาดูงาน	1. เพื่อให้คณะกรรมการ ได้เรียนรู้การจัดการน้ำโดยชุมชน แล้วให้นำกลับมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของลำน้ำเสียได้ 2. เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ ให้มีความเข้มแข็งขึ้นมา	1. ประสานผู้ที่จะร่วมเดินทางเพื่อไปศึกษาดูงาน 2. ประสานรถพาหนะที่จะใช้ในการเดินทาง 3. นัดหมายวันเวลา 4. ออกเดินทางไปยังพื้นที่เป้าหมาย 5. ร่วมประชุม แลกเปลี่ยนกันกับคนในพื้นที่และผู้ที่เป็นวิทยากรมาให้ความรู้	1 ครั้ง 2 วัน 1 คืน	ได้ความรู้จากการศึกษาดูงานในเรื่องการจัดการน้ำจากพื้นที่ และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่สามารถจะนำกลับมาปรับใช้ในพื้นที่ของลำน้ำเสียได้ และได้แนวทางในการจัดการน้ำแบบชาวบ้าน

กิจกรรมที่ 6 ประชุมสรุป การศึกษาดูงานและ วิเคราะห์แนวทางการ พัฒนาและฟื้นฟูลำน้เสียว	1. เพื่อสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาดูงาน 2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูลำน้เสียวต่อไป	1. ประสานสถานที่นัดหมาย 2. ประสานทีมวิจัยและผู้เข้าร่วม 3. ประชุมวิเคราะห์ร่วมกัน 4. หาแนวทางที่จะดำเนินการต่อไป	1 ครั้ง	ได้แผนงานที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกันแล้ว 1 ชุด และได้ทิศทางที่จะดำเนินการพัฒนาลำน้เสียวต่อไป
กิจกรรมที่ 7 จัดทำ แผนพัฒนาและฟื้นฟูลำน้เสียวฉบับชาวบ้านสมบูรณ์	1. เพื่อให้ได้แผนงานการพัฒนาลำน้เสียวฉบับชาวบ้านที่สมบูรณ์ 2. เพื่อนำแผนที่ได้ไปพัฒนาและฟื้นฟูลำน้เสียว โดยการลงทุนปฏิบัติการตามแผน	1. พิมพ์รวบรวมแผนงาน 2. นำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผลักดันให้มีการปฏิบัติจริง 3. ติดตาม ประเมินผล	1 เดือน	ได้แผนงานการพัฒนาฟื้นฟูลำน้เสียวฉบับชาวบ้านมีส่วนร่วม 1 ชุด และได้ช่วยกันนำเสนอแผนพัฒนาลำน้เสียวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และติดตาม ประเมินผลการแก้ไขปัญหาย่างใกล้ชิดด้วย
กิจกรรมที่ 8 ประชุมสรุป บทเรียนครั้งที่ 2	เพื่อสรุปบทเรียนและผลการดำเนินงานกิจกรรมที่ทำมาทั้งหมด	1. ประสานสถานที่ 2. ประสานผู้เข้าร่วม 3. ประชุมสรุป แลกเปลี่ยน	1 ครั้ง	ได้เรียนรู้การทำงานและได้ปรับปรุงแก้ไขปัญหา ระหว่างการทำงานแล้วได้ร่วมกันวางแผนงานเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมในอนาคตต่อไป
กิจกรรมที่ 9 จัดทำรายงาน ฉบับสมบูรณ์	เพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และให้มีการนำเสนอผลงานการศึกษาวิจัย ระยะที่ 2	1. เขียนรายงาน 2. พิมพ์รายงาน 3. นำเสนอผลการวิจัย	3 เดือน	ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ 1 ชุด
กิจกรรมที่ 10 ปฏิบัติการ ตามแผน	1. เพื่อบำบัดมลพิษทางน้ำให้ถึงบ่อเก็บน้ำ 2. เพื่อดูแลตามผลการปฏิบัติ			

ภาคผนวก

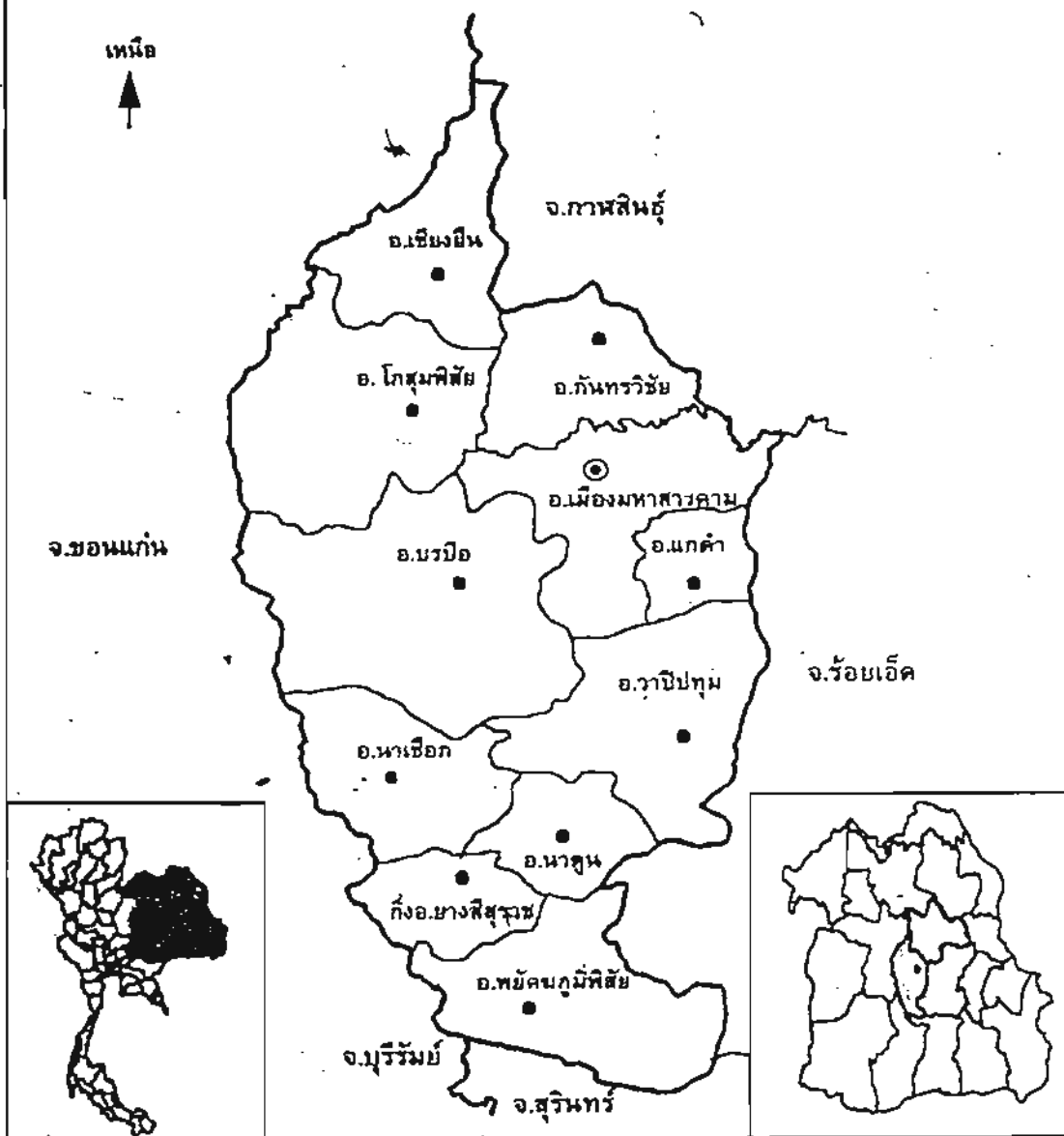
ภาคผนวก ก
แผนที่

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

ราชันย์ หลงมีวงษ์. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการแก้ปัญหาลำน้ำเสียว กรณี : บ้านคำพื
อำเภอปรือ จังหวัดมหาสารคาม. ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2545

ที่ตั้งจังหวัดและอำเภอ จังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 1.1

ที่มา : สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม

โครงการศึกษาและจัดทำ
แผนลงทุนจังหวัด
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คำอธิบายสัญลักษณ์

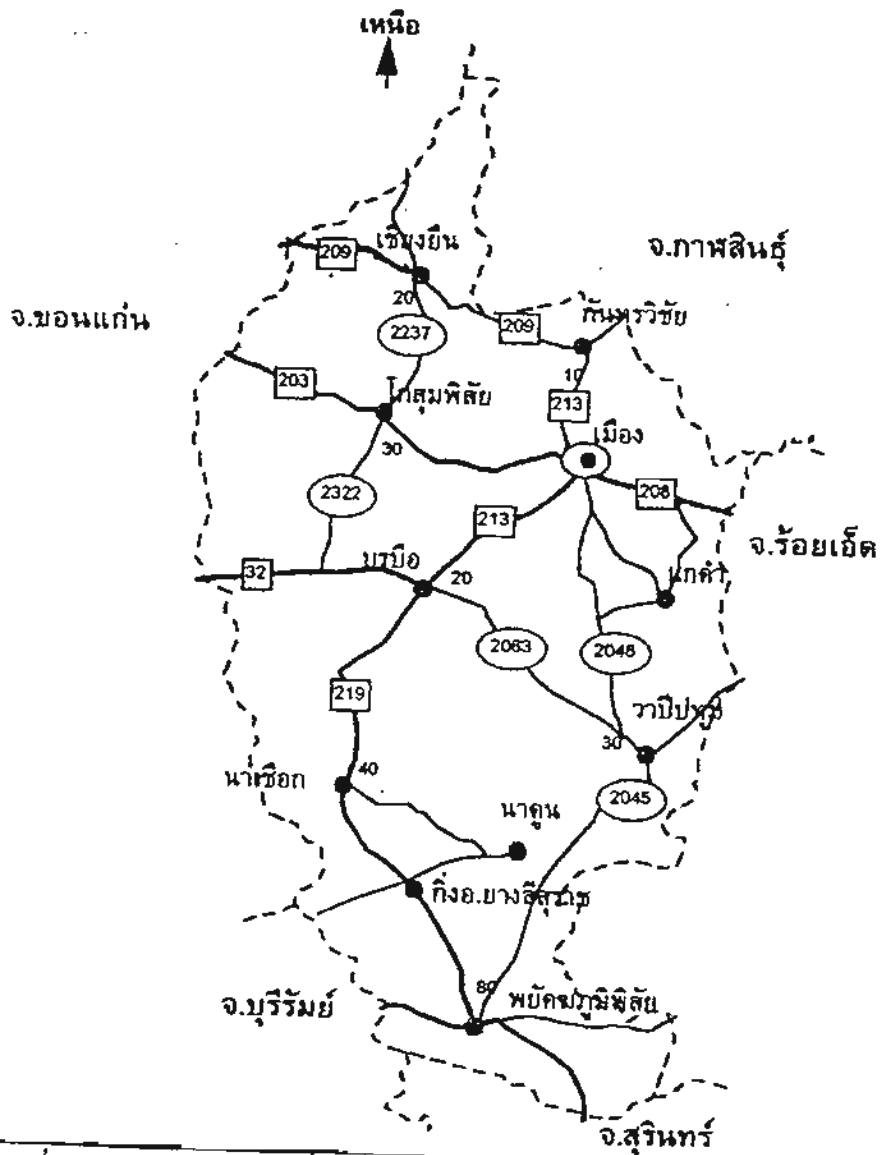
— ขอบเขตจังหวัด

• ที่ตั้งอำเภอ

⊙ ที่ตั้งจังหวัด

— ขอบเขตอำเภอ

โครงข่ายเส้นทางคมนาคม จังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 1.11

ที่มา : แผนที่ 1 : 250,000

กรมแผนกทหาร

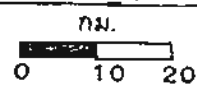
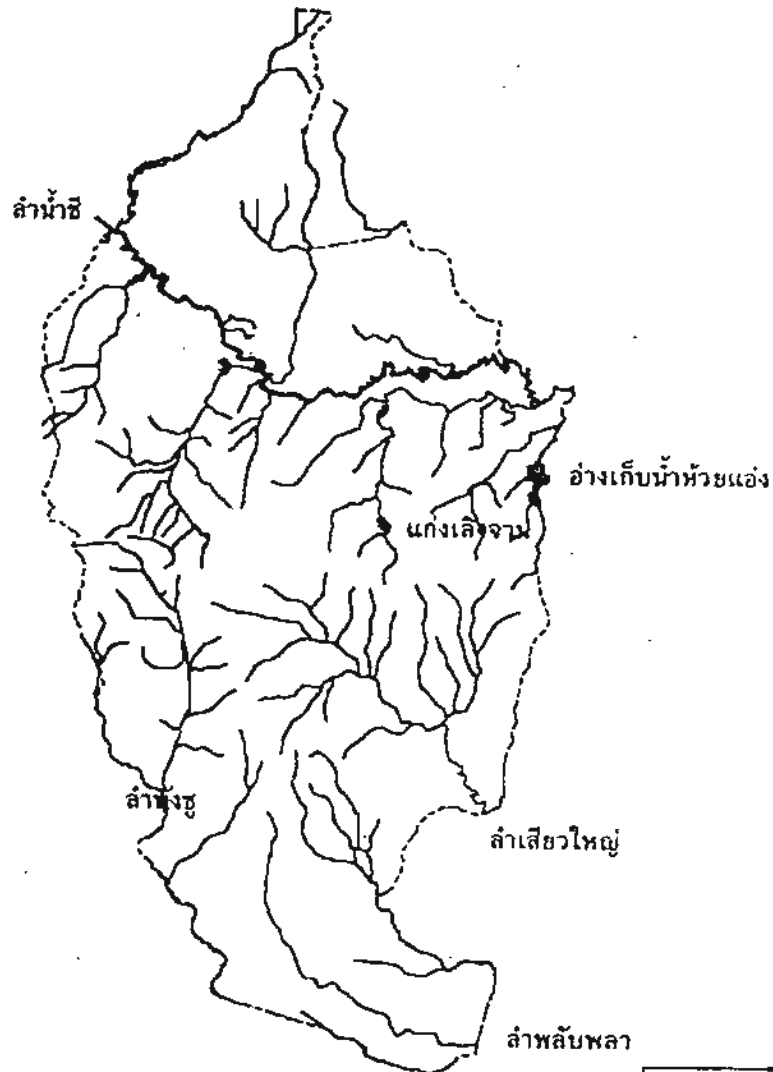

โครงการศึกษาและจัดทำ
แผนลงทุนจังหวัด
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ขอบเขตจังหวัด
- ทางหลวงแผ่นดิน มีลาดยาง หรือคอนกรีต
- ทางหลวงจังหวัด มีลาดยาง หรือคอนกรีต
- ที่ตั้งศาลากลางจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ

แหล่งน้ำ จังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 1.5
มาตราส่วนที่ 1: 250,000
กรมแผนที่ทหาร

โครงการศึกษาและจัดทำ
แผนลงทุนจังหวัด
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คำอธิบายสัญลักษณ์

— ขอบเขตจังหวัด

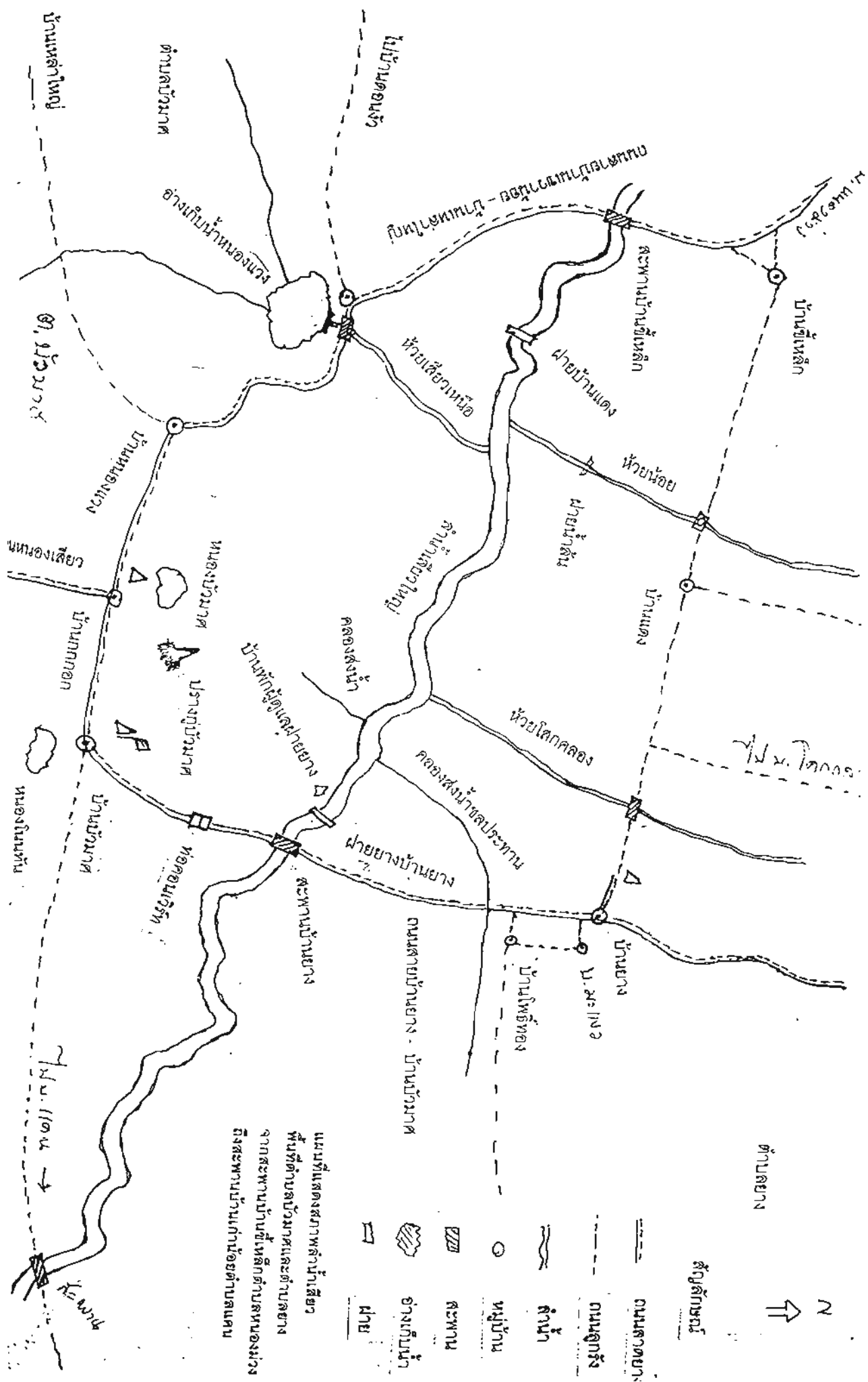
แม่น้ำ ลำน้ำ

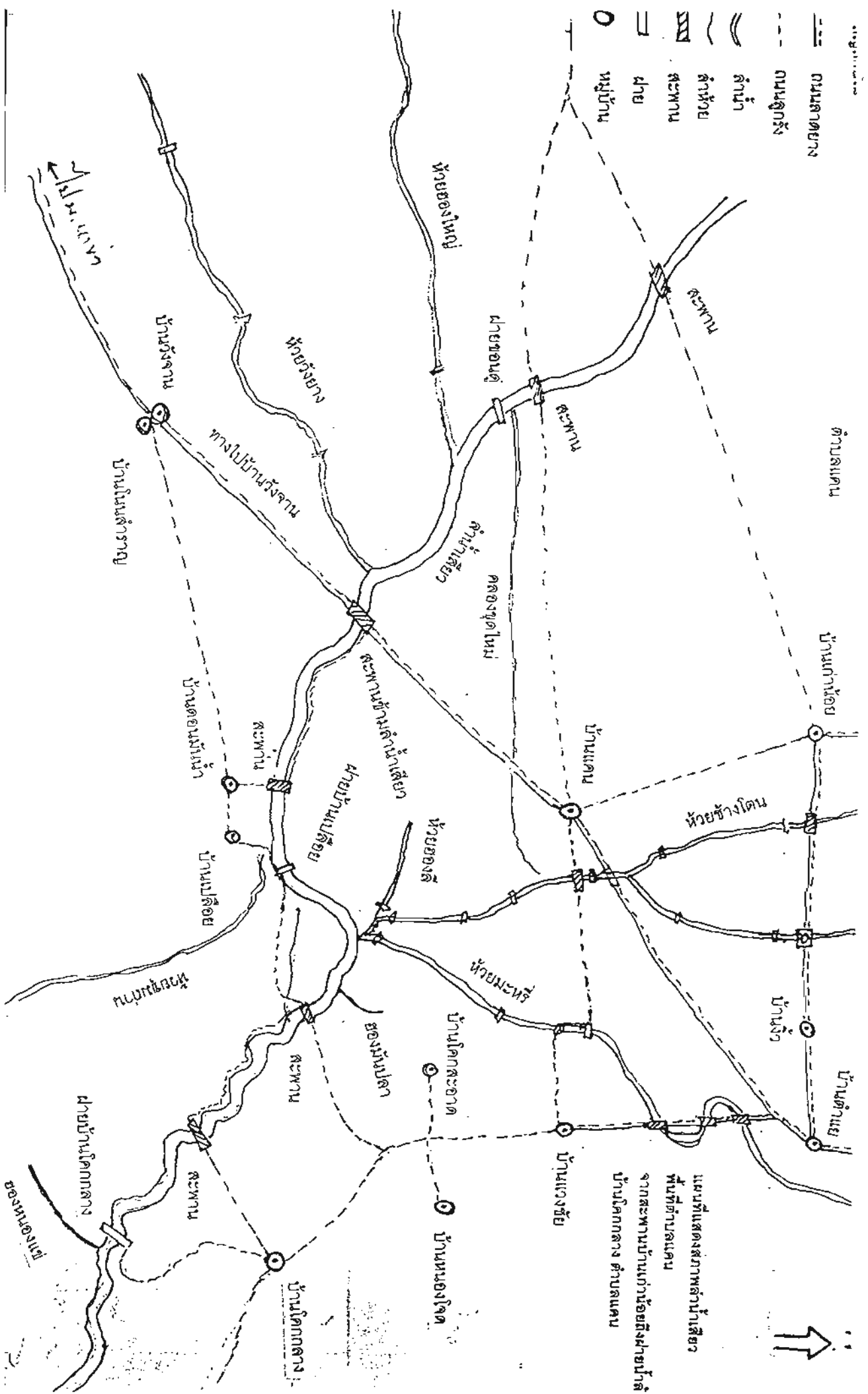

ลำห้วย

เขื่อน อ่างเก็บน้ำ และหนองน้ำ

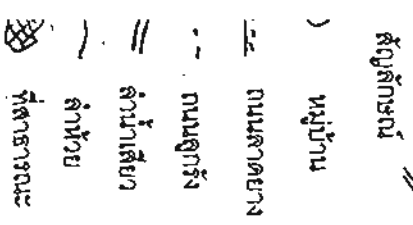

ป้าโศกในหลุม!

แผนที่แสดงสภาพลำนํ้าเสีย
พื้นที่ตำบลบ้านหวาย

จากฝ่ายนี้ล้นบ้านโคกกลางตำบลแค
ถึงสะพานบ้านปลาลูตำบลหนองแสง

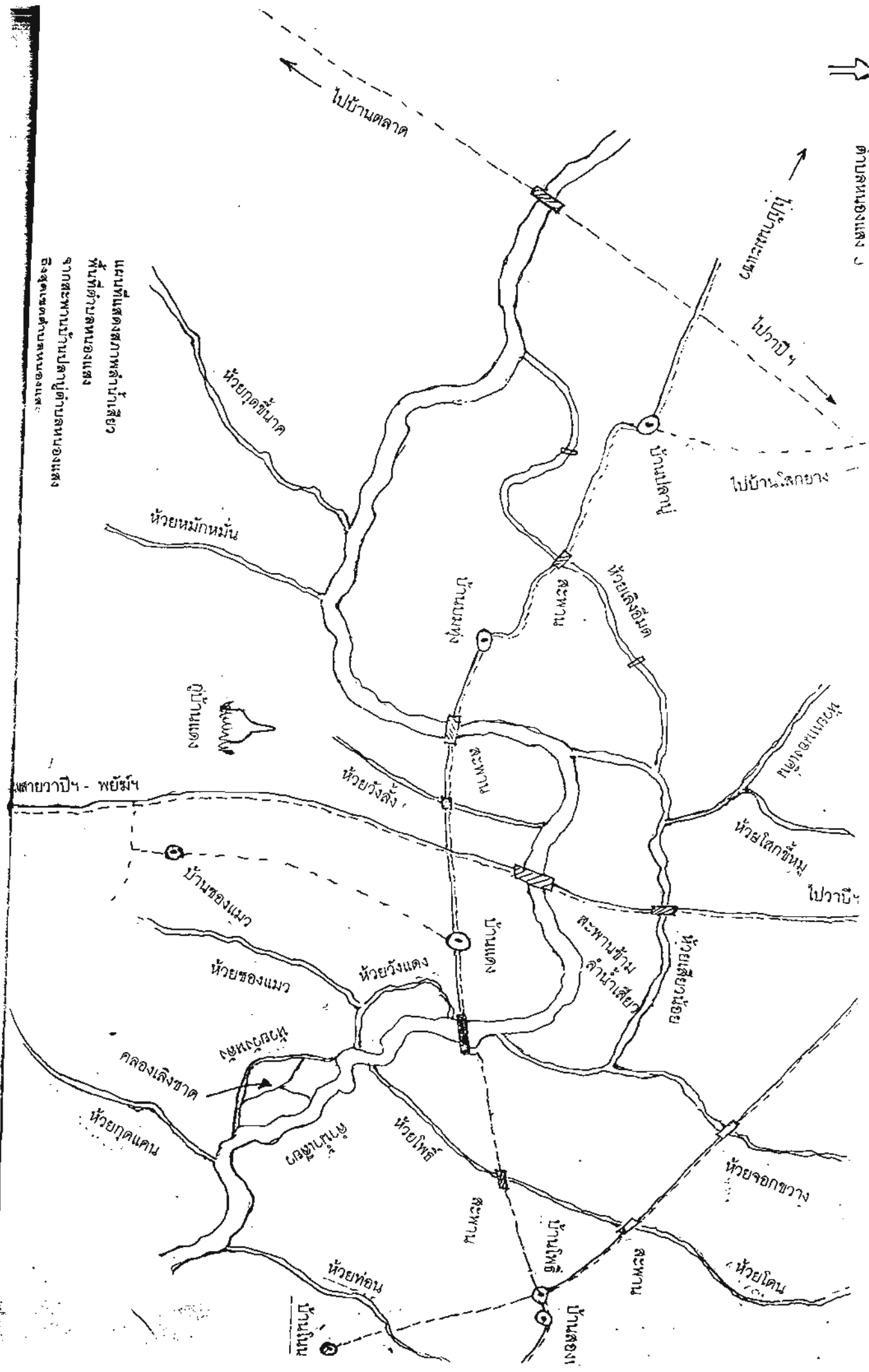

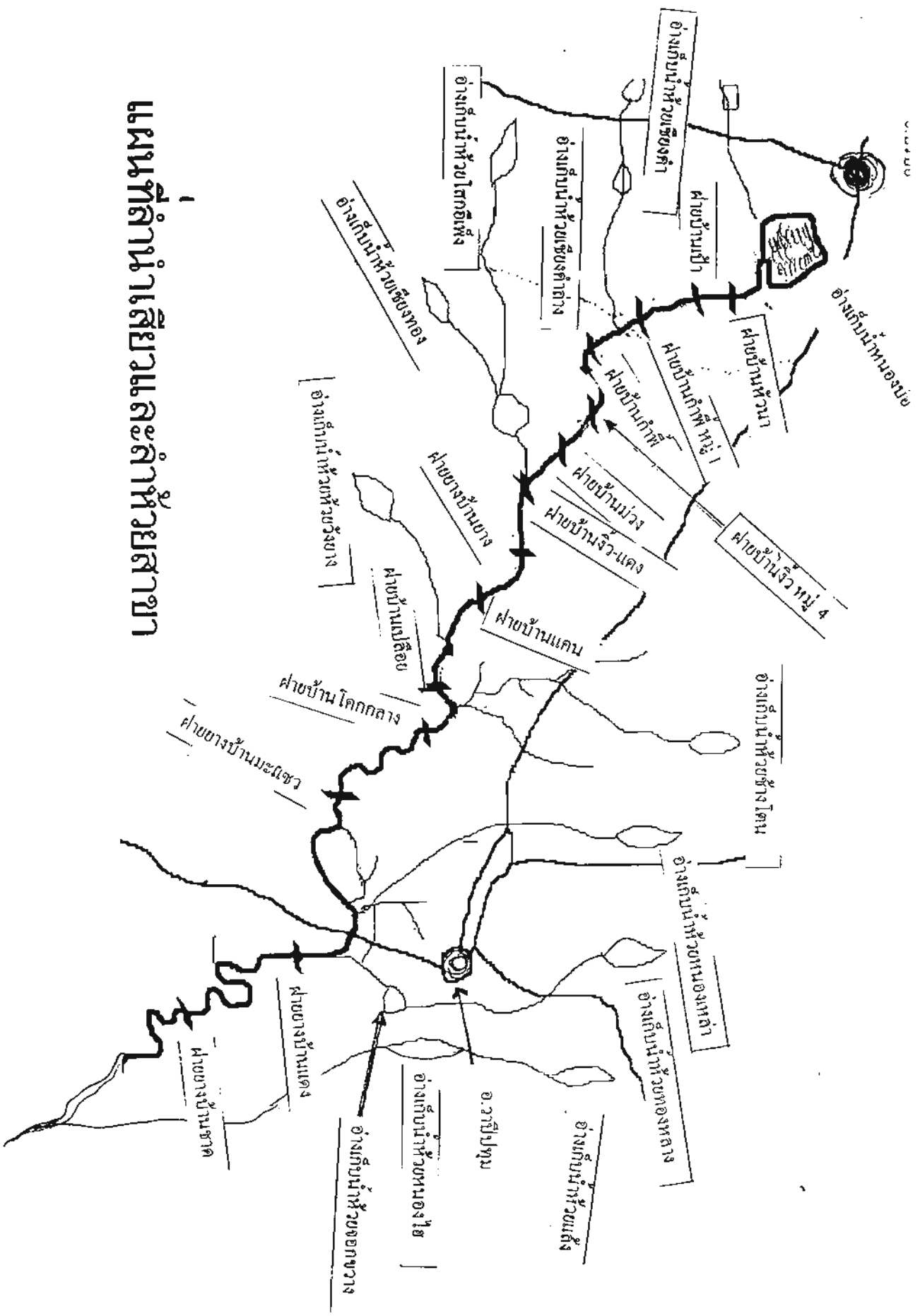
ตำบลหนองแสง

ไปบ้านนาแก้ว
ไปวาปี
ไปบ้านโกลกยาง

ไปบ้านตลาด

แผนที่แสดงสภาพลำน้ำเสียว
พื้นที่ตำบลหนองแสง
จากสะพานบ้านป่าปูลำน้ำเสียว
ถึงสุดเขตตำบลหนองแสง

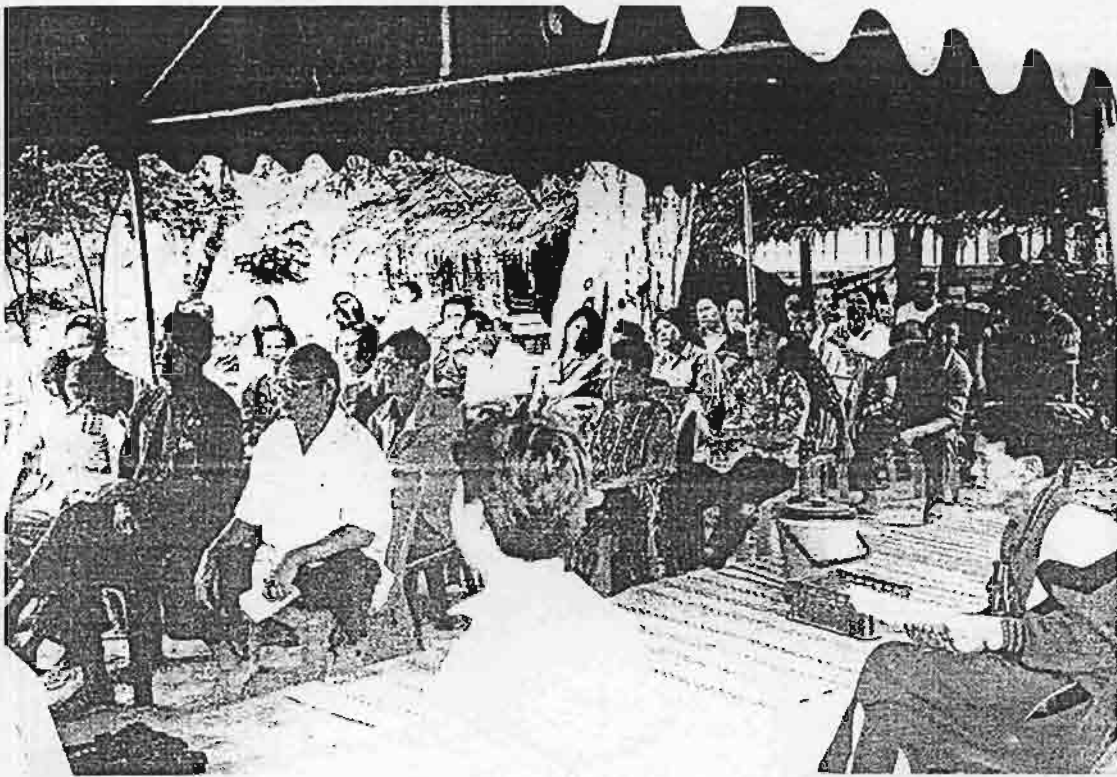

แผนที่ลำน้ำเสียวและลำห้วยสาขา

ภาคผนวก ข
รูปภาพการทำกิจกรรม

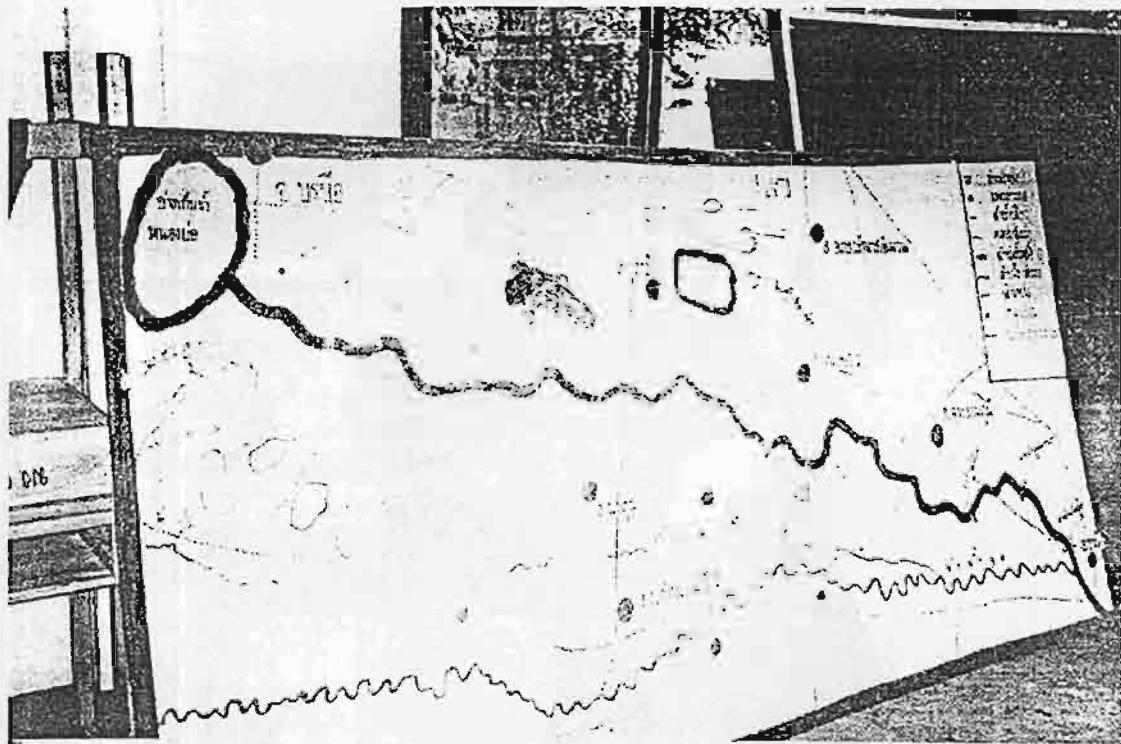
๒

ชาวบ้านจากพื้นที่ 5 ตำบลร่วมกันนำเสนอปัญหาและร่วมกันพัฒนาจิตวิทยัจัย ครั้งที่ 1
ที่วัดบ้านโคกสะอาด ต. แคน อ. วาปีปทุม จ. มหาสารคาม

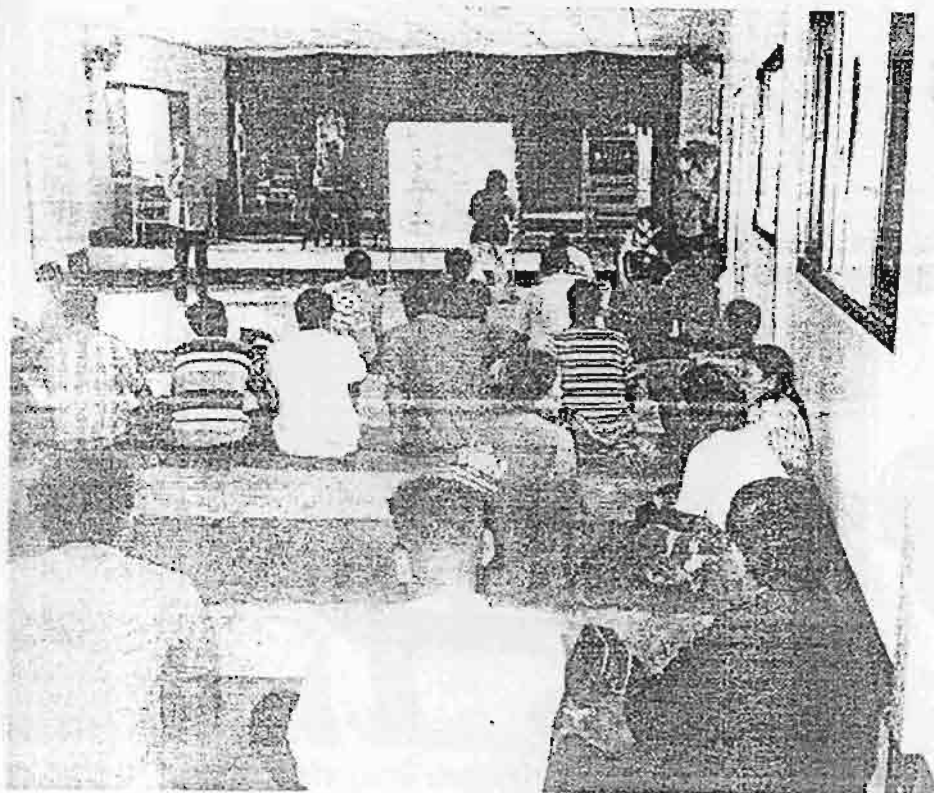
การนำเสนอความก้าวหน้าผลการวิจัยต่อชุมชนครั้งที่ 1 วันที่ 18 สิงหาคม 2547 ที่โรงเรียนบ้าน
มะแซว หนองไผ่ ต.บ้านหวาย อ. วาปีปทุม จ. มหาสารคาม โดยหัวหน้าโครงการเป็นผู้นำเสนอ

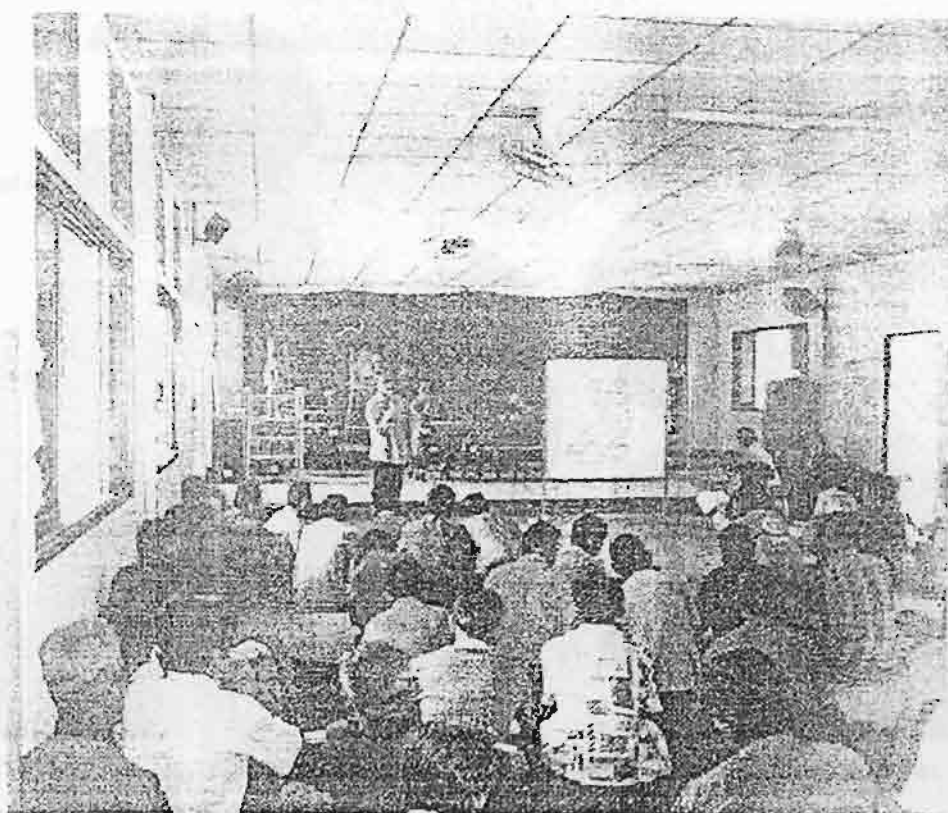
แผนที่ลำน้ำเลี้ยวเขตพื้นที่อำเภอบึงสามพัน และอำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม

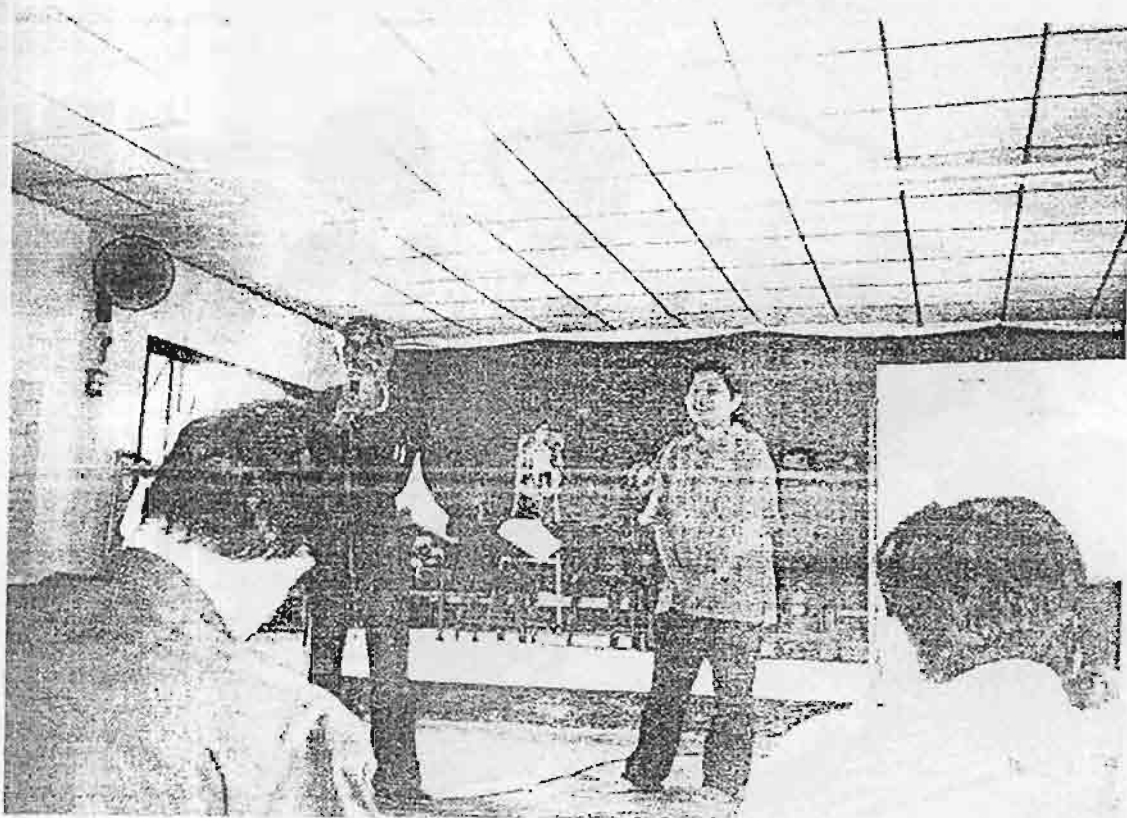
ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมร่วมกันทำแผนงานวิจัย ที่โรงเรียนบ้านมะแซว หนองโง้ง

ทีมวิจัยนำเสนอความก้าวหน้าการทำงานวิจัย

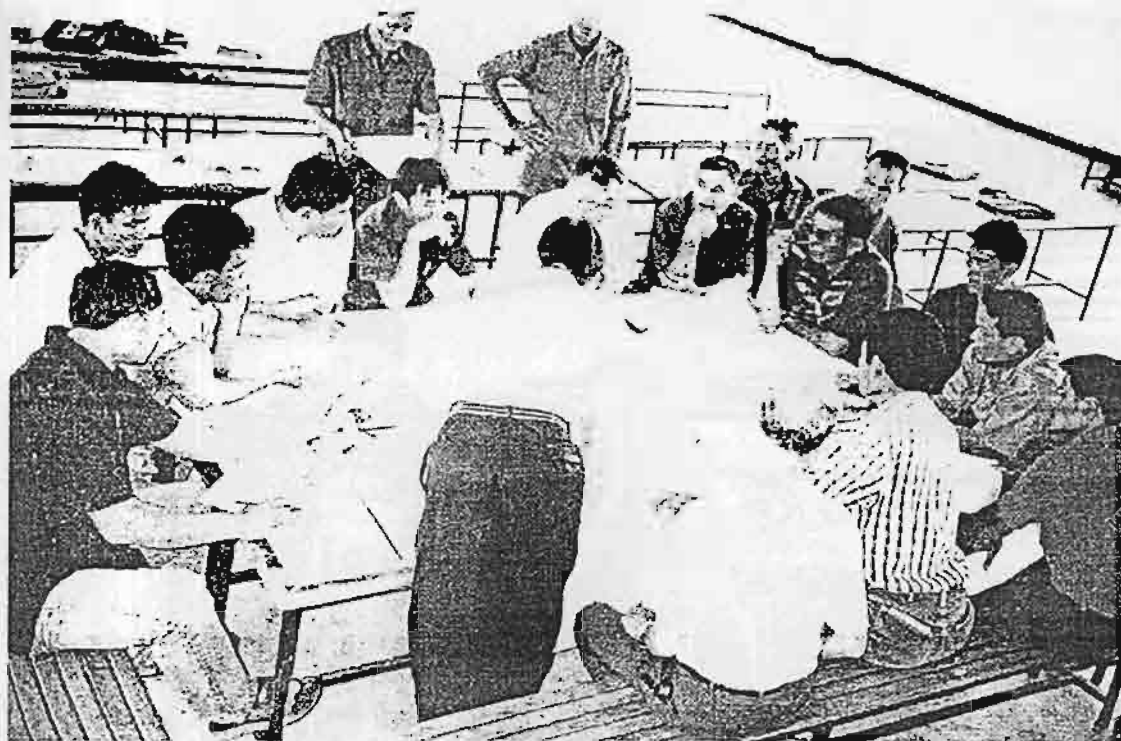
ทีมวิจัยนำเสนอความก้าวหน้าการทำงานวิจัย

พ่อใหญ่ฤาษี นักสู่น้ำเตียวร่วมแลกเปลี่ยนในเวที

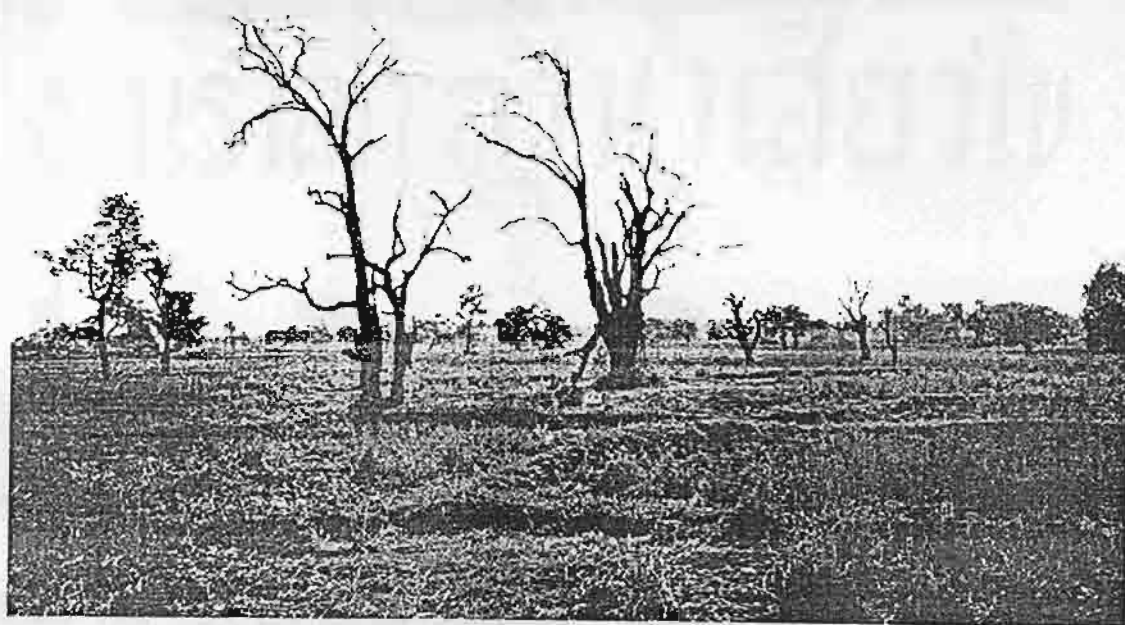
เวทีสัมภาษณ์กลุ่มย่อยโดยวิธีการวาดภาพสภาพของลำน้ำเตียวแล้วให้ผู้เฒ่า ผู้แก่เป็นคนอธิบาย
ความเป็นมา และสภาพลำน้ำเตียวในอดีต ในพื้นที่ตำบลหนองแสง ที่โรงเรียนบ้านแดง

เวทีสัมภาษณผู้เฒ่าผู้แก่ เรื่องลำน้ำเลี้ยว ในอดีตที่ผ่านมา พื้นที่ตำบลหนองแสง

ร่วมกันวาดแผนที่ลำน้ำเลี้ยวและลำน้ำสาขา ของตำบลหนองแสง

ผลกระทบจากน้ำเค็มทำให้ต้นไม้ขนาดใหญ่ ยืนต้นตายซึ่งยังเห็นได้ทั่วไปในปัจจุบัน (พ.ศ.2546)

สภาพดินที่กลาย เป็นดินเค็ม การเพาะปลูกไม่ได้ ชาวบ้านจะขุดเอาสาเกลือที่เห็นเป็น
สีขาวบนดิน มาต้มเกลือ บริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำหนองบ่อ อ.บรบือ (พ.ศ 2546)

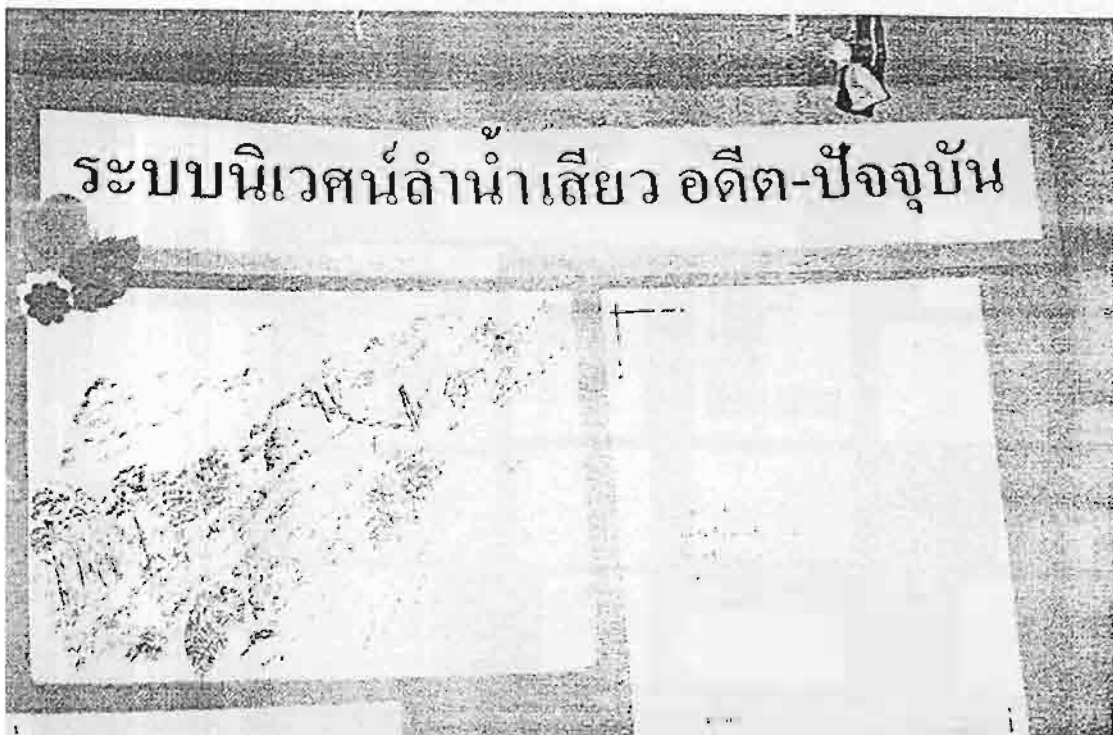
งานรำลึก ลำน้ำเลี้ยวไข

หัวหน้าทีมวิจัยนำเสนอมผลการวิจัยต่อชุมชน ในงานวันรำลึกลำน้ำเลี้ยว 13 ปี

ที่หน้าว่าการอำเภอวาปีปทุม

ระบบนิเวศน์ลำน้ำเลี้ยว อดีต-ปัจจุบัน

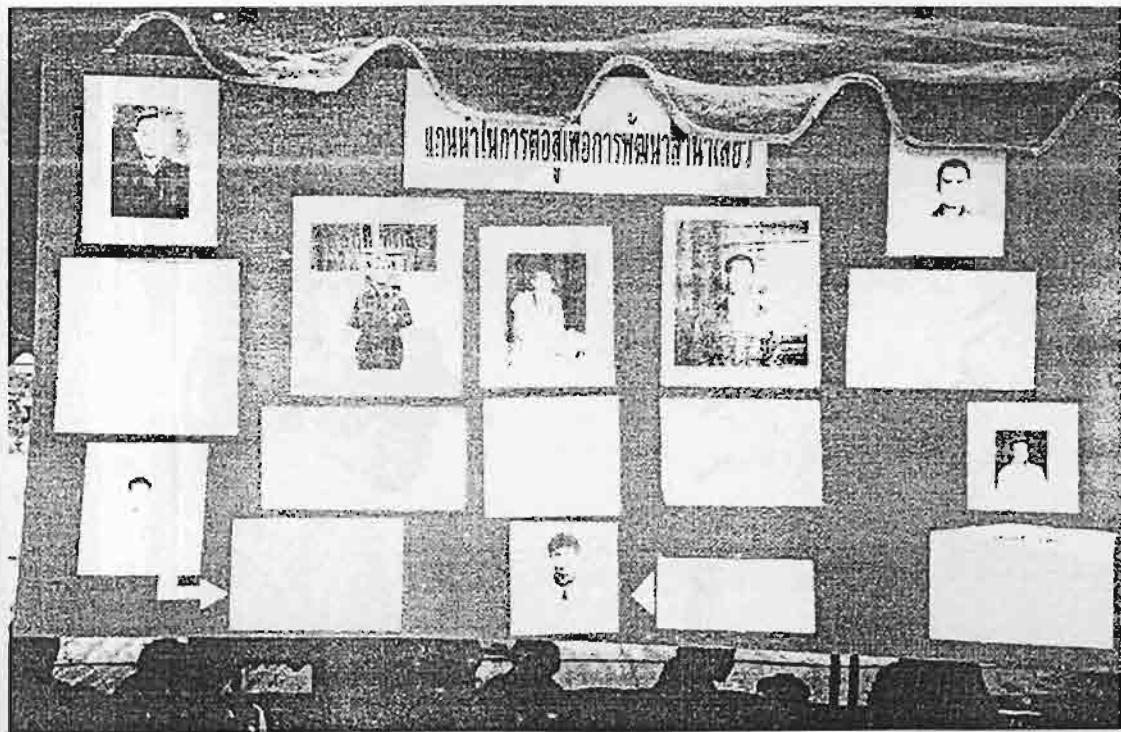

นิทรรศการที่ทีมวิจัยจัดในงานวันรำลึกลำน้ำเลี้ยว

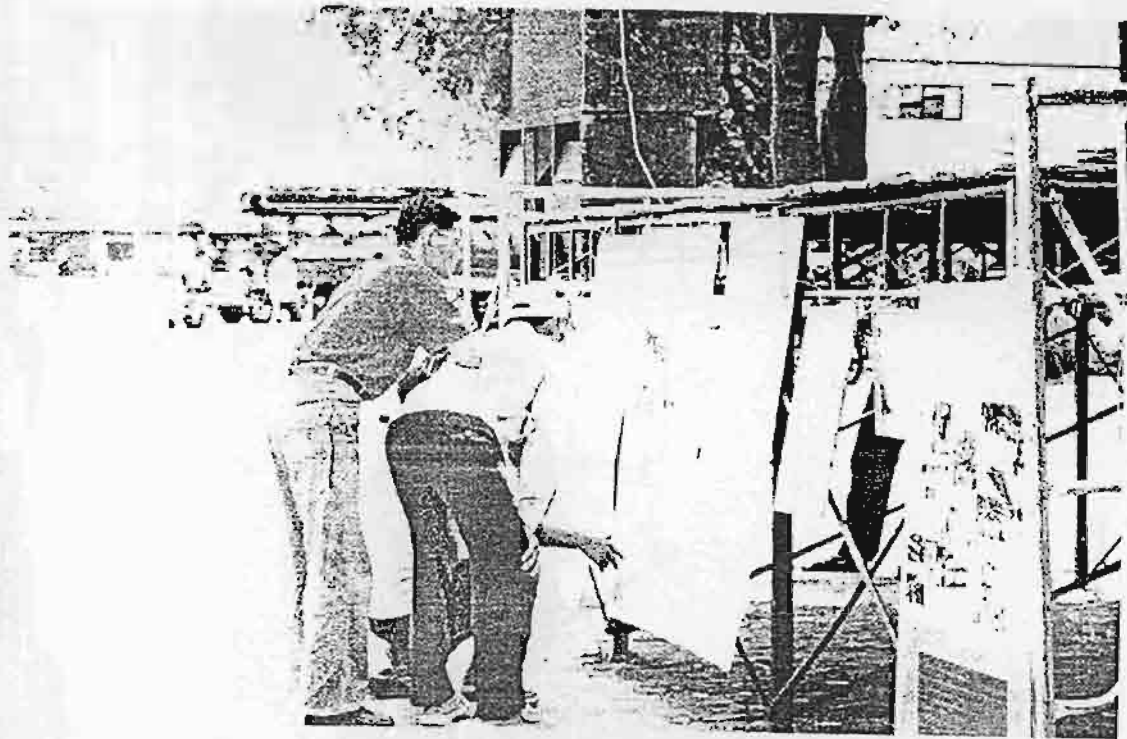
งานรำลึก ลำนำเลี้ยวใหญ่

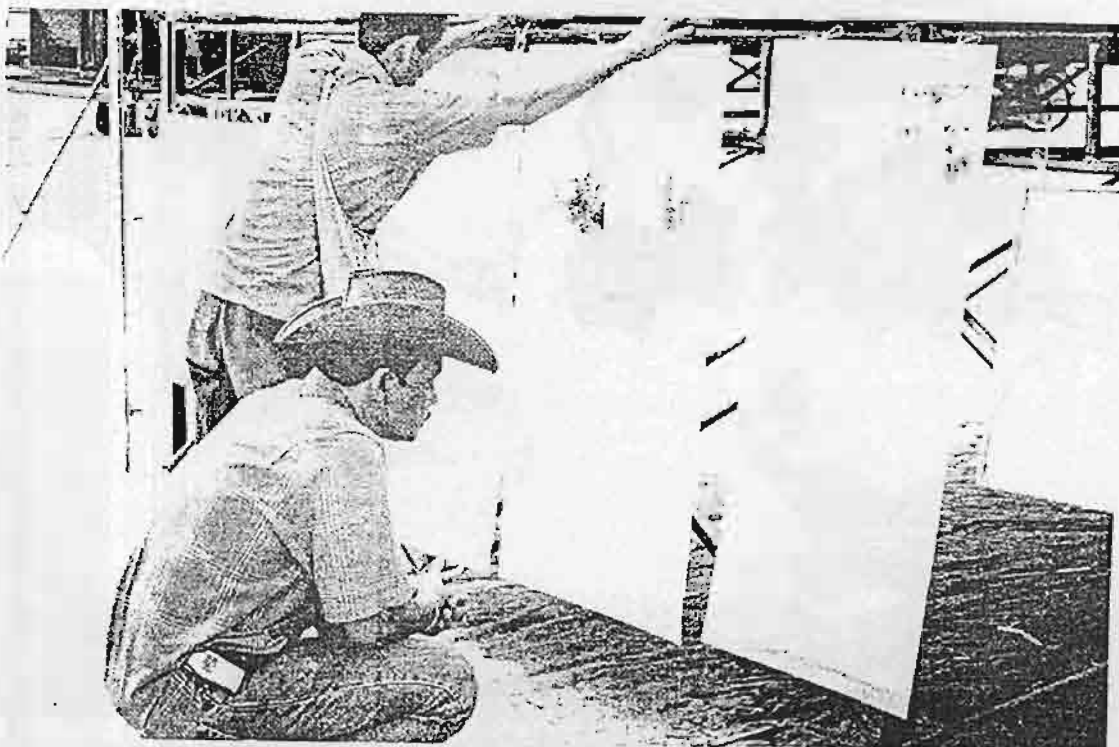
หมอลำเพื่อชีวิต หมอลำกำลังเล่าเรื่องประวัติลำน้ำเลี้ยว ที่หน้าว่าการอำเภอวาปีปทุม
วันที่ 10 เมษายน 2547

ภาพประวัติบุคคลที่เป็นแกนนำการคัดค้านการทำนาเกลือ ที่หนองบ่อ

ชาวบ้านกำลังดูภาพของตนเอง ที่ร่วมกันชุมนุมเรียกร้องเพื่อให้ยกเลิกการทำนาเกลือ

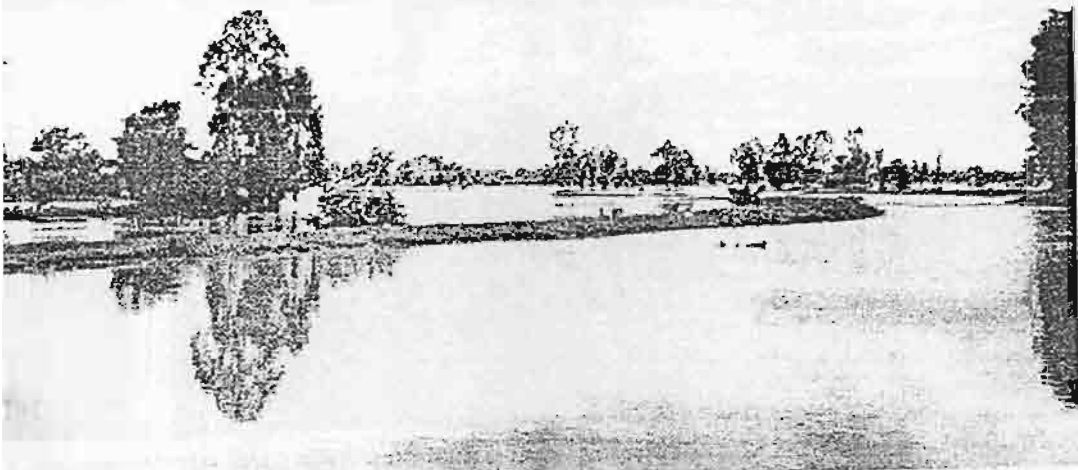
ท่าน ส.ส. สุชาติ ศรีสังข์ กำลังดูภาพและอ่านเหตุการณ์การชุมนุมเรียกร้องให้หยุด

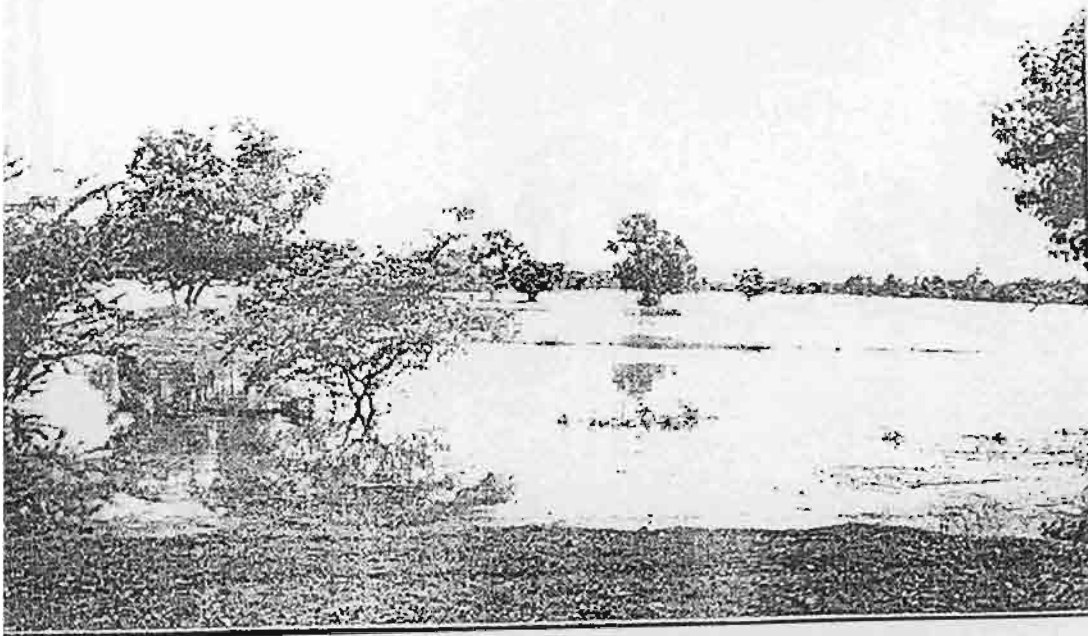
ผู้ร่วมงานชมนิทรรศการ

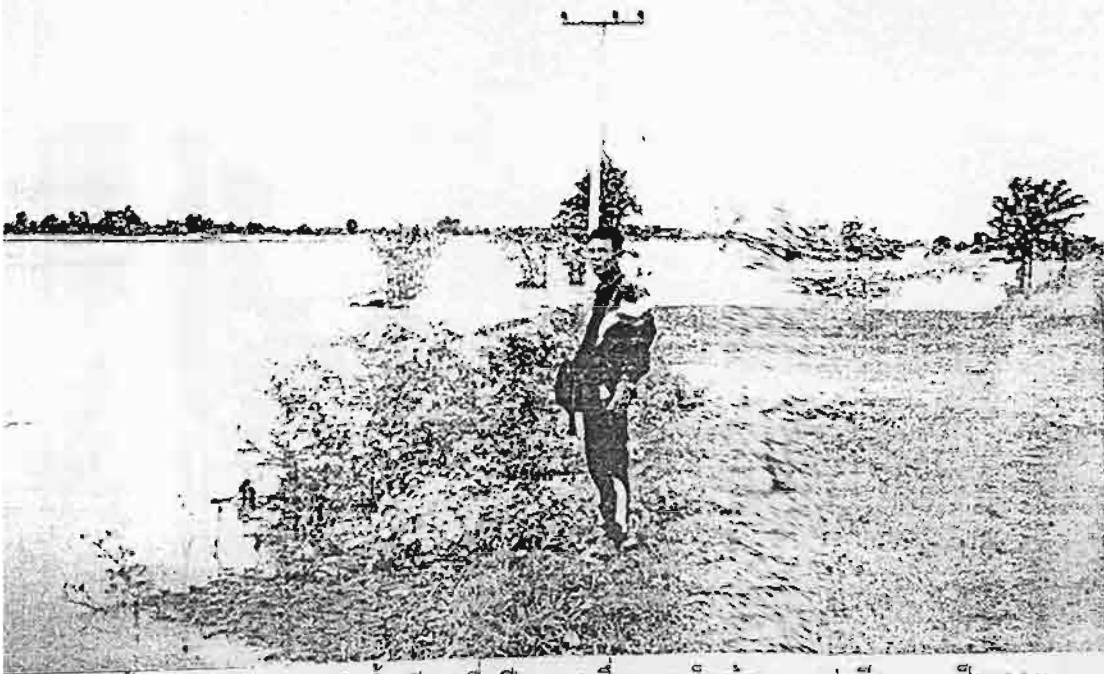
พิธีการรดน้ำ ดำหัว ผู้เฒ่า ผู้แก่ และแกนนำคัดค้านการทำนาเกลือ สถานที่หน้าที่ว่าการอำเภอ
วาปีปทุม ในงานวันรำลึกล้านน้ำเสีย วันที่ 10 เมษายน 2547

สภาพน้ำท่วมบริเวณรอบลำน้ำเสียวเมื่อปี 2546

สภาพน้ำท่วมบริเวณรอบลำน้ำเสียวเมื่อปี 2546

สภาพน้ำท่วมบริเวณรอบลำน้ำเสียวเมื่อปี 2546 ซึ่งมองเห็นน้ำท่วมทุ่งมีสภาพเป็นเกาะ

สภาพสะพานข้ามน้ำเสียวในช่วงน้ำท่วมเมื่อปี 2546

พื้นที่เสียหายจากน้ำท่วมขัง

ภาพพื้นที่เสียหายหลังน้ำลด

การหาปลา กิจกรรมยามน้ำท่วม

ภาคผนวก ค

บันทึกการประชุมและการดำเนินงาน

บันทึกการประชุมและการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินการศึกษาวิจัยตามโครงการวิจัย ศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศลำนน้ำเสียว อำเภอบรบือและอำเภวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ระยะที่ 1 ของทีมวิจัย มีขั้นตอนในการศึกษาวิจัยดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ประชุมประจำเดือน

วัตถุประสงค์

เพื่อทำความเข้าใจกับทีมวิจัย เพื่อติดตาม แลกเปลี่ยนการทำงานของทีมงานในพื้นที่ร่วมกัน และกำหนดแผนงานในแต่ละเดือนไป

วิธีดำเนินการ

ประสานสถานที่จัดประชุม ประสานงานทีม ที่ปรึกษาโครงการฯ และทีมที่สนับสนุนเพื่อให้เข้าร่วมประชุม

กระบวนการ

ในการประชุมประจำเดือนนั้นเป็นเวทีแบบไม่เป็นทางการ โดยให้หัวหน้าโครงการวิจัย ฯ ชี้แจงหัวข้อในการประชุมว่ามีงานอะไรบ้างในแต่ละเดือน และในพื้นที่แต่ละพื้นที่ มีสถานการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง แล้วร่วมกันคิดและวางแผนงาน หรือกิจกรรมที่จะทำได้ในเดือนนี้จะทำต่อร่วมกันต่อไป

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	5 คน
กรรมการ	2 คน
เจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ	1 คน
รวม	8 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 9 มกราคม 2547 เวลา 10.00 น. ถึง เวลา 15.30 น. ที่บ้านนายประภาส กามะปะใน บ้านหนองโจด หมู่ที่ 4 ตำบลแคน อำเภวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ได้วางแผนงานร่วมกันที่จะทำอะไรต่อไป เช่น ได้กำหนดแผนงานการทำกิจกรรม เวทีทำความเข้าใจต่อชุมชน ซึ่งได้กำหนดในวันที่ 15 มกราคม 2547 ที่วัดบ้านโคกสะอาด ตำบลแคน และได้รับการชี้แจงการทำรายละเอียดการใช้จ่ายเงินทำกิจกรรม จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ และหัวหน้าทีมวิจัยได้เสนอ

คุณลำไย วิเศษศรี ผู้ใหญ่บ้านบ้านแดง แทน คุณวิจิตรา จอมศรีกระยอม นักวิจัยพื้นที่ ตำบล หนองแสง ที่ลาออกไป ซึ่งทีมวิจัยทุกคนเห็นชอบด้วย

กิจกรรมที่ 2 เวทีทำความเข้าใจต่อชุมชนผู้ร่วมวิจัย

วัตถุประสงค์

เพื่อชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้รับรู้ รับทราบ ว่าโครงการวิจัย ฯ จะทำอะไรบ้างในชุมชนและลำน้ำเสียวใหญ่ ซึ่งในเวทีนี้ส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้นำหมู่บ้านได้เข้าใจร่วมกันและได้ขอความร่วมมือจากชุมชน ในเรื่องการให้ข้อมูลสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับทีมวิจัยด้วย และเพื่อรายงานตัวของทีมวิจัยที่จะลงทำงานในพื้นที่ทั้ง 5 ตำบล

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ออกหนังสือเชิญผู้เข้าร่วม ประสานสถานที่ ประสานที่ปรึกษา ประสานทีม ให้ทีมที่อยู่ในพื้นที่ส่งหนังสือเชิญผู้เข้าร่วมเวที ประสานกับทางศูนย์ให้ลงมาร่วมเวทีและให้ช่วยในส่วนที่ยังขาดอยู่

อุปกรณ์ เครื่องขยายเสียง

กระบวนการ

ให้มีพิธีกรนำพูดในเวที แล้วให้ประธานในงานเปิดประชุม โดยให้ผู้ที่อาวุโสเป็นคนเปิด คือ พ่อบุญเรือง ขางเครือ ประธานป่าชุมชนโคกใหญ่ มีการแนะนำตัวผู้เข้าร่วมเวที ว่ามาจากที่ไหนบ้าง และเพื่อให้รู้จักกันรวมทั้งทีมวิจัยด้วย แล้วต่อมา ให้หัวหน้าทีมวิจัย ชี้แจงรายละเอียดโครงการ ฯ และมีการพูดเสริมจากทีมสนับสนุน แล้วได้เปิดให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนจากผู้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ โดยให้นำเสนอปัญหา ผลกระทบ และแนวทางการแก้ไขแต่ละหมู่บ้าน

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	6 คน
ทีมสนับสนุน	1 คน
ที่ปรึกษา	2 คน
ผู้นำและชาวบ้านทั่วไป	45 คน
รวม	54 คน

ผู้เข้าร่วมนั้นมาไม่ครบตามที่กำหนด ยังขาดอีกหลายหมู่บ้าน กำหนด 70 คน มาเพียง 54 คน

เนื่องจากว่าบางคนติดภารกิจจำเป็นจึงไม่ได้เข้าร่วมเวที ในวันที่ และให้ทีมได้ลงไปประสานต่อไป

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 15 มกราคม 2547 เริ่มเวลา 10.00 น.-15.00 น. ณ ศาลาวัดบ้านโคกสะอาด ตำบล แคน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ชาวบ้านได้รู้จักทีมวิจัยและมีความหวังว่าจะมีคนแก้ไขปัญหาดังๆ ให้ และได้ข้อมูลจากการนำเสนอ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพื้นที่ลำน้ำเสียว ได้ข้อมูลการแก้ไขปัญหในระดับหนึ่ง ได้ชื่อคนที่ จะลงประสานหรือหาข้อมูลเพิ่มเติมในพื้นที่ตำบล

กิจกรรมที่ 3 ศึกษาข้อมูลสภาพลำน้ำเสียวจากเอกสาร

วัตถุประสงค์

เพื่อที่จะได้ข้อมูลสภาพลำน้ำเสียวใหญ่ ในอดีตที่มีคนเขียนไว้ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำเสียว ทั้งสภาพปัญหาและการแก้ไขในที่ผ่านมา ว่าเป็นอย่างไร

วิธีดำเนินกิจกรรม

เดินทางเข้าไปที่ร้านมันฮิ้น ซึ่งเป็นสำนักงานองค์กรพัฒนาที่ทำงานอยู่กับชุมชนมาโดยตลอด แล้วค้นหาข้อมูลจากเอกสารที่มีอยู่ และถ่ายเอกสารเอาส่วนที่เกี่ยวข้อง

แหล่งค้นคว้า

สำนักงานเครือข่ายความร่วมมือชนบทและเมือง (คชม.) (ร้านมันฮิ้น) เลขที่ 98/29 ถนนศรี สวัสดิ์ดำเนิน ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม

ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการงานวิจัย เช่น ประวัติความเป็นมาของลำน้ำเสียว และประวัติ องค์กร มีข้อมูลถึงการต่อสู้และการพยายามที่จะฟื้นฟูสภาพลำน้ำเสียวใหญ่ และสภาพทั่วไปของปัญหา ที่เกิดขึ้นจากสิ่งต่าง ๆ และในส่วนของชลประทานนั้นได้ให้ทีมวิจัยส่วนหนึ่งไปเอาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ชลประทาน แต่พบว่าไม่ให้ความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของชลประทานเลย จึงไม่ได้ข้อมูล ทีมวิจัยจึง ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงาน ฯ เพื่อให้ติดต่อขอข้อมูลจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา พัฒนาลุ่มน้ำเสียวใหญ่ ซึ่งปรากฏว่าได้รับความร่วมมือโดยให้ข้อมูลแก่ทีมวิจัย

กิจกรรมที่ 4 ประชุมประจำเดือน (2)

วัตถุประสงค์

เพื่อสรุปงานที่ทำไปแล้วในเดือนที่ผ่านมา ร่วมกันวางแผนที่จะทำกิจกรรมต่อไป และได้ ร่วมกันกำหนดประเด็นที่จะดึงออกมาจากกิจกรรมที่จะทำคือการสัมภาษณ์ผู้รู้ในพื้นที่ ซึ่งได้ ปรับเปลี่ยนจากที่วางไว้ว่าจะแบ่งกันสัมภาษณ์ในแต่ละพื้นที่ ได้ปรับมาเป็นจัดเวทีย่อยสัมภาษณ์ โดยให้ ทีมมาช่วยกันทุกคน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ประสานทีมเพื่อหาสถานที่ประชุมและให้เข้าร่วมประชุมประจำเดือน และประสานไปทางศูนย์ เพื่อให้มาร่วมประชุมด้วย

กระบวนการ

ประชุมร่วมกันโดยให้ทุกคนได้รายงานการทำงานในพื้นที่ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้างจะได้ร่วมกันแก้ไข และได้ร่วมกันวางแผนงานต่อไปคือในการทำกิจกรรมการสัมภาษณ์ผู้รู้ในพื้นที่เป็นประเด็นหลายอย่างตามเนื้อหาที่จะเอา

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	6 คน
ทีมสนับสนุน	2 คน
รวม	8 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2547 เริ่มเวลา 10.00 น. ที่บ้านนายลำไย วิเศษศรี หมู่ที่ 12 ตำบลหนองแสง อำเภอกว๊านพะยูน จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ได้วางแผนงานและได้ร่วมกันกำหนดประเด็นที่จะจัดกิจกรรมสัมภาษณ์ผู้รู้ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2547 ที่ ต.หนองแสง ว่ามีประเด็นอะไรบ้างที่ควรสัมภาษณ์ โดยเอาให้ละเอียดมากที่สุด ซึ่งได้กำหนดไว้ประมาณ 12 ประเด็น และได้รับการอบรมเทคนิคต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการทำงานต่อไปข้างหน้า เช่น เทคนิคการสร้างบรรยากาศในที่ประชุมหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เทคนิคการปรับแผน ฯ เทคนิคการนำไสเหลือ เทคนิคการควบคุมเวทีหรือเวลา เทคนิคการสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมประชุม เทคนิคการจดบันทึก การเตรียมที่จะนำเสนอข้อมูล เทคนิคการสรุปประเด็นประชุม

กิจกรรมที่ 5 เวทีสัมภาษณ์ผู้เฒ่า ผู้แก่ เกี่ยวกับวิถีชีวิตและสภาพลำน้ำเสียวในอดีต และปัจจุบัน วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำเสียวในอดีตที่ผ่านมาและในปัจจุบัน เช่น สภาพปัญหาสภาพลำน้ำ วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคน ชุมชน กับลำน้ำ และชุมชนต่อชุมชน การดำรงชีพของชาวบ้านที่อยู่สองฝั่งลำน้ำเสียวใหญ่

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ผู้ประสานงานในพื้นที่ตำบล ประสานงานกับผู้รู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่ ให้มาร่วมเวทีสัมภาษณ์ โดยเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมายซึ่งจัดเวทีในแต่ละพื้นที่ 5 ตำบล ในแต่ละเวทีเป็นการประชุมสัมภาษณ์กลุ่มย่อย โดยการมีคำถามนำและให้บรรยายเป็นคำพูดและทำแผนที่

อุปกรณ์

กระดาษบริฟ ปากกาเคมี เครื่องบันทึกเทป สมุดจดบันทึก

กิจกรรมการสัมภาษณ์ผู้รู้ในพื้นที่ ครั้งที่ 1 ตำบลหนองแสง

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	6 คน
เจ้าหน้าที่ศูนย์	2 คน
ผู้รู้ / ผู้นำ	12 คน
รวม	20 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2547 เวลา 9.00น.-15.00น. ณ อาคารเอนกประสงค์ โรงเรียนบ้านแดง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

กระบวนการ

เปิดเวทีให้ทีมวิจัยที่เป็นผู้ประสานงานในพื้นที่ในตำบลหนองแสง (คุณลำไย วิเศษศรี) เป็นผู้กล่าวต้อนรับและแนะนำตัวทีมวิจัยต่อเวที แล้วให้หัวหน้าโครงการวิจัยฯ ชี้แจงทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีในครั้งนี้ว่า ต้องการทำอะไรและอยากจะได้อะไรจากเวทีด้วย ต่อมา ก็ให้ทีมแจกกระดาษ เอ 4 และปากกา ให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคนได้วาดสภาพลำน้ำเสียวในแต่ละจุดที่ไหลผ่านบ้านของตนเอง เพื่อที่จะได้เอามาต่อกันเป็นแผ่นใหญ่ร่วมกับหมู่บ้านอื่น และได้แจกกระดาษบริฟและปากกาเคมีให้วาดภาพลำน้ำเสียวพร้อมทั้งให้อธิบายและบรรยายตามสภาพลำน้ำเสียวให้เห็นภาพทั้งในอดีต และจนถึงปัจจุบัน โดยบรรยายตามประเด็นที่ทีมกำหนดให้หรือมากกว่านั้นก็ได้

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ได้ข้อมูลสภาพของลำน้ำเสียวในอดีต ว่ามีความอุดมสมบูรณ์มากและมีความสัมพันธ์กันระหว่างคน สัตว์ พืช ดิน น้ำ ป่า หรือความสมดุลทางธรรมชาติด้วย ข้อมูลส่วนประกอบของลำน้ำเสียว ที่มีความสำคัญ ต่อวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม และความเชื่อต่าง ๆ อย่างมาก เกี่ยวกับ บวก วัง เถิม หลุ่งหนอง กุด ฮอง ฮอม ทำน้ำ ฯลฯ ได้ข้อมูลพันธุ์ปลา พันธุ์สัตว์ พืช ทั้งบนบก และในน้ำ ซึ่งเห็นว่ามี ความอุดมสมบูรณ์อย่างมากและเป็นเรื่องที่น่าทึ่งมาก ได้ข้อมูลสภาพปัญหาทั้งในอดีตที่ผ่านมา สภาพในปัจจุบันมากขึ้นและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา ได้แผนที่ลำน้ำเสียวใหญ่ ขนาดใหญ่ที่ทำขึ้นมาด้วย

ฝีมือของชาวบ้านที่เข้าร่วม โดยความคิดและลอกเลียนจากของจริง และในเวทีได้นำเสนอการแก้ไข ปัญหาที่ผ่านมา และแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาดต่อไป ได้ข้อมูลการจัดการน้ำในอดีตว่าทำกันอย่างไร ได้ข้อมูลในการทำขัว (สะพาน) อุปกรณ์ทำการเกษตร เครื่องมือหาปลาในอดีต และความเอื้อเฟื้อต่อกัน ของคนในชุมชนด้วย

กิจกรรมสัมภาษณ์ผู้รู้ในพื้นที่ ครั้งที่ 2 ตำบลบ้านหวาย

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2547 เวลา 9.00 น.-15.35 น. ณ หอประชุม โรงเรียนบ้านมะเขาวทองไร่ ตำบลบ้านหวาย

ผู้เข้าร่วม

ผู้รู้และผู้นำหมู่บ้าน	10 คน	
ทีมวิจัย	5 คน	ขาด 1 คน ลือนายลำไย วิเศษศรี
ที่ปรึกษา	1 คน	
รวม	16 คน	

ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม

ได้ข้อมูลจากผู้เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการขุดลอกพบว่า หลังการขุดลอกลำน้ำเสียใหญ่แล้วไม่ ทำให้เกิดน้ำท่วม ซึ่งเมื่อก่อนที่ยังไม่ขุดลอก น้ำจะท่วมทุกปี ได้ข้อมูลเปรียบเทียบ ก่อนและหลังนั้น ตีกันคนละอย่าง คือ แต่ก่อนน้ำถึงจะมา นั้นมีความอุดมสมบูรณ์ดีมีทุกอย่าง แต่ไม่มีน้ำสิน แต่ระยะหลัง การขุดลอกมาก็ไม่มีอะไร แต่ทำนาได้มาก มีรายได้มากอย่างเดียว และมีน้ำสินตามนา เพราะ เทคโนโลยีเข้ามา นอกนั้นได้มีข้อมูลเหมือนตำบลหนองแสงที่กล่าวไปแล้ว

กิจกรรมสัมภาษณ์ผู้รู้ในพื้นที่ ครั้งที่ 3 ตำบลแคน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2547 เวลา 9.00น.-15.00 ที่สถานีอนามัยบ้านดอนมันน้ำ ตำบลบ้านหวาย อำเภอลำปำ จ.พิจิตร (เหตุที่จัดที่บ้านดอนมันน้ำ ตำบลบ้านหวาย เพราะเป็นพื้นที่ ที่ใกล้กันและเป็นการจัดเวทีสัญจรไปตามหมู่บ้าน) ซึ่งผลที่ได้นั้นได้ข้อมูลที่เหมือนกันกับพื้นที่ที่ได้ทำ มาก่อนแล้ว 2 ตำบล แต่ในรายละเอียดจะได้เพิ่มมากขึ้น ยกเว้นเรื่องที่ว่าก่อนขุดลอกลำน้ำ จะมีน้ำท่วม แต่หลังขุดลอกแล้วน้ำไม่ท่วม ซึ่งเป็นข้อมูลจากพื้นที่เดียว พื้นที่อื่น ๆ นั้นเหมือนกัน แต่ในแนวทางการ แก้ไขนั้นต่างกัน

กิจกรรมการสัมภาษณ์ผู้รู้ในพื้นที่ ครั้งที่ 4 ตำบลบ้านยางและตำบลบัวมาศ

วัน เวลา สถานที่

ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2547 เวลา 10.00น.-15.20 น. ที่อาคารเอนกประสงค์ โรงเรียนยางทองวิทยา บ้านยาง ตำบลยาง อำเภอบรบือ รวมสองพื้นที่จัดที่เดียวและวันเดียวกัน

โดยผลที่ได้จากเวทีในครั้งนี้นั้นได้รายละเอียดที่เหมือนกับทุก ๆ พื้นที่เพราะมีความสัมพันธ์ในเรื่องต่าง ๆ เหมือนกันและในครั้งนี้ได้เพิ่มเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับลำน้ำเสียว และความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของคนที่อยู่กับลำน้ำเสียวชัดเจนขึ้น เครื่องมือการหาปลาก็หลายอย่างได้ชัดเจน และส่วนที่เป็นปัญหาในปัจจุบันที่เหมือนกับ ตำบลหนองแสงก็คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำท่วมส่วนหนึ่งมาจากถนนลาดยางที่เชื่อมหมู่บ้านที่ทำสูงแล้วมีท่อระบายน้ำน้อยเหมือนกันกับ ตำบลหนองแสง

กิจกรรมที่ 6 การประชุมรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเวทีสัมภาษณ์ผู้รู้

วัตถุประสงค์

เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากการจัดเวทีสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่ และผู้นำในแต่ละพื้นที่ รวบรวม จัดหมวดหมู่แยกเป็นเรื่อง ๆ ไป ตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้แต่แรก และเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้มาเพิ่มเติมกันอีก

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ประสานทีมวิจัยทั้งทีมเพื่อเข้าร่วมประชุมวิเคราะห์ นัดวัน เวลา สถานที่ ที่จะประชุม
อุปกรณ์

กระดาษบรื๊ฟ ปากกาเคมี สมุดจดบันทึก ปากกา ดินสอ

กระบวนการ

ให้เอาข้อมูลในแต่ละพื้นที่มารวบรวมเข้าด้วยกันเป็นเรื่อง โดยทีมวิจัยฯ ทำร่วมกัน และต่อแผน ที่เข้าด้วยกัน

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	5 คน
ที่ปรึกษา	1 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 10-11 กุมภาพันธ์ 2547 เริ่มเวลา 09.00-16.00 น. ณ ห้องประชุมโรงน้ำปลา บ้านหนองไฉ้ ตำบลบ้านหวาย อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่ได้จากการประชุม

ในครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลเข้าด้วยกันแล้วพบว่าได้ข้อมูล ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องวิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่ใกล้กับลำน้ำเสียวเป็นไปอย่างมีความสุขมากในอดีตที่ผ่านมาและในปัจจุบันก็มีส่วนที่คืออยู่แต่ไม่เหมือนสมัยก่อนมา และได้ข้อมูลวิธีการดัดแปลงแบบเดิมด้วย

กิจกรรมที่ 7 ประชุมประจำเดือน (3)

วัตถุประสงค์

เพื่อสรุปงานที่ทำไปแล้วในเดือนที่ผ่านมา แล้วมาร่วมกันวางแผนที่จะทำกิจกรรมต่อไป มีสถานการณ์เกิดขึ้นอย่างไรบ้างแล้วจะได้ช่วยกันแก้ไข หรือปรับกระบวนการทำงานในเดือนต่อไป (แต่ไม่มีปัญหาในการทำงาน) และได้ร่วมกันกำหนดประเด็นที่จะจดบันทึกจากกิจกรรมที่จะทำคือ การเดินสำรวจในพื้นที่ที่พร้อมก่อน คือ ในพื้นที่ตำบลหนองแสง และตำบลบ้านหวาย และเพื่อสัมภาษณ์เรื่องตำนานที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำเสียว

วิธีดำเนินกิจกรรม

ประสานสถานที่เพื่อทำการประชุมแล้วนัดหมายทีมที่เข้าร่วมประชุม
กระบวนการ

ให้แต่ละคนได้พูดถึงสถานการณ์หรือการทำงานในแต่ละเดือนว่าเป็นไปอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง และวางแผนงานว่าในเดือนนี้จะดำเนินกิจกรรมอะไรได้บ้าง ก็ให้ลงดำเนินการให้แล้วเสร็จไป และได้ให้ผู้เฒ่า ผู้แก่มาเข้าร่วมประชุมด้วย

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	5 คน
ผู้เฒ่า ผู้แก่	1 คน
รวม	6 คน

สถานที่

วัดป่าชัยมงคล บ้านกกกอก หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านวาสี อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ในวันที่ 1 มีนาคม 2547 เริ่มเวลา 10.00 น. – เวลา 16.00 น.

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ได้ร่วมกันวางแผนงานไว้ว่า ในการเดินสำรวจที่จะทำนั้น ให้ได้กำหนดประเด็นที่จะจดเอาอะไรบ้าง ได้กำหนดไว้ว่าควรจะมี เช่น กระดาษ ปากกา กล้องถ่ายรูป เพื่อจดบันทึกข้อมูลความเสียหายที่เกิดจากระบบชลประทานและให้วาดภาพแผนที่ลำน้ำเสียวในปัจจุบัน ว่าเป็นอย่างไรมีอะไรที่

เหลืออยู่และได้ข้อมูลเรื่องของตำนานลำน้ำเสียวจากผู้เล่าที่เคยเป็นหมอลำมาในอดีต ได้ให้ข้อมูลใน
ส่วนหนึ่ง ได้ปรึกษาและวางแผนการดำเนินกิจกรรมสรุปบทเรียนครั้งที่ 1 ต่อคณะกรรมการและ
ชาวบ้านที่สนใจทั่วไปได้รับทราบแล้วให้ชาวบ้านและคณะกรรมการได้เพิ่มเติมข้อมูลที่อาจขาดไปอีก
ครั้ง โดยได้กำหนดไว้ในวันที่ 18 มีนาคม 2547

กิจกรรมที่ 8 การเดินสำรวจสภาพลำน้ำเสียวใหญ่ ช่วงแรก 2 ตำบล วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจสภาพลำน้ำเสียวใหญ่ในปัจจุบัน มีความคด โค้ง งอ สภาพลำน้ำฝายหรืออย่างอื่น
ที่ก่อให้เกิดปัญหา และผลกระทบต่อน้ำท่วม ดอนชุมชน อย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้ข้อมูลว่าในปัจจุบันนั้นมี
สิ่งใดหลงเหลืออยู่บ้าง ท่อหรือคูเสียวมีสภาพเป็นอย่างไร เดินอย่างไร เก็บข้อมูลอะไรบ้าง แล้วเดิน
ตามลำน้ำเสียวในพื้นที่ในระหว่างตำบล

อุปกรณ์

กระดาษ A 4 สำหรับวาดภาพลำน้ำและท่อ อย่างละเอียด ปากกา สมุด กล้องถ่ายรูป

กระบวนการ

ทีมในพื้นที่เป็นผู้นำจัดบันทึกรายละเอียดทั้งหมด (ตามที่ได้กำหนดไว้ในวันที่ประชุมที่ผ่านมา) ของ
สภาพลำน้ำเสียวในปัจจุบัน รวมถึงแผนที่ของลำน้ำเสียวใหญ่และลำห้วยสาขาด้วย แล้วลงมือเดิน
สำรวจตามลำน้ำเสียวจากเขตตำบลต่อตำบลลงไปถึงสุดเขตของแต่ละตำบล โดยแต่ละพื้นที่ให้แบ่ง
กันเองว่าจะเอาจากไหนถึงไหน

ผู้เข้าร่วม

ชาวบ้านที่อยู่ใกล้ลำน้ำและสมัครใจพื้นที่ละ	5 คน
ทีมวิจัยในพื้นที่	1 คน
รวม	6 คน

วัน สถานที่

ลำน้ำเสียวในเขตพื้นที่ตำบลบ้านหวาย วันที่ 3-4 มีนาคม 2547 และตำบลหนองแสง วันที่
7-8 มีนาคม 2547 รวมพื้นที่ละ 2 วัน เวลาไม่ได้กำหนดตายตัวซึ่งแต่ละพื้นที่ใช้ระยะเวลาในการ
เดินสำรวจไม่เท่ากัน

ผลที่ได้จากการเดินสำรวจช่วงแรก

ได้แผนที่เดินสำรวจสภาพลำน้ำเสียว ได้เห็นสภาพของท่อที่ตามลำน้ำเสียว คู ที่ไม่ได้เท่าเทียมกัน ไม่มีคันไม้เดิมเหลืออยู่ มีแต่คันไม้พันธุ์ใหม่ เช่น ไม้ยูคาฯ ไม้สะเดา และไม้สะแกที่เกิดขึ้นใหม่ เพราะคันสะแกนั้นจะตายยากและมีเมล็ดมาก และเห็นความเห็นแก่ตัวของบางคนที่ลื้อมเอาคูลำน้ำเสียวไว้ไม่ให้คนอื่น ๆ ผ่านไปได้ ได้แผนที่ที่มีความคล่อง เป็นอย่างมาก

กิจกรรมที่ 9 ประชุมสรุปวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา

วัตถุประสงค์

เพื่อที่จะได้นำเสนอข้อมูลที่ทางทีมวิจัยได้รวบรวมมาทั้งหมดให้คณะกรรมการและชาวบ้านที่สนใจทั่วไปได้รับทราบ แล้วให้ชาวบ้านและคณะกรรมการได้เพิ่มเติมข้อมูลที่อาจขาดไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น และได้แลกเปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

กำหนดวันที่จะประชุมแล้วออกหนังสือเชิญคณะกรรมการ ที่ปรึกษา ทีมสนับสนุนและตัวแทนจากหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อร่วมประชุมวิเคราะห์ข้อมูลและร่วมกันเพิ่มเติมข้อมูลให้ได้มากที่สุดและชัดเจนที่สุด

อุปกรณ์

เครื่องขยายเสียงเพราะกลัวว่าจะไม่ได้ยินเสียง กระดาษบรู๊ฟ ปากกาเคมี กระดาษ A 4 ปากกา
กระบวนกร

กำนันเจ้าของพื้นที่ (กำนันตำบลบ้านหวาย) กล่าวเปิดการประชุมแล้ว ให้ตัวแทนแต่ละหมู่บ้านได้นะนำตัว แล้วมีพิธีกรมากล่าวในหัวข้อเรื่อง ความเป็นมาของลำน้ำเสียวและองค์กรชาวบ้านลำน้ำเสียวโดยย่อว่ามีความเป็นมาอย่างไรจนไปถึงเรื่องของสถานการณ์น้ำในภาคอีสานด้วยต่อมาหัวหน้าโครงการวิจัยฯ กล่าวสรุปข้อมูลที่ทางทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมมาต่อที่ประชุมเพื่อให้ได้รับทราบและเพิ่มเติมร่วมกัน แล้วให้ตัวแทนจากหมู่บ้านต่าง ๆ ที่เข้าร่วมประชุมได้นำเสนอสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงการแก้ไขที่ผ่านมาและแนวทางการแก้ไขต่อไป

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	6 คน
ที่ปรึกษา	2 คน
ทีมสนับสนุน	1 คน
คณะกรรมการและตัวแทนจากหมู่บ้าน	56 คน
รวม	65 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 18 มีนาคม 2547 เริ่มเวลา 09.40 น – 15.20 น. ณ ห้องประชุมเอนกประสงค์
โรงเรียนบ้านมะเขว-หนองไธ้ ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับลำน้ำเสียวและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและได้
เกิดความร่วมมือขึ้นในระดับหนึ่ง และได้ร่วมกันวิเคราะห์ เพิ่มเติมข้อมูลให้ได้มากและชัดเจนขึ้น มี
ความหลากหลายของข้อมูลที่น่าสนใจ รวมทั้งได้เห็นปัญหาที่ต้องร่วมกันแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ
ปัญหาที่เกิดจากน้ำท่วมขังที่นาของชาวบ้าน ถึงจะไม่ใช้ผู้เสียหายส่วนใหญ่แต่ต้องมีการแก้ไขเหมือนกัน
และชาวบ้านเริ่มมีความหวังว่าทีมวิจัยจะเป็นผู้แก้ปัญหาให้พวกเขาได้

กิจกรรมที่ 10 ประชุมสรุปทบทวนการวิจัย/ ประชุมประจำเดือน (4)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้สรุปทบทวนว่าการทำวิจัยนั้นได้อะไรบ้าง นักวิจัยได้อะไร ชาวบ้านได้ประโยชน์
อย่างไร มีปัญหา อุปสรรคหรือเปล่า เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลว่ายังขาดอะไรอยู่บ้าง และเพื่อที่จะได้รวบรวม
เพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าของงานวิจัยด้วย

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ประสานทีมในพื้นที่และคณะกรรมการบางส่วนที่ว่างให้เข้ามาร่วมกันสรุป และวิเคราะห์ข้อมูล
และเตรียมในการนำเสนอผลรายงานความก้าวหน้า ประสานนักวิชาการและทีมสนับสนุน

อุปกรณ์

กระดาษบริฟ ปากกาเคมี สมุดจดบันทึก ปากกา

กระบวนการ

หัวหน้าโครงการได้นำเสนอต่อที่ประชุมว่าที่ทำการวิจัยมาแล้วได้อะไรไปบ้าง รวบรวมข้อมูล
ได้เท่าไรแล้ว แล้วให้นักวิชาการได้วิเคราะห์ว่าเป็นอย่างไร และได้ให้นักวิจัยกับคณะกรรมการบาง
ท่าน ได้เขียนว่าเราได้ทำอะไรจากการทำงานวิจัย และมีปัญหาอะไรบ้าง

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	5 คน
ที่ปรึกษา	1 คน
นักวิชาการ	1 คน
เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ	2 คน
กรรมการ	4 คน

รวม

๑๖ คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 31 มีนาคม 2547 เวลา 10.00 น. - 16.00 น. ห้องประชุมศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตึกสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ได้วิเคราะห์ข้อมูล สรุปการทำงานวิจัยร่วมกัน และร่วมกันวางแผนในการที่จะนำเสนอรายงานวิจัยในวันที่ 10 เมษายน 2547 ซึ่งเป็นวันรำลึกลำน้ำเสียว ที่เห็นว่าควรกำหนดวาระปีพฤษภาคม

กิจกรรมที่ 11 เวทีนำเสนอผลการวิจัย

วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอผลการวิจัยต่อชาวบ้านหรือต่อสาธารณะชนให้ได้รับรู้รับทราบข้อมูลจากการทำการวิจัยว่าทำอะไรได้ทำอะไร ไปถึงไหนแล้ว เพราะเป็นวันมีคนร่วมงานมาก เนื่องจากเป็นวัน งานรำลึกลำน้ำเสียว ซึ่งได้จัดขึ้นทุกปีสืบต่อมา

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ออกหนังสือเชิญผู้เข้าร่วมงานทั้งหมด หมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับลำน้ำเสียว และหมู่บ้านอื่นที่อยู่ในตำบลที่เข้าร่วมทำวิจัยโดยผ่านทางผู้นำหมู่บ้านมีเวทีที่จะให้กรรมการและทีมได้ใช้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับลำน้ำเสียว และได้รับฟังสถานการณ์การจัดการน้ำ ปัญหาของการจัดการน้ำทั้งระบบซึ่งเป็นปัญหาจากนโยบายการจัดการของรัฐ รวมทั้งสถานการณ์ของเกษตรกรที่รัฐบอกว่าเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการจัดการน้ำของรัฐ เช่น กรณีชาวบ้านที่ทำนาปรัง ซึ่งน่าจะมีรายได้และมีฐานะดีกว่า ผู้ที่ทำนาแค่ปีละครั้ง แต่กลับเป็นกลุ่มที่มีหนี้สินมากกว่าคนทำนาครั้งเดียว เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการจัดนิทรรศการ การแจกเอกสาร แจกหนังสือการ์ตูน ถวายเพลพระสงฆ์ รดน้ำดำหัวผู้เฒ่า ผู้แก่ ที่เข้าร่วมงานในวันนี้

อุปกรณ์

เวที เครื่องเสียง คนตรี นิทรรศการ ป้ายผ้า กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	6 คน
ที่ปรึกษา	3 คน
เจ้าหน้าที่จากสกว. ภาค	2 คน
เจ้าหน้าที่จากศูนย์ ฯ	1 คน

คณะกรรมการและชาวบ้านทั่วไป

270 คน

รวม

282 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 10 เมษายน 2547 เริ่มเวลา 09.00 น.-16.30 น. ณ สนามหน้าที่ว่าการอำเภอวาปี

ปทุม จังหวัดมหาสารคาม

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ได้นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของงานวิจัยต่อผู้เข้าร่วมมีเสียงตอบรับมาจากชาวบ้านว่าทำได้ดีในเรื่องงานวิจัย การเผยแพร่ด้วยการ์ตูนก็เป็นเรื่องที่ดีมาชาวบ้านทั่วไปที่เข้าร่วมงานได้รับทราบข้อมูลที่ได้นำเสนอไป ในส่วนของนิทรรศการก็มีคนสนใจมากอยู่เหมือนกัน

กิจกรรมที่ 12 ประชุมทีมเพื่อวางแผนการเดินทางช่วงที่ 2

วัตถุประสงค์

เพื่อร่วมกำหนดประเด็นและวางแผนการเดินทางสำรวจลำน้ำเสียวในช่วงที่เหลืออยู่ คือ พื้นที่ 3 ตำบล มี ตำบลแคน ตำบลยาง ตำบลบัวมาศ และเพื่อสรุปงานรำลึกลำน้ำเสียวด้วย

วิธีการดำเนินกิจกรรม

กำหนดหาสถานที่จัดประชุม ประสานทีมที่เข้าร่วมประชุม ประสานที่ปรึกษา ประสานศูนย์ ฯ ให้เข้าร่วมประชุมโดยมีการถ่ายวิดีโอ

อุปกรณ์

กระดาษบุฟ ปากกาเคมี เทป กล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายวิดีโอ

กระบวนการ

การประชุมแบบไม่เป็นทางการจึงเป็นการร่วมกันคิดเพื่อวางแผนในการเดินทางสำรวจลำน้ำเพิ่มเติมให้เสร็จ และให้มีการสรุปงานรำลึกลำน้ำเสียว และให้เดินตามลำน้ำเสียว

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย

4 คน

ผู้นำและชาวบ้าน

5 คน

ที่ปรึกษา

1 คน

เจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ

1 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 22 เมษายน 2547 เวลา 10.00 น.-15.00 น. ที่เตียงนาของพ่อทองดี นันดี บ้านโคก
สะอาด ตำบลแคน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม

ได้สรุปงานวันรำลึกลำน้ำเสียวโดยสอบถามจากผู้เข้าร่วมประชุมว่า เสียงสะท้อนจากชาวบ้านที่
ไปเข้าร่วมเป็นอย่างไร ซึ่งก็ได้รับเสียงสะท้อนจากชาวบ้านและชุมชนว่างานออกมาดี และอยากให้
การจัดแบบนี้ทุกปี และทีมงานได้ข้แผนการเดินทางสำรวจลำน้ำว่าเราต้องเอาอะไรบ้าง ได้เดินสำรวจตาม
ลำน้ำเสียวดูของจริงด้วย และได้พบสิ่งที่ไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะพบแบบนี้ นั่นก็คือ การทิ้งขยะมูลฝอย
จำนวนมาก ทั้งถุงพลาสติก ขยะอื่นอีก ลงในลำน้ำเสียว ซึ่งได้พบแล้วน่าอดสูมาก

กิจกรรมที่ 13 ประชุมประจำเดือน ครั้งที่ 5

วัตถุประสงค์

เพื่อรายงานผลการทำกิจกรรมในแต่ละเดือนของทีมวิจัยและเพื่อวางแผนงานในเดือนที่จะทำ
อะไรได้บ้าง และทบทวนการเดินทางสำรวจของอีก 3 ตำบล ที่ยังไม่ได้กำหนด

วิธีการดำเนินการ

ประสานทีมวิจัยเพื่อเข้าร่วมประชุมและกำหนดสถานที่ร่วมกัน

กระบวนการ

ให้ทีมวิจัยได้รายงานต่อที่ประชุมว่าทำอะไรบ้างและจะทำอะไรต่อไป แล้วร่วมกันกำหนดที่จะ
ทำกิจกรรมต่อไป และติดตามเรื่องการเดินทางสำรวจที่เหลือจะทำอย่างไร

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย 5 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 5 พฤษภาคม 2547 เวลา 10.00 น.-14.00 น. ที่บ้านนายคำมาย ชูระท่า บ้านยาง
ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ผลที่ได้รับ

เนื่องจากการประชุมในเดือนนี้เป็นการสรุปครั้งสุดท้ายที่ทำกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการ
ติดตามงานที่ยังค้าง ไม่เสร็จอยู่จึงได้ร่วมกันคิดวางแผนที่จะทำการเดินทางสำรวจที่เหลือและการประชุม
เพื่อให้ นักวิชาการลงมาช่วยวิเคราะห์งานอีกครั้ง และได้กำหนดว่าจะจัดเวทีชาวบ้านพบชลประทาน แต่
พอไปประสานแล้วแต่ไม่ได้รับการตอบรับจึงหยุดไป

กิจกรรมที่ 14 เดินสำรวจครั้งที่ 2

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจสภาพลำน้ำเสียวใหญ่ในปัจจุบัน มีความคด โค้ง งอ สภาพลำน้ำ ฝายหรืออย่างอื่น ที่ก่อให้เกิดปัญหา และผลกระทบต่อน้ำข้าว ต่อชุมชนอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้ข้อมูลว่าในปัจจุบันนั้นมี สิ่งใดหลงเหลืออยู่บ้าง ท่อหรือคูเสียวมีสภาพเป็นอย่างไร เดินอย่างไร เก็บข้อมูลอะไรบ้าง แล้วเดิน ตามลำน้ำเสียวในพื้นที่ในระหว่างตำบล ซึ่งการเดินทางในครั้งนี้ได้กำหนดให้เดินสำรวจสภาพลำ น้ำเสียวในพื้นที่ 3 ตำบลที่เหลือ คือ ตำบลแคน ตำบลบัวมาศ ตำบลยาง

วิธีการดำเนินงาน

ประสานสหราชอาณาจักรจะร่วมขบวนก เรเดินสำรวจสภาพลำน้ำเสียวด้วยกัน ในเขตของตำบล นั้น ๆ ประสานทีมวิจัยในสามพื้นที่ที่เหลือเพื่อนัดหมายเวลากัน

อุปกรณ์

กระดาษ เอ 4 สำหรับวาดภาพลำน้ำและท่ออย่างละเอียด ปากกา สมุด กล้องถ่ายรูป

กระบวนการ

ทีมในพื้นที่เป็นผู้นำจัดบันทึกรายละเอียดทั้งหมด (ตามที่ได้กำหนดไว้ในวันที่ประชุมที่ผ่านมา) ของ สภาพลำน้ำเสียวในปัจจุบัน รวมถึงแผนที่ของลำน้ำเสียวใหญ่และลำห้วยสาขาด้วย แล้วลงมือเดิน สำรวจตามลำน้ำเสียวจากเขตตำบลต่อตำบล โดยแต่ละพื้นที่ให้แบ่งกันเองว่าจะเอาจากไหนถึงไหน ซึ่ง ช่วงที่ 2 นี้ตำบลยางและตำบลบัวมาศเดินจากด้านที่ติดกับตำบลหนองม่วงซึ่งอยู่ด้านบนขึ้นไป แล้วเดิน ลงมาตามลำน้ำเสียวคนละฝั่งแล้วมาพบกันที่แบ่งเขตตำบลแคนและกินข้าวร่วมกันที่นั่น พื้นที่ของตำบล แคนก็เดินจากเขตติดต่อกับตำบลห้วยชัน ไปตามลำน้ำเสียวเพื่อไปพบกันที่เขตแบ่งตำบลและกินข้าว ร่วมกัน ที่เขื่อนนาฝังลำน้ำเสียว

ผู้เข้าร่วม

ชาวบ้านที่อยู่ใกล้ลำน้ำและสนใจพื้นที่ละ 5 คน รวม 15 คน

ทีมวิจัย

5 คน

รวม

20 คน

วัน สถานที่

ลำน้ำเสียวในเขตพื้นที่ตำบลแคน บ้านบัวมาศ บ้านยาง วันที่ 6 พฤษภาคม 2547 รวม พื้นที่ละ 1 วัน เวลาออกเดินทางไม่ได้กำหนดตายตัวแต่ได้กำหนดให้กินข้าวเที่ยงพร้อมกันที่เขื่อนนา ของชาวบ้าน บ้านก้าน้อย ตำบลแคน

ผลที่ได้จากการเดินสำรวจช่วงที่สอง

ได้แผนที่เดินสำรวจสภาพลำน้ำเสียว ได้เห็นสภาพของท่อที่ตามลำน้ำเสียว คู ที่ไม่ได้เท่าเทียมกัน ไม่มี คันไม้เดิมเหลืออยู่ มีแต่คันไม้พันธุ์ใหม่ เช่น ไม้ยูคา ไม้สะเดา และไม้สะแกที่เกิดขึ้นใหม่ เพราะคัน

สะแกนั้นจะตายยากและมีเมือกมาก และเห็นความเห็นแก่ตัวของบารวนที่ล้อมเอาคูลำน้ำเสียวไว้ไม่ให้คนอื่น ๆ ผ่านไปได้ ได้แผนที่ที่มีความคล่อง เป็นอย่างมาก และได้เห็นวาทะที่ไหลลงลำน้ำเสียวที่บ้านเก่า น้อย ตำบลแคนนั้น ทำฝายปิดประตูน้ำขนาดใหญ่และหนักรมาก เวลาที่จะยกเอาฝายออกเพื่อระบายน้ำ ต้องใช้คน 8-10 คนจึงจะยกขึ้น

กิจกรรมที่ 15 การประชุมวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้ง

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ นักวิชาการลงมาช่วยวิเคราะห์งานวิจัยแบบวิชาการและให้กรรมการอีกส่วนหนึ่งช่วยกันวิเคราะห์กับทีมวิจัย

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ประสานทีมและกรรมการที่ว่างได้เข้าร่วมการประชุม ประสานกับศูนย์ ฯ เพื่อประสานนักวิชาการลงมาประสานสถานที่ประชุม

อุปกรณ์

กระดานบรืฟ ปากกาเคมี เทป

กระบวนการ

เริ่มประชุมให้หัวหน้าโครงการเล่าถึงงานที่ทำมาให้อาจารย์รับทราบและก็ให้อาจารย์ที่มาร่วมนำเสนอการวิเคราะห์ให้ทีมได้รับทราบว่ากระบวนการควรจะทำอย่างไร

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	5 คน
กรรมการ	3 คน
เจ้าที่ศูนย์	1 คน
นักวิชาการ	2 คน
รวม	11 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 14 พฤษภาคม 2547 เวลา 10.00 น.-14.00 น. ที่ศูนย์ประสานงานป่าชุมชนโลกใหญ่ ตำบลแคน อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม

อาจารย์ที่มาร่วมวิเคราะห์ได้เสนอว่าให้ทีมทำเป็นตารางแยกออกเป็นชุด เป็นเรื่อง หรือที่เกี่ยวพันกันให้ทำเป็นตารางเดียวกันจะได้มองเห็นได้ชัด ๆ ว่าช่องนี้จากไหนถึงไหน เช่น การเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนอย่างไร อะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ผลของการเปลี่ยนแปลงแล้วกระทบกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตอย่างไร สิ่งที่ยาวยไปมีอะไรบ้างหายไปเมื่อไหร่

สาเหตุที่หาย หายไปเลย หรือลดลง หรือเพิ่มขึ้น ปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนแปลง และเสนอว่า ต้องดึงเอาส่วนที่เราจะนำไปใช้ประโยชน์ออกมาให้ได้ และได้ทั้งประเด็นให้คิดต่อว่า ถ้างานวิจัยจบแล้วจะอย่างไร จะมีกลุ่มองค์กร มีอาชีพ ส่งเสริมอาชีพหรือเสริมความเข้มแข็งองค์กรต่อไปอย่างไร ต้องคิดให้ได้ แล้วเชื่อมโยงทรัพยากร หรือหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนได้อย่างไร ปัญหา อุปสรรค แนวทางการทำงานต่อไป มีข้อมูล มีแนวทางการแก้ไข มีกลุ่มแกนนำ และนักวิจัยได้อะไร สิ่งทีพุดมาต้องคิดและนำไปช่วยกันทำต่อให้ได้

กิจกรรมที่ 16 การประชุมประจำเดือน (6)

วัตถุประสงค์

เพื่อปรึกษาหารือ กับทีมงานว่าต่อไปข้างหน้าจะอย่างไรและได้ช่วยกันรวบรวมเอาประเด็นที่ชาวบ้านได้เสนอมาทั้งหมดออกมาให้เห็นที่มาและที่ต้องไปเก็บเพิ่มเติมไปใหม่อีกครั้ง

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ประสานทีมให้เข้าร่วมประชุม หาสถานที่ประชุม

อุปกรณ์

กระดานขึงฟ ปากกาเคมี

กระบวนการ

หัวหน้าโครงการชี้แจงการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ให้ที่ประชุมทราบ และได้ในส่วนที่ได้แล้วและยังไม่ได้ต้องช่วยกันหาข้อมูลมาให้ครบ และต่อมาทีมช่วยกันระดมข้อมูลที่ชาวบ้านได้เสนอมาผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย

5 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 31 พฤษภาคม 2547 เวลา 10.00 น.-15.00 น. ที่บ้านนายประภาส คามะปะโน บ้านหนองโจด ตำบลแล่น อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่ได้จากการประชุม

ได้สรุปรวมสภาพปัญหา และแนวทางการแก้ไขที่ได้เสนอโดยชุมชนที่ได้สรุปไว้รวบรวมไว้แล้วในรายงานและได้คิดว่าแผนงานที่จะทำต่อไปซึ่งไม่ได้หนีออกไปจากข้อมูลทั้งหมดนี้คือ

1. แผนงานด้านองค์กร

การพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็ง พอที่จะสามารถต่อรองกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ โดยได้มีรายละเอียดเช่นการประชุม อบรม ศึกษา งาน ประเพณี กับลำน้ำ

2. แผนงานด้านส่งเสริมอาชีพ

การส่งเสริมอาชีพนั้นมีเป้าหมายอยู่ที่เกษตรกรที่มีพื้นที่นาติดกับลำน้ำเสียวหรือที่อยู่ใกล้ที่มีความสนใจที่จะร่วมขบวนการภาคประชาชนกับองค์กร และจะส่งเสริมในเรื่องการทำเกษตรแบบออร์แกนิกหรือออร์แกนิก จะปลอดภัยก็ได้ ไม่ปลอดภัยก็ได้ โดยเป้าหมายอยู่ที่ ถ้าเกิดปีไหนที่มีน้ำท่วมเป็นเวลานาน หรือแม้ว่ามีการเอากลิ้งขึ้นมาดื่มอีกก็ตาม จะสามารถสำรองหรือเรียกชดเชยได้มากกว่าการทำนาอย่างเดียว

3. แผนงานด้านสร้างจิตสำนึก ในการจัดการน้ำ

เป็นแผนงานที่มีเป้าหมายอยู่ที่เกษตรกรที่เห็นแก่ตัวในการใช้ประโยชน์จากลำน้ำซึ่งเป็นน้ำที่ จะต้องใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกคน สร้างความเข้าใจ ความสามัคคีเอื้อเฟื้อต่อกันในสังคมคนน้ำเสียว

กิจกรรมที่ 17 การสัมภาษณ์ตำนานเกี่ยวกับลำน้ำเสียว

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับลำน้ำเสียวซึ่งได้มีผู้เล่า ผู้แก่หลายคนได้พูดถึงเรื่องเหล่านี้ไว้ แต่ ยังไม่ได้มากพอ จึงต้องมีเวทีนี้ขึ้น

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ประสานทีมที่จะมาช่วยสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลช่วยกันหาสถานที่ประชุม ประสานผู้ที่จะมา ให้ข้อมูล

อุปกรณ์

เทป สมุดจดบันทึก ปากกา

กระบวนการ

ให้ผู้เล่า ผู้แก่ ได้เล่าถึงประวัติของลำน้ำเสียวและตำนาน ความเชื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย ไปด้วย จดไปด้วย

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	4 คน
ผู้เล่า ผู้แก่	3 คน
รวม	7 คน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 4 มิถุนายน 2547 เวลา 10.00 น.-16.00 น. ที่บ้านหนองอูญยัง แคนหนอง บ้าน
แคน หมู่ที่ 15 ตำบลแคน อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม

ได้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของลำน้ำเสียว ความเชื่อที่เล่าต่อกันมา ความเชื่อที่อยู่ตาม โนน หาม ตามป่าที่อยู่ฝั่งของลำน้ำเมื่อสมัยก่อน และสิ่งเหล่านี้ได้หายไปมากตอนที่มีการขุดลอกนี้เอง ได้ ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องมือการหาปลาหรือการล่าสัตว์ในอดีต ได้วิถีชีวิตเพิ่มเติมอีกครั้ง

ในส่วนของการประชุมประจำเดือนนั้นก็ได้ทำไปทั้งหมด 6 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็ไม่เหมือนกัน คือ สถานที่ ก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย รูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งนั้นก็ ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ในขณะนั้นด้วย และผลที่ได้จากการประชุมก็ไม่แตกต่างกันมาก ซึ่ง จะได้นำเสนอในรายละเอียดของการได้มาของข้อมูลในแต่ละบทในรายงานเล่มนี้

ภาคผนวก ง
ประวัตินักวิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นายณรงค์ นามสกุล กุลจันทร์

อายุ 35 ปี เกิดวันที่ 21 เดือน มกราคม พ.ศ. 2512

อาชีพ ทำนา และ รับจ้าง รายได้ประมาณ 36,000 บาท/ปี

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก 75 หมู่ที่ 1 บ้านแคน ตำบลแคน อำเภอลำปลายมาศ
จังหวัดมหาสารคาม โทรศัพท์ (มือถือ) 01-0607908

ที่อยู่ตามบัตรประจำตัวประชาชน 3 หมู่ที่ 4 บ้านหนองโจด ตำบลแคน อำเภอลำปลายมาศ
จังหวัดมหาสารคาม หมายเลขประจำตัวผู้ถือบัตร 3 - 4409 - 00473 - 23 - 2

ประวัติการศึกษา ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนที่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

ประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนที่ภูมิใจ

ได้ทำงานพัฒนาเป็นอาสาสมัครประจำองค์กรชุมชน ในด้านการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ความสามารถที่คิดว่าจะนำมาใช้ในการเป็นนักวิจัยท้องถิ่นได้

จากประสบการณ์การทำงานพัฒนามานาน 5 ปี และเคยร่วมทำงานวิจัยมาบ้างแล้ว ระยะ
หนึ่ง ซึ่งคิดว่าจะสามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานวิจัยต่อไปได้

ท่านคิดว่างานวิจัยจะช่วยให้ชุมชนท่านดีขึ้นอย่างไร

คิดว่าจะช่วยแก้ไขปัญหของชุมชนได้ เพราะทำให้มีการนำเสนอของชาวบ้านที่มีส่วน
ร่วมในการแก้ไขปัญหของชุมชนอย่างเป็นระบบ

ท่านรู้จักชุมชนของท่านในด้านใดมากที่สุด

ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ของหมู่บ้าน

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นายสงัด นามสกุล จันทะพัค

อายุ 28 ปี เกิดวันที่ 10 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2519

อาชีพ ทำนา รายได้ประมาณ 10,000 บาท/ปี

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก 21 หมู่ที่ 5 บ้านบัวมาศ ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ
จังหวัดมหาสารคาม โทรศัพท์ 04-7873103

ที่อยู่ตามบัตรประจำตัวประชาชน 21 หมู่ที่ 5 บ้านบัวมาศ ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ
จังหวัดมหาสารคาม หมายเลขประจำตัวผู้ถือบัตร 3-4406-01004-23-1
ประวัติการศึกษา ระดับ ม.ปลาย เรียนที่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบรบือ จังหวัด
มหาสารคาม

ประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนที่ภูมิใจ

เป็นตัวแทนเยาวชนในด้านการพัฒนาเยาวชนต่อต้านยาเสพติด เป็นตัวแทนอบรมเกี่ยวกับ
ด้านวัฒนธรรมอีสาน

ความสามารถที่คิดว่าจะนำมาใช้ในการเป็นนักวิจัยท้องถิ่นได้

จะเป็นนักวิจัยที่มีคุณภาพ กล้าพูด กล้าทำ กล้าแสดงออก

ท่านคิดว่างานวิจัยจะช่วยให้ชุมชนท่านดีขึ้นอย่างไร

คิดว่างานวิจัยจะช่วยให้ชุมชนดีขึ้น เพราะงานวิจัยคืองานที่ดึงเอาปัญหาความเดือดร้อน
ซึ่งเรายังไม่รู้ว่ามีปัญหาที่แท้จริงมาจากจุดไหน ใครทำให้เดือดร้อน

ท่านรู้จักชุมชนของท่านในด้านใดมากที่สุด

ในด้านการศาสนา การศึกษาและด้านสังคมความเป็นอยู่ของชุมชน

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นายคำไย นามสกุล วิเศษศรี

อายุ 46 ปี เกิดวันที่ 7 เดือน เมษายน พ.ศ. 2501

อาชีพ ทำนา รายได้ประมาณ 19,000 บาท/ปี

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก 10 หมู่ที่ 12 บ้านแดง ตำบลหนองแสง อำเภอลำดวน
จังหวัดมหาสารคาม โทรศัพท์ 09-6235395

ที่อยู่ตามบัตรประจำตัวประชาชน 10 หมู่ที่ 12 บ้านแดง ตำบลหนองแสง อำเภอลำดวน
จังหวัดมหาสารคาม หมายเลขประจำตัวผู้ถือบัตร 3-4409-00110-86-5

ประวัติการศึกษา ระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนที่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอลำดวน
ปทุม จังหวัดมหาสารคาม เรียนที่ไหน

ประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนที่ภูมิใจ

การสร้างและพัฒนากลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน

ความสามารถที่คิดว่าจะนำมาใช้ในการเป็นนักวิจัยท้องถิ่นได้

รู้ความเป็นอยู่ของประชาชน รู้ปัญหา รู้ความต้องการ และความเป็นมาของชุมชน
ท่านคิดว่าการวิจัยจะช่วยให้ชุมชนท่านดีขึ้นอย่างไร

งานวิจัยจะช่วยให้ชุมชนรู้สภาพปัญหา และปรับสภาพความเป็นอยู่ และจะได้รู้ถึงความเป็นมาของการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

ท่านรู้จักชุมชนของท่านในด้านใดมากที่สุด

ด้านสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นายประสงค์ นามสกุล ประเสริฐใจ

อายุ 40 ปี เกิดวันที่ 26 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2507

อาชีพ ทำนา รายได้ประมาณ 12,000 บาท/ปี

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก 3 หมู่ที่ 10 บ้านหนองโ้ง ตำบลบ้านหวาย อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม โทรศัพท์ 06-2363989

ที่อยู่ตามบัตรประจำตัวประชาชน 3 หมู่ที่ 10 บ้านหนองโ้ง ตำบลบ้านหวาย อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม หมายเลขประจำตัวผู้ถือบัตร 3-4409-00529-34-3

ประวัติการศึกษา ระดับ ประถมปีที่ 7 เรียนที่ โรงเรียนบ้านโคกสีทองหลาง ตำบลโคกสีทองหลาง อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม

ประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนที่ท่านภูมิใจ

ในขณะนี้ได้เป็นผู้นำหมู่บ้านและได้นำเอาความคิดจากที่เคยมีประสบการณ์ มาพัฒนาหมู่บ้านตัวเอง และเป็นผู้ประสานงานองค์กรเครือข่ายประชาชนอำเภอลำดวน
ความสามารถที่คิดว่าจะนำมาใช้ในการเป็นนักวิจัยท้องถิ่นได้
เคยทำงานวิจัยแล้วระยะหนึ่ง

ท่านคิดว่างานวิจัยจะช่วยให้ชุมชนท่านดีขึ้นอย่างไร

งานวิจัยจะช่วยแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้ในระดับหนึ่งและช่วยให้คนในชุมชนมีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีระบบ

ท่านรู้จักชุมชนของท่านในด้านใดมากที่สุด

รู้จักชุมชนในทุกด้าน เพราะเป็นผู้นำชุมชน

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นายประภาส นามสกุล กามะปะโน

อายุ 39 ปี เกิดวันที่ 16 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2508

อาชีพ ทำนา และค้าขายของชำ รายได้ประมาณ 25,000 บาท/ปี

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก 19 หมู่ที่ 4 บ้านหนองโจด ตำบลแคน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม โทรศัพท์ 07-2246462

ที่อยู่ตามบัตรประจำตัวประชาชน 19 หมู่ที่ 4 บ้านหนองโจด ตำบลแคน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม หมายเลขประจำตัวผู้ถือบัตร 3-4409-00473-44-5

ประวัติการศึกษา ระดับ มัธยมศึกษาชั้น ม.3 เรียนที่ โรงเรียนมหาวิทยาลัย จังหวัดมหาสารคาม

ประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนที่ท่านภูมิใจ

ได้ทำงานร่วมองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ป่าชุมชนโคกใหญ่ ลำน้ำเสียว และกองทุนหมู่บ้าน

ความสามารถที่คิดว่าจะนำมาใช้ในการเป็นนักวิจัยท้องถิ่นได้

คิดว่าจะนำงานวิจัยมาปรับใช้กับชุมชนในท้องถิ่นได้

ท่านคิดว่างานวิจัยจะช่วยให้ชุมชนท่านดีขึ้นอย่างไร

จะช่วยให้ชาวบ้านมีความคิด เกิดต่อเหตุการณ์ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ท่านรู้จักชุมชนของท่านในด้านใดมากที่สุด

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นายคำมาย นามสกุล ธุระท่า

อายุ 44 ปี เกิดวันที่ 11 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2503

อาชีพ ทำนา รายได้ประมาณ 18,000 บาท / ปี

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก 5 หมู่ที่ 14 บ้านยางใหม่ ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัด
มหาสารคาม โทรศัพท์ 09-2082704

ที่อยู่ตามบัตรประจำตัวประชาชน 5 หมู่ที่ 14 บ้านยางใหม่ ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัด
มหาสารคาม หมายเลขประจำตัวผู้ถือบัตร 5-4406-90006-61-3

ประวัติการศึกษา ระดับ ม. 6 เรียนที่ โรงเรียนบรบือ

ประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนที่ท่านภูมิใจ

เป็นสารวัตรกำนัน

ความสามารถที่คิดว่าจะนำมาใช้ในการเป็นนักวิจัยท้องถิ่นได้

จากประสบการณ์ที่เคยทำงานวิจัยมาแล้วระยะหนึ่ง

ท่านคิดว่างานวิจัยจะช่วยให้ชุมชนท่านดีขึ้นอย่างไร

ช่วยแนะแนวทางในด้าน ที่ยังไม่เข้าใจให้ชุมชนรู้ และมีแนวร่วมในงานวิจัยต่างๆ

ท่านรู้จักชุมชนของท่านในด้านใดมากที่สุด

การรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ